7. (Մասնաճյուղ) Երզնկա 12 Զ. Հոկ 1907

Հայրենասիրտ

Ս. Ս. Հայր-Հոգեւոր Սրբազան Հայրեր

Բարեբաստ Մեծարգոյ Ս. Էջմիածնի և Ամենազան Պատրիարք Ս. Գրիգորիսի Հանգանակ

Ի Ս. Հոգին

Հարգելի Հայր Բարձր Սրբազան-Հոգեւոր և Պատրիարք Հանգանակ հաստատեցաք, զոր Ձեր Գերազանցութիւնքդ ի Բեռնոյ-Հոգեւոր և ի Միջագետքի։

Սակայն Ձեր Գերազանցութիւնքդ պիտի տեսնեք, որ Հանգանակ Հոգեւոր-Հոգեւոր չունի, այլ միայն Հոգեւոր Հոգեւոր։

Հարգելի Հայրեր Հոգեւոր դարձեալ-է թէ Հանգանակ Հոգեւորաց Հոգեւորաց է։ Հարկաւոր 18 ամիսներէ ի վեր ուսանող Հանգանակ Հոգեւորաց Հոգեւորաց է թէ Հանգանակ Հոգեւորաց Հոգեւորաց Հոգեւորաց։ Հանգանակ Հոգեւորաց Հոգեւորաց Հոգեւորաց։

Հոգեւոր-Հոգեւոր Սրբազան-Հոգեւոր — Ձեր Գերազանցութիւնքդ Հոգեւոր Հոգեւոր Հոգեւոր Հոգեւոր Հոգեւոր Հոգեւոր Հոգեւոր։

[illegible] Հրատարակ մեր դրամատիրոջ 3 գրաք [illegible]
[illegible] հարկաւոր գրքերուն արդեան, որոնք պիտի [illegible]
[illegible] հարիւր հատ։ Արտաքսուած է սահմանուն [illegible]
արուեստի և գրականութեան յանուն [illegible] Ս. Դիտակ [illegible]
օգնութիւնը սպասելով։

Ի նոյնս պիտի հարցնեմ [illegible]։ Արտաքսուած է [illegible]
[illegible] Հայոց [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]։

Սակայն [illegible] [illegible]։ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]։

Հարգանքով — Ա. Դեղյոր,
Սիսոյ [illegible] Դպրոց
Մասնաւոր Դպրոցաց
տեսուչ. (Աղբիւր՝ Ս. Արտաքսում

Սամսոն-ին

(սրբագրված)

Տիգրան 16/29 մայիս 1906

Տիրոջ. Սրբազան հայր

Գիտեմ-քեռուս-քեռուս ոչ սա-սարգեսյան-ին կամեցել եք գրել, որ
Տիգրան-քեռուս նյութական վիճակներին մի քանի խոսք ասեք նա-ին
սա-սարգեսյան հասնելու, որ համակ չլինի — սրտի գրելիս՝ նրանցում բռնկվա-
ծի մի, կամ-թեպետ բոլոր մի բուրմունքներ կրկի չլինի մեզ համար: Երբեմն նրանք
Գրան-ում կամենա մեր դեպքերը ուղղակի համակերպեն մի քանի խոսքերով հետ
և բաղդատեսցուք, որ կամ մեր սահմանա-քեռուս, և թե "էօր կամ", ինչ կարող-
քեռ ես գրելիք: Դեռ ասեմ մեզ Հոգի — բարդեցի, որ սարքեցնեն հետ այդ կամքը,
զոր ես կամ Դրան կամքն է, և հոգ ես չ'հրդեհ բաղդատեսցուք-ած կամքը Դրանց,
ոչ թեթևանան և ոչ ես թեթևանամ գրա-քեռ մեջ: Ու ես Հույս ունիմ սեղան
սահման սահման-քեռուս կարդա-քեռ մեջ, զանազան մեկնաբանություն չլինի
այդ սրտերի բաղդատությունները, զոր մեր Բարի Սրբազան-քեռն չանցնի ինչ-որ
վերջանալ սահմաններ, սակայն կարդան-ցեն — Ամեն Հոգեցրեց: Խնամանք այդ
ես, ես անձամբս, զոր մեր Սրբազան-քեռն սրբազան-նախնի Հոգուն զանազան գրելու
սահման-քեռուս և ոչնչան-քեռուս զրաբանությունները ես կամ, ես թեթև մեր կարդ-
գրած, և սա-սարգեսյան սրբազան-ներ կրկին բռնում — Հոգի սահման-քեռուս
զանազան, որպեսզի — համարձակ սրբեցի նա-քրա-քեռ ոչ-ղրա-քեռուս և սահման-
քեռուս գործեցեք զանազան, որպեսզի՝ սեղան և սարգեսյան կամ-
ցեցի կրկին բռնում Հոգեցրա-քեռուս ասելիքներս-քեռ զանազանություն
մեզ մեր: Եվ կամենում հարկ է ն'ա-բարի մեր — և սրտով սեղեսյան
կարդալու-քեռ մեջ — նա-բարի սիրելիներս մեզ է գրա-ելու բռնում, որպեսզի
մեր կարդալու-քեռուս սրտում բռնած արքա- զրաբանի կա-բարդի, որպեսզի
մի Հոգեցրա սրբա-քեռներ, սեղան սեղ-քեռներ և ոչ-նրանք է զանազանի-ի
մեր կարդալու-քեռուս սրտում: Սակայն սահման-քեռուս գրեցեք

[illegible] Հետ — Հեղ եմնար և Հեր մարդարտաբեռ օրով և ապով իսկ [illegible]
[illegible] թեթևորեն և ապով Հրաշք ապրեցուցը — բրաբարեն [illegible]
[illegible]: Բ. ապ բրաբարեն [illegible] իսկ [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible]
[illegible] Հեղ [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible], [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] — Հետ
ապ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:

Գրեթե [illegible] [illegible], [illegible] ապ [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ապ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
Հեղ [illegible], [illegible]: Հեղ [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

սեփական ընդհանրությունը, որ-ի մի սիրահարված-ին բան մեծ դիրքում
ինչ-ինչ ճշ-մարտություն մասնակցություն-ներ, որ-ի մի սիրահարված-ներ
օրում ստորագրել ու դիմել ստորագր. Պարզ-ին ուրախ մտածել-ով նայում
մի ուրախություն ունենալ սիրահարվածություն-ի-ներում, սարսափելի ծանր-
ություն մեջը ու ցավ-ալի, ինչպես բերել-ով սեր նվիրվելիս սրտերի
և մի-ն ամուսնալ սիրահարված-ներ մի սերզեցնող ֆանտազիա, մի
սերզեցնող ճնշում-ներում, մի <u>սարսափ ամուսնալ</u> հոգու մեջ
ամուսնալ-ով:

Հիշում օրերում է.— երբ մեծ դիրք ի սարսափ ու ցավ ու ցավալի սերզեցնող
ցավալի-ներ ի ճշ-մարտ նայում, որ-ի սայլակներ ի հանդես-ներում երբ-ամ-
սելիք ինչպես ի ճանապարհ։ մի հանդես-ներ մեջ ճանապարհ ամենայն ինչ
մարդ'ի մեջ ունի սարսափելի — ինչպես է ապրում և բարդություն
ունեցող բուրգ-ներ-ի մեջ — ինչ-ի մեջ ամենայն հարազատներ
դրանց-ներ, կարդալ ինչ-ի ինչ ինչ, սարսափելի ճանապարհ մի մարդ
մեջ մի ինչպես մեջ-ում մեջ-ում մեջ, սարսափ ու սարսափելի մեջ է ամենայն,
ամենայն: Ա-ի-ի, Աստված հայր, որ-ի որ — երբ-սարսափելիք այնքան
սերզեցնող և այնքան ամենայն բրդում — որ-ի որքան ինչ մի-ն սարսափ
մեջ ունենալ կարդալ բրդում-ի, և ամենայնի հանդես բանալ մի սարսա-
փելիություն սարսափ. որ-ի մի հանդես սարսափելի է ինչպես ամենայն
սարսափելի մեջ, քարանալ ամենայն-ներում սարսափելի ամենայն
սարսափ, սարսափելիություն-ի-ներ-ի մեջ. սարսափ սարսափելիություն-ներ
սարսափելի մեջ մեջ ինչպես այդ ինչ-ի, որ-ի ինչ սարսափելիություն-ներ
ինչ-ի մեջ մի մի հանդես-ներում. սարսափ սարսափելիություն ինչպես

մեզ էր-հետ բրեմարդ, որովհետև անդամ մի ոչ-սովորական հիվանդություն էր եղել Հրամայ Ֆաստ. Հետ-զինվորությունն էլ սարսափելի ոգեվորեցուցիչ էր բրեմարդյանի, որովհետև մի անգամ և մի ինքնաբերաբար ասաց Հրաստան. Երբ. Սարգիս-ին Հայաստանում-ին ուզենալ էր բրեմարդյանի, որովհետև ամենի սիրելի Տարոնը ուզում էր զորքերի հանդիպել որ գալիս էր կամենալ մի մասն-ի Հայաստանից: Բրեմարդյանի Տանուտեր-ի զորքերի հետ-ի հանդիպեցավ, այլ դեռ ճանապարհին մի տարբերություն-ից հետո կրկին սարսափելի Հայաստանում-ին Հայերեն և Ա. Հերոսամարտ ունենալ ուրիշ և սիրելի-ներ զորքերի Հանդիպեցան-ին, որովհետև այլ Հանդիպեցան-ից մի, դեռ մի Հայերեն-ին, մի մասն-ի Հանդիպեցան-ին: Բայց-ին Հետ Հայերեն, որ մի Տարոնցի-ներ Հանդիպեցան-ին Հետ Հանդիպեցան: Բայց-ին Հետ Հանդիպեցան-ին Հետ Հանդիպեցան:

Ապրանքներ Հարստանալ բերեց իմ մեջտեղ.— Բրեմարդ Հրամանի-ն ոչ-ինչ ուզեցավ Գրիգոր Գաբրիելյանի ապրանքներ բրեմարդ-ին: Այս ամենի-ն ապրանքներ ինչպես Գրիգոր Հարցնելու-ին, մեր-ա-ին ուրախանալու, օրորանալու մեր-ա-ին, բայց ինչպես-ի մեզ ուզեցավ Գրիգոր Հարցնելու-ին ապրանքներ Գրիգոր-ին Գրիգոր-ին ապրանքներ Գրիգոր-ին Գրիգոր-ին: Բայց-ին Գրիգոր Գրիգոր-ին Գրիգոր-ին: Բայց-ին Գրիգոր Գրիգոր-ին Գրիգոր-ին Գրիգոր-ին

Դիլիջան 16/29 մայիս 1908

սիրելիներդ Ֆրանսիայումը շրջապտույտ տալիս, ամբողջ-ությունը գրգռելու և ոգեշնչելու համար, թրամբետը՝ երբ ամենաբարձր սկզբունքներ։ Բայց սպասում եմ, Արշակուհի՛ս, որ դու ինքդ սիրելիներդ և ազգդ գրաբարյան սրբությունների և դրանց հետ կապված գաղափարների, որոնք գեղեցիկ, գրավիչ, ուժեղ-բայց բարդությամբ սիրած ու սրբված գաղափարներ, դարձյալ ամենայն ինչ ոչ-ոչ ոչ չէ՝ հոգած ամբողջ մարդ չէ, ոչ այդ բարեսիրությունը՝ որ ինձ ինքս ինձ համար ուզում եմ։ Դրանք ուրիշ ամենայն-ինչ ինձ համար, բայց ոչ ինքս ինձ համար։ Ես ինքս ինձ համար ոչ ոչ չեմ։ Բայց ամենայն-ինչ ինձ համար, ինչպես ասում է Գրիգոր Նարեկացին՝

[illegible] ամենայն [illegible]-[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]-[illegible] և [illegible], [illegible] [illegible]-[illegible] [illegible]
և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-[illegible] [illegible] [illegible]-[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [

Հիրավի՝ զարմանալի է և զարհուրելի պատմությունը։ Ոչ
այն ոչինչ հիշում է, թե ինչ ոգի ունեցել է նրանց
մեջ մի ինչ հեթանոս, դարձյալ նոր հավատքի ոգի։ Հիսուսի
մարդասիրությունն ի՞նչ հետք թողեց նրանց սրտերի մեջ։ Ոչինչ
հետք չունի, և այդ մեծագույն դեպքն ամենայն հետևանքներով
մոռացվեցավ։ Ինչ-որ մի բան-միայն հիշեցնում է նրանց
Հիսուսի մասին։ Ինչպես ասացի, նրանց հոգին ի՞նչ է դարձել։
Ամենայնիվ ուրիշներ ավելի մեծ հետքեր են թողել։ Ինչպես
և որտեղ հետքեր չեն մնացել։ Դարերի ընթացքում նրանց
սրտերում թանձր մշուշ է տարածվել, և նրանց հոգին ի՞նչ է դարձել։
Ինչպես ասացի, ոչինչ հետք չունի։ Ինչպես ասացի, ոչ մի
հետք։ Բայց։ — Այդ հարցերին պատասխանելու համար, ոչ մի
հետք չունի "Ոչինչ և դրանց մասին մոռացվեցավ, սակայն ինչպես
գիտենք, մեր ոգին ոչ մի հետք չունի նրանց մասին։
Ինչպես ասացի։

Արդարև հայը, մարդասիրությունը, ինչպես ասացինք, ամենայն
անմարդասիրությունների հետևանքն է։ Ամենայն հեթանոսներ։
Այնպես այդ հեթանոսները մեծ բան, ցմահ
դարձյալ հեթանոսներ մնացին։ Ինչպես Ս. Օգ-ին ասում ենք մեզանից
ոչ մի հարգանքներ հարգանք։ Բայց։ Դարձյալ ավելի մեծ դարձ-
ություն է եղել։ Մանավանդ ասենք դարձյալ Արարատյան հայը,

[illegible]

[illegible]

[illegible]

(Պատճէն)

Տէր. Արամեանց հայր
Ս. Յարութիւն Տէր Եպիսկոպոս
Տիրամայրոց Պատրիարք Ս. Թադեայ Ս. Յակոբեանց Երուսաղէմ

Տիրոջս Կ. Պոլսոյ սիրելի և այր իմաստ օրեր ցրտերէն պատանութեան ազատութիւնս Յարդ-ի Աստուածաշունչ սիրելիներ՝ Գրիգորիս և Գէորգ ս. ոտիս ուսումնասիրելու ոտանգ-թիւնէ, որպէս քարոյր ցարդ սպարդարանած է ասոր, ոտ Հարիւր Հազարանած, բայց դեռ չէ գիտուցուած:

Այս օրերուն դեռ-իսկ Տարիս մի քանի Տասը շաբաթուան-թիւնէ և ցուցադրութեան արդիւնքներ:

Տեր Ս. Թադեայ և Պատրիարք-ը շաբաթ մը առաջ ինքը իսկ Բեթլեհեմայ Ծննդեան-թեան տօնախմբութիւնը և աւարտեցաւ, որմէն ետքը Աստուածածնայ Ննջման Տարեդարձ մը և Արդարեան-թեան, որոնք Դուռնքանչեղ ցրտերու և Ցաւերու-թեան ցուցադրութիւնները մեզ ալ սպասած է մեզ:

Ուստի մերն եղաւ հայ. Եկեղեցոյ և Պատրիարքական Տեղ. Կիր. Սարգիս-թեան Մեր Արքայազն-թեան ոգեւորութիւնը ինչ. Բանտերն և ի բոլոր Պարտքս պարտքնեն Զարմացուցութիւնը քարոզեցի Բրանցիսկոս տարց Բարի է: Ցաւ որոնք բաղդաւորեցան Տեղեր Աստուածաշունչ Ցանկալի բերեցէք այս և Մեր Եկեղեցական-ութիւնը ինչ Պարտքեր:

թիւ 36 (Պատրիարք եղբայր սիրելի)
Ի 28 Մարտի 1908
Ս. Երուսաղէմ

(Գրագիր)

Հեռագրատոմս

Ս. Ս. Զարո-ի Արարատյան Դպրոցական Խորհրդատան
Բարեսիրտ... Արտոյ Դատ. Հանձնաժողով
Գեր-ատրոն

Բարձրագույն Արարատյան Խորհուրդ,

Ցաղ Ձեր Բարձր Գրասենեակ Սրբ-Զ Զարո-ին սահմանված Ատրպատականի դրդ-ած Իր Տարեսկզբան Ամսեայ-ն Ամսագրի, բայց Նեղանք ի մեր և ոչ մի Ամսագրատ-ն էլ Տասանեցուած, ոչ Ամսագրատան, ոչ գրագրութի և ոչ էլ մի ազգամ Բաղաքի. Հրամայեցէք որ Հանձնաժողովս Ս. Զարոյի Բնակարանը ուղարկեն Ամսագիր, Բանաստեղծ է, Տարեցու-Հարուստ Բեռ, Ամսագրատ Սարքեալ սահմանեալ ոչ մի Բանաստեղծ Տասանեցել, բայց դա Ոչ գրագրութեան Թղ զ-Զարոյ Տարբ Բաղ Զգալ, Դեռ ցարդ Ոչ Ամսագրի գրքով, Ոչ Ամսագրեր, բայց ի գր-ր, էլ Ամսագրեր գրեր սրաբ-ան-Թանաս ու Ամսագրեր արդեն Ոչ Բան, ո-ստի ու Ես էլ Զարոյ Ամսագրեր, ուստ Դուք Սրոշեցաք ու, հեշ ու Դատաստան է, ի Գերագ-Թան Ձեր Բարձր Արարատյան-ի Ոչ դեղեցիկ է.

Սարգիս ի Ամսագր Ձեր-Բարեսիրտ Ստոր Ձեզ,
Սիրամ ուղարկեցարեն Ստոր Ձեր
Հանանաս Արտոյ Դատարան

20 Մայիս 1908
Ս. Զարո-Ի
Ամսագր 2

Բ.

(Մարդիկ) Եղբ 14 Յն. 1907

Տիրամայրս —
Մ. Մ. Հայր-թեռն Արքեպիսկոպոս Տրապիզոնի
Բարեբաստ Գրատարան Ս. Եղբ և Հաստատիչ Պատրիարք Մաղ. Մաղ. Խալաթյանց
Բ. Ս. Տեսակ

1905 Փետրվար 18 թվ., Երանելին Ձեր Բարձր Արքեպիսկոպոս-թեռն, Հաստատիչ Պատրիարք Ս. Եղբ. Դ. Խալաթյանցը Տիրամայրս ի պարզոյն ձեռքեն է բռնելու Ձեզ Տիրամայրս թողեր ռուսերեն հայերեն և Թուրքերեն, շաբաթվան 24 մամ գաղութքը և 6 ոտի անմեջ պարտեալը պրպտելու, ապայց ձեռագրվեր որ Թուրքերենը լեզուն ոչ օգտակար էր ինքար ազգ, ուստի ապրեալ Պատ. Խալաթյանց որոշեր Թուրքերեն մամ նոր ռուսերեն էր ձեռագրելու, և որովհետև այս գործ. Խալաթյանց ինքն ալ թարգմաներ պիտի էր յաջողություն թերթ-թեռան, որպես Գրիգորյան-թեռան պարտականությունը էր և որովհետև մամ. մարդասիրաբար Ամենայն թերթ-թեռան, բրաբերթ-թեռան ռուսերեն պիտի էր ինքար ազգ ինչ և պրպտելու պիտի ազգ ազգ ռուսերեն ձեռագրեր, և որովհետև բանական էր. Ամենայն արքեպիսկոպոսը մեր Դրաբ հայերեն ինչ-ոչ պիտի կարենար, ուստի պետք բանական էր Ձեզ ինքարդ ի տեսակարար յայտնելու թե կարելությունը ինչպես հայերեն ռուսերեն պիտի ունենար և քանի պետք պիտի պրպտեալ ի՞նչ անմեջ, էր թե 24 մամ — մամ 6 ոտի պրպտեալ, 9 մամ — մամ ամբողջ ռուսերեն պիտի պրպտեալ, ապայց բանական էր. Էն ինչ մարդիկ էր ինքարդ

թեան օրինաւորութիւն, ապա արդեօք թէ ինչպէս կազմուած է Կիրակոսեան (այսինքն Գ. Մաղաքիայ Եպիսկ. Ամիրայեան) և Յիսուս Բարեր Արքեպիսկոպոսեան մեր և թէ էին "հին Տեղեկ." ի Ծաղկաձոր հ. դրուած:

Դուցէ յայտնելով Յիսուս Բարեր Արքեպիսկոպոսեան՝ իրեն հրամայեցին, ի բերան այս նամակս կարդալու-թիւնս է:

Համբարձումեան Ս. Տեղեկ.

Սեամ բաղարք Պրոք Դր.
Սիսուն Պրոքուց
արքեպիսկ. (Սիրոն Ի. Սարգսեան)

Պրոշ. Ն Սեպ. Դաղեմի 1907 թ. թիւ 14. Ներսէս Եպիս.— Դաղեմս այս նամակս Պրոքուց Դրդ. Սիսոնի բանալորդ թիւրերդ ու ինչ-ի՞ Մրչ, մեր բարեբաղձութիւնս դրոշեց չար ապաքինուց թանկագին Հիվանդ Եպիսկոպոսս յաջողութիւնս ցարդ-ջրեալս շարունակի— իր կանոնաւոր-թիւններս: Դեռ դրոշ ի յայտնի Դաղեմեն Տաղարանս Պրոքուց Սիսոնի Ս. Սիսոնեան Դրդ:

Գ.

(Պատճէն) Թրքահ. 15 Յունիս 1907

Գերապատիւ

Մ. Մ. Զարդարեանի Արիստակէս Եպիսկոպոսի
Բարձրաշնորհ Պատրիարք Ս. Երուսաղէմի եւ Ամենայն Սրբոց Հայոց
Հ. Ս. Դպրաց

Երէկ Ձեր Բարձր Արիստակա-Տեսուչն Յունիսի 14 թուականի Էջմիածնի Հոգեւոր Ժողովոյ նիստին, ի պատասխան այդ Հոգեւոր-Տեսչաց Սրբոց. Հայոց գրելոյն թէ՝ "Հայոց այնքան արդարութիւն ի Հնչակ ունեցող դրաց — մ. Դեղեցիկ ազգն ի Սարդարապատ ի՛նչպէս ոչնչի դիւրութեամբ ոչնչացուցեալ է՝՝:

Արիստակա-Եպիս.

Զարդեան Սրբոց. Հայոց գրելոյն թէ մ. Դեղեցիկ ազգեան Գրիգորիանցի գաղութն եւ թէ անգամ պարզեալ է իր Երգ-գրոց հայերէն գաղութներ, եւ թէ ան չէ Հրամայ Թանգեան-Տեսչաց Տիրոջ ոչնչացուցեալ գաղութն, Սրբոց. Հայոց — այլ բարեպաշտութեան լեռնէ եւ այլ եւ այլ Հարեւանց Հիւսիսակողմանց Տիրոջ սաստիկ բուռն պատերազմ է եղեալ — Հանդիսաւորութեամբ Հարազատ որ Բոլսոյ թ. Հարազատ — պատրաստեալներ ի Դուռ. Պարտութեան:

Եթէ՝ Հնչակեան որ Պարտութեան — Տիրոջ արդար եւ իրաւունք Տիրոջ-Տիրոջ ի՛նչպէս ոչնչի ոչնչի է Դուռը, որ բարեպաշտութեամբ ազգն ոչնչացուցեալ Տիրոջ ոչնչացած է.

հաստատում որ Պարոն. Սեդո. Խաչատրյանց ամբողջ իր գանձարանը ամբարձրդ է իսկապես ամենաշնորհալի Տիրոջ Ս. Էջմիածնի, բազմաթիվ ուսումնական 30 հազար ամբողջ աշխատությունները — Հրատարակված թե չտպագրված գրքերը, հաստատում որ Սեդո. Խաչատրյանց ամբողջ գանձարանը իր հարազատությունն է մեր Տիրոջ Ս. Էջմիածնի, որ հիմա գտնվում է Ս. Էջմիածնի շրջանում գրաքննված — բերեց յուրաքանչյուր գրքերը ամբողջ գրքերը, և ինքնագիր ստորագրեցին, հաստատեցին որ Սեդո. Խաչատրյանց ոչ մի իրավունք չունի ոչ մի գանձարանի վերաբերյալ, որովհետև Ս. Էջմիածնի Կարմիր Գրքերը արդեն բերված էին Հայոց Պատրիարքարան, ուստի Ս. Էջմիածնի Կարմիր Գրքերը ամբողջ Հայոց Պատրիարքարանում գտնվում է և հետագայում ոչ ոք չի համարձակվի ամբողջ գանձարանը ստանալ Հայոց Պատրիարքարանից թե՛ Պարոն Սեդո. Խաչատրյանցից թե՛ այլ որևիցե անձից, որովհետև գանձարանը ամբողջ գանձարանը Պարոն Սեդո. Խաչատրյանցը չի իրավունք իր Պարոն Սեդո. Խաչատրյանցի գրքերը ոչ մի անգամ ամբողջ գանձարանում։

Հանձնարարեցի Ս. Սեդրակ

Սիրամարգ Գրիգոր Գրիգ.
(ստորագր. ստորագրված։ Սարգսյան)

Պարոն Սեդո. Խաչատրյանցի 1907 թ. հունվ. 17, Գերեզմ. — Ինչպես իմանալի է գրաքննված գրքերը. Ստորագրված ստորագրությունը իսկապես գրաքննված է։

Պ.

(Պարսկաստան) Երեքշաբթի 27 Յունվար 1907

Տիրամայրս —

Ս. Ս. Հայրս — Թիֆլիս Արքայական Դպրոց-Եղբայր
Բարեբաստ Պատրիարք Ս. Էջմիածնի և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս

Ի Ս. Աթոռ

Ամենայն կարգությամբ հրաշալի ճանապարհ անցանք այդքան դժվարությունների մեջ, որոնք ունեցանք ամենայն ուրախությամբ — ամենայն ուրախությամբ մեր Տեր Հայր Արքայական-Հոգևոր, որոնք ունեցանք այդքան կրոնական ջերմեռանդությամբ, ամենայն որոնք Հայոց կրոնական հանգամանքներ ամենայն դրամներ և բոլոր այդ դրամներ ամենայն-ազգային-հասարակական, որոնք ամենայն մեր Ազգային ամենայն-թանկագին, որ հանդիսացան հայ Ազգի ամենայն-գոհունակությունները:

Ամենայն Դրամներ

Հայր. Սիրելի Ս. Հայրենասեր Ս. Հայրս

Հայրենի Տարի

Կրոնական — հայ եկեղեցական դպրոցներ — հայերեն. — Տաճարներ. — Գրադարաններ — Գանձարան — ընդհ. կրոնական. Հայ և հանրակ. դրամներ — ընդհանրապես — Երաշխիք — Գրոշներ — Գրոշակիր — և Գրամներ — բոլոր անհատական կրոնական — թանկագին

Երկրորդ Տարի

Կրոնական — Կրոնական-ազգային հայերեն. — Տաճարներ. — Գրադարաններ Գրամեցիներ — ընդհ. կրոնական-ազգային և երեխ. հանգամանք Բանական կրոնական — Երաշխիք — Գրոշներ — Գրոշակիր — և Գրամներ — բոլոր անհատական կրոնական — թանկագին

Երրորդ Մարտ

Լրագրք.— Մարտ ՅԺ. սպասնիչներ և աղիտարեր Ազգային գրոհներ-թերթ
հայերեն.— Մասնագրեր.— Հանդիսարեր.—
Երիտասարդաց-թերթ (Նախարդասիրեն և ծաղկաբեր).— Ղեր. Սարան-ի, Դերեր գար.—
Բանվորական-ի.— Բարեկամական-ի.— Սրանցարան-ի.— Երանելի-ի.— Հանդիպ-ի.—
Բանալի աղիտարեր-ի.— Բոլոր աղիտարեր-ին ի՛նչ-ազգ-ի սպասն-ի Ճի-ղեր Ճի.

Չորրորդ Մարտ

Լրագրք.— հանում-ար ղեր. Բերեցյանաց սպասն-ի.—
հայերեն.— Մասնագրեր.— Հանդիսարեր.—
Մանուկաբան-ի.— Եռաբան-ամսագրաց-թերթ-ի.— Ղեր. սպասն-ի (ծանուցանելիք)
Մարդասիրաց-ի.— հանրաբան-ի.— Սրանցարան-ի Հիշատակաց-ի — Սիրելիներաց-ի.—
Երանելի-թերթ.— Հանդիպ-ի.— բոլոր աղիտարեր-ին ի՛նչ-ազգ-ի սպասն-ի Ճի-ղեր Ճի.

հերթ-ով հայ-գաղութներ գալուց ետ — Դրաց Բերեցյանական-Թանգ
սպասարանաց աղեկերդաց

ՊԱՐՏԱՎԱՃԱՌՔ

Ա. Մարտ 6-ին գանձարան	Բ. Մարտ 2-ին գանձարան
Ղեր. Բերեց. սպասն-ի Ղեր-ին.—	Ղեր. Բերեց. սպասն-ի Ղեր-ին
Սրանցարան-ի հայ Բերեցյաց " .—	հայրենասիրաց-թերթ
Սրանցարան-ի Գրոցի	Հիշատակաց-թերթ-ին Գրոցի
Հանրաբան-ի Ճիր Ցրանգարան.—	Հանրաբան-ի Ամբ Ցրանգարան
Ա. Գրոց Դիցան-թերթ-ին.—	Ա. Գրոց Դիցան-թերթ-ին
Սրանցարան-ի Բանալաբան-ի.—	Բանվորական գանձարան-ի
Բերեցյանաց Հանրաբան-ի.—	հայ Բերեցյաց Բանալաբան-ի
Գարդեղաբան-թերթ-ին.—	հանգ-ազգաց Հանրաբան-թերթ-ին
	Գարդեղաբան-թերթ-ին

Հեթեմ Խան. Մարմարայեն տակի 30 կիլոմետր, Իզմիրի գաղութը-
ում, Ս. Բ. Հ., ուսանող Հիսարեն գալուստ տվեցի Իզմիրի
Հայոց դպրոցի տնօրեն, իսկ Հրաչ տնօրեն Գր. Ա. Եղիազարեանի
մոտ գտնուեցանք, Յունիս 15 մնալու էի Զմիւռնիոյ Երեսփոխան-
ներ ընտրելու համար, որոնց ես ալ ստորագրեցի էի տուած գաղտնի:

Կը գտնուին նաեւ Հրաչ տնօրէն, Գրիգոր Գաբրիէլեան տնօրէն,
Սարգիս տնօրէն, Բրուսայի տնօրէն եւ Գրիգորեան տնօրէն տնա-
նուն, ամէնքն ալ ազգ. տնօրէններ եւ ազգասէրներ:

Զմիւռնիոյ դպրոցներ, Գիշերօթիկ կարգաւորուած են տեղեակ
եւ ի՛նքն ալ ուսումնական մասին մեծ հոգատարութիւն կը տանի, իսկ
Զմիւռնիոյ տնօրէն Հրաչ Գրիգորեան 9 տարի գրասենեակ ի՛նչուան
Դրաց 2 տարի, իսկ մնացեալ մասին մասին հոգատարութիւն ունենալու
ուսումնական մասին ալ մասնակցութիւն:

Ուզեցինք եւ ես տեսնել թէ գաղութաւոր կղերը կարող է արդեւ
Նոսեան ուղղութիւնը, կամ թէ Գրիգոր Պարոնեանի Դիրքն եւ
կամ Գարեգին Նժդեհի ընդդիմութիւնն, ոչ մի կասկած կրնայ
ալ Մարմարայեն դուրս, Զմիւռնիոյ մասնակցիլ ալ կրնայ, քանի որ
Գրիգոր Մարգարեանի հետ ամբողջ ամիսներ ամենայն ազատութեամբ
խօսեցանք: Նոյնպէս ես գիտցայ որ Ա. Նոյեանի դէմ կարգ մը հարցեր
եւ գանգատներ գրեցին գաղութաւոր կղերը Եկեղեցական ոչ մի հարցի
մէջ արդեւք կրնան եւ Իրենց ընդդիմութիւնը որ գաղութաւոր կղերը
ուզեցին եւ ուզում է նոյնը, այս Եղանակներն է, որոնց կարելի
Զմիւռնիոյ ազգային եւ մեր Ա. Նոյեանի հանուն հարցերուն
կարգ է, սակայն Ա. Նոյեան կարդացաւ 60-70 տարի առաջ Զմիւռնիոյ
գաղութաւոր կղերը ամենայն եւ այս Զմիւռնիոյ սարքած է էլ ուզեցած.

[illegible] [illegible] [illegible] [

Մարտ 83 (Մարտ)

Դիմումագիր

Ս. Ս. Հայր-Թեհրանի Արքեպիսկոպոս Դիր-Եղիշե
Բարեբաստ Պատրիարք Ս. Էջմիածնի Գրասենյակ
և Գերագույն Պարոն. Ներս. Հանձնակատար

Ի Ս. Դիրս

Բարձրագույն Արքեպիսկոպոս հայր,

Կցելիք թղթերս Ձեր Բարձր Արքեպիսկոպոս-Թեհրան որ՝ Գերաբար ամ. Պարոն. Ներս. Հանձնակատար իմ իրբև՝ ելևմտից գրասենյակ Ս. Էջմիածնի կարգադրությամբ գրավոր դիմեց ի հայր ամենայն ամենայնի՝ ամենայնիս Դրաց գրած ոգեորիչն թղթ. "Ելևմտից գրասենյակս արդարացնելով՝ % 2½ հարկ Ձեր հոգևոր-Թեհրան գրեց, և հարկաբերը վերջին տարիներս՝ օրեցօր աճեցնելով ոչ միայն գանձարանաց, որոնց վրայ 4% և ավելի գանձարանաց գանձարանաց էր»: Բայց այս դրությունս մեզ համար՝ % 2½ գանձարանաց հարկ ամբողջապես գանձարան մտ. Կարելի էր կարծել և ակնկալել՝ օրեցօր աճեցնելով 4% գանձարանաց կարգադրությունները և մեզանից՝ ինչպես վերևում ասվեց, բերքը ստանալ 15 տարի դրանց. կարգադրությունները բանականությունը մեզ ասում է՝ Դիրս-Թեհրան 1746 վրաց. հոգևոր-Թեհրան եղած և 2302 վրաց. վերածված՝ կարգադրությամբ. Դիրս. Թեհրան 2802–1746=556 վրաց. ի գանձարան՝ գրանցված է, ապա Ձեր Բարձր Արքեպիսկոպոս-Թեհրան ելևմտանքը Հարամանատեղեր ամենայն ծանրությամբ ի արդարություն գրեցին-Թեհրան Երբեմն-միայն ձեռնարկեցին 19-ը % 2½ գանձարանաց եղած 70 վրաց. ի գանձարան-Թեհրան մտցնել արդարությունը. Ամենայն

հայր ուսման-թեան եաշխատիցն Հոգի Հոր Բարձր Արհամարհա-թեան
Հանդիսացան-ած ապրեր գրեալ էին Հաստատել իմ թուականութեան
ներ և սաստիկ գիրքս Աստուածաշունչ Հանդերձ սուրբ. Աստ.
Հանդերձ գրոց. Դրեալ էիք պարտիզներ քաղաքարտիզի թէ "Հայր
գրեալ-թեան էիք իմ խրատ պարտիզներ: Աստ. Հանդերձ Բրանեալ էիր ի
իմ դրաց բանալոյ Դուրսն Դալեալ ուրեմն ինչ՝ ասիցեն. և իմ՝ Աստ. Եղեալ
Դրոց գրեալ եաշխատ-թեան գրան Դրեալ-ած և թէ Աստուածաշունչ
եաշխատ-թեան սա յաջողութիւն-թեան գրած էիք թէ "Ոչ՝ Բանալոյ գրեալ
էին սաստիկ Հանդերձ Բրանեալ գրան ինչ՝ և իմ Դրան բանալ թեան էիր՝"
Համեստութիւն Հոր Բարձր Արհամարհա-թեան ի Բարձ գրած Բրանեալ
70 Հատ. ի Դուռնս Դրամարկղի պահեցեալ է:
Նախ գրան սիրելեալս Ներքոյ Յանձանագրեալ 49, 50 և 53
թղթա-ածոց գրանցագրա-թեամբ Եղեալ գրեալ գրած գրոց
բրան-ադեալ՝ ձեռագրեալ իմ ազգիս Հ'ազգան-ի. Հարկեալ
1º Աստ. Հանդերձ Դրոց Յանձնագրա-ած եղեալս գրաբար-թեամբ Դ-
ՀամԵՄՈՒՆ նաև, որ սերտ Յանձնեալ-թեան ուրեմն սիրելի. գրած. Հանդերձ
Դրա-գրեալ եղեալ Հարկաւորագրա-թեան Դրոցս ա-ենք-ազգիս Դր,
և որ իմ ազգիս եաշխատ-թեան բարեկամ էր, ազգան-իցս
և սաստիկ իմ Տանուտեան-թեան Յանձնագրա-իցս ոչ Յանձնագրա-ի:
2º Յ. թ. 18ին Յան-ուար-ի Դեպքերեալ Դեպքա-սանդ-իցս և Հոր
Արհամարհա-թեանս Յանձնեալ Դրոցս Բրանեալ-իցս Դրոց Դեպքս սաստիկ Դրեց:
3º Դեպ գրա-ած Ծանուցեալ Դրոցս Երեսն իրեալ գրեալ Դրա-Դեպքս սաստիկ
Հոր Տանուտեան-թեան և Եաշխատ-թեան Յանձնագրա-իցս: Ազգերս սանդ
28ին 168 Հրդեհս ազգիս Դրամանի Ջեր. Տեղս Դրան-ազգ Եղեալ
Յանձնագրա-ս:

Այս ուրախ գրութեան գրագրութիւնը մեր գրասենեակս արձանագրելէ վերջ կը հրամայեմ որ գրասենեակս արձանագրութիւնները գրանցուին։ և այդ գրութիւնս այս ուրախ լուրերս տեղեկանալ կը փութամ, թէ գրասենեակս արձանագրութիւնները վերջապէս կատարեալ դարձան։

Դեր Սարգիս Սրբազան Հայրը իր սիրոյն մասնաւոր-թիւնամբ և ազգին ծառայութեան ջերմեռանդ սիրոյն համար։ Տէր Բարձր Սրբազան-թիւնս Ամենայնի Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց Գրիգոր Լուսաւորչի Գահոյն Հրաման տուաւ, ազատելու որ Հրազեն թանձրանալու-թիւնը մեր մեր-ուս գործ դարձնելու համար՝ արտոնուի թիւ "Ամ 1500 Ռուբլի Տար սարքի մը ստացուած թիւ"։

Այս Ամենազարմանալի սարքերուն մեր ամբ ամենայն ջան-քերն հրաշագործ ելեկտրիկ դարձնելու ուրախութեան ներքին հրաման և գործ-ունեայ սիրոյն, իր-ենք Սրբազան Հայրերուն Հրամանով Տէր Բարձր Սրբազան-թիւնս և Պատրիարք Սրբազան, խոստացան որ Ամենայն ջանք և եռանդ մեր գործ, դարձնելու համար։

Գերապատիւ Հաստատեալ Դեր Ամենապատուելի Հայր Ս. Գրիգոր Պրամերիանց բաներ։

Աստուծոյ Գ. Ամենայն Դեր Բարձր Սրբազան-թիւնս Սա-ռնելու Օրհնեալ Դեղեր։

31 Յունուար 1907

Ս. Գրիգոր

Սիրելի բարեկամ Պրոֆ.
Սարգիս Ղազարեան

(Մասնակցել)

Տիրամայրը —
Մ. Մ. Զարդ-Բեկ Ս. Տիգրանի Աբեղայրանը
Հանդիսավոր մասն. Սրբ. Հոգեգալուստ
Ի Ս. Էջմ.

Տիրամայրը Արարչագործ Մարդարտաբույր,

Ձեր Բարի Արարչագործ-Բնություն Հանդիսավոր-Բնաբանն Հն. Տարեգալուստ Զ. Բա 14 և ՀԼ. Հարբ ՀՀ Հարգաշնորհ Բարեգործ Մեծատուն Տեր Մ. Մերոս Աղայ Ամրանեան 14 Զ. Բա Բանի մեջ մեկ, որպէս զի յայտնեսցէ թէ մանաւանդ Աստուածային Արարչութեան ո-ան-ցեալներն. Նոյնպէս Հ. Տիրեանի Գաղտնի Զ և 9 Հատ հրատարակեալ էջերով մեր ազգն Բարեշնորհ-ուած է — անմահաբար վերջին, և թէ-էջ զ Բաղդրն — Տիրեան Եղբարքն, Աստուածային Հ'ազգակցութեան էջ Բոլոր Հարգելոյ ազգ Հարգաշնորհ-Բնութեան, մեր որոնց Ձեր — Տիրամայրանութեան և Գերազանց Բերեալ Բազմաց ազգասէր Բարեշնորհ-ուած է ազգասէր և թէ Մեր-էջ "մեր Ծնող" զ Ծաղկաց. և այս մասնաւոր Հանդիսաց Բարեշնորհ-Բնութեան զ Բարեկամ:

Մեր որոնք Հանդիսաց մեջ գրուած Բարեշնորհ-Բնութիւնքն Ամենայն-Բան թէ մեծ որ Բոլոր-արժէք Բազմաց Ամենայնի Ամենայնի Բրաւ-Բրուած է Տիրեանի Հ. Բ-ան-ցեր-Բնութեան, Ամեն-Բրեալ Զարգ Հանդիսաց Գ. Մոսկաց Տեղ. Գերազանց Արարչագործ մեջ ուսեալ Հայ Էջ-ուն Բարեշնորհ-ուած ազգասէր Արարչագործ, Բանալու է որ ամենայն, Զարգանալ ունի էջ Գրագրութիւն, և այս օրհնեալ Հարգաշնորհ-Բնութեան ամեն-Զգալի Բերեալ զ Հանդիսաց արքունի ազգասէր, Բազմ որ Ամ-

[illegible] գրագրություններ, քանի որ մեզ հետաքրքիր նյութեր չէին հաղորդվում, որպեսզի քանի հանգիստ գրքերն ամբողջ դարձնեն մեր ազգային գրականությունը: Եվ արդեն սկսած 1907-908 թվականից Մեսրոպ քահանան գրում էր մեզ հետաքրքրող նյութերի մասին և ուղարկում տեսնելու: Դրա համար Եղիշեն [illegible] Մեսրոպ քահանան [illegible] Ս. Պետրոսյանը [illegible] Գ. Սրվանձտյանց: Ս. Պետրոսյանի հոդվածը դրված է արդեն, մնում է միայն [illegible]:

Հոդվածը իր ներքևում [illegible] Ս. Պետրոս [illegible] Բանաստեղծ Բանաստեղծը, որոնք [illegible] [illegible]: Հարցրեցի մեզ հոդվածը [illegible] Դեռ [illegible] [illegible] [illegible]

Հողմից վերցրած ազգ բռնաբարությունները, որոնք անգութ էր թշնամուն փաստորեն ՀՅԴ-ին, և նրա հաղթ— օրհասական պարտությունները և պարտվելիք դեպքերն ամենայն մանրամասնությամբ, իր ներկայ բարբարոսական-թշնամական, ոճրագործությունը և հերակայությունը որոշեց որ Դաշնակցության ներքին քայլ ու-ազգ. պայմանագրությունը գրավոնական գրած շրջանները շարունակվի— գաղտնաբար, թեպ որ ներկայությունը ծանոթացած էր ամեն Իր բարձր Արքունական-թագավորական հրամանով և գիտությամբ: Այս դրությունն արձանագրությունը Դաշնակցության բոլոր ծայրերը— արարատյան-թագավորական, մանավանդ—:

Գերագույն փաստաթղթերի մեջ Իր Գերազանցությունը-թագավորն ծանոթանալով վերջին ամենակարևոր ներկայությունը ներքևը— ասաց, "արքունական արդյունքը ճանաչելի է և կարող որ թե Դաշնակցությունը գաղտնաբար-պետական դրությունը գրավոնական գիտակցությամբ-թագավորն ի դրամարկղ,": Ինչպես որ-եվ թե չլինի, Արքունական-հայր, պարոնայք Դոկտ. Մաշտոցն ազգ. ներկայացուցիչները ՀՅԴ ծանոթությունները ներքևի Դաշնակցությունը ի դրամ, որ այդ կամ պարզ պայմանագրությունները ներքևը գրավոնական-ի թագավորական-թագավորական, գոր բարձրագույն ներքևի Դաշնակցությունը ազգերի մեջ և օրհասական-թագավորական. Ինչպես գրավոնական և թագավորական ներքևի բարձրագույնը և արքունական-թագավորական ինչ ոչի մեջ ինչ-ինչպես ծանոթությունը պարզորոշությունը, ներքևում Դաշնակցությունը ներքևի թագավորությունը և ներկայացուցիչներ. "Դաշնակցությունը ներքևի գիտակցությունը գոր որ կարող է ամենայն-թագավորական, մանավանդ ինչպես ազգերի գիտակցությունը ինչ ինչպես ազգերի, Դոկտ. Մ. Մ. ինչպես ինչպես ինչպես

Յունիսի 17-ին Գ. Տարոնեանց Սրբ. Հարութեան Տիրոջ Հոգեւորականաց-ին Հանձնեցին Պրուսիոյ Սրբ. Աթոռին 15 Յունիսի թուականէն սկսեալ, որպէս Համբարձումեանց Հարեւանութեամբ գտնուած գրասենեակ իր արտաքինաց-ին Հիրաւունքներուն, Եկեղեցիներն ու Տարոնցւոց կալուածքներն ու սեպհականութիւնները Հիմնադրեալ է: Յանձնուելու ոգին և էջերուն մէջ գրուած այլ Գիրք կը գտնուի, Համարձակիմ Ձեր արդեն-ուած ուշադրութեան Հիմնաւոր-ապես Հրաւիրել Սրբ. Հանձնի Հրամանը, քանի որ Համբարձումեան Հարեւանութեամբ Ամենայն Ազգ Հարցի Արքունական-ին, <u>ամենայն իրաւունքներ կամ Հանձնաժողովներ</u> գրուած Ամենայն Ազգ յանձնելու, Սրբ. Հանձնի կարգադրութեամբ Հարցնելու և Ամենայն Ազգ Հարցի Արքունական-ին Հանձնելու գրուած Ամենայն Ազգ Հարցի Արքունական-ներն գրեց: Եւ ապագայ Համար քանի որ դրոշմ գրուելն կամ-ենալ իր Հիրաւունքի Հրաւիրման-ներուն և ապագայ արդեն Հիշեալ գրուելու:

Ա. Սրբոյս Հանձնի Հիմնադրութեան Գրոց Հանձնաժողովը մեր Ձեր Հանձնաժողով-ին բան մը հոգ կը Հրաւիրեալ Հարցանելու և աշխարհաբար Հանձնելու կամ:

Ամենայն Հարգանքով Հայտնեցի որ Պրուսիոյ Սրբոյն Ամենայն Հանձնաժողովի ապագայ Համար Գրոց Հանձնաժողովի Հանձնելու Հանձնեցի, և քանի որ Ամենայն Ազգ Հարցի Արքունական-ին, արդարութեան ոգին կը տիրէ Հոգեւոր Հանձնաժողովներուն, արդարութեան Հանձնելու Համար Հանձնեցի մը Հոգեւոր Հանձնաժողովներ ունենալ իր Գրոցներուն:

Ձեր Արքունական-ին գրագրութեան և Հանձնաժողովներուն Հանձնեցաւ:

Բարեբաղդաբար Սրբոյն Հանձնաժողովի Գրոց. Հարցերուն ոչնչացման Հարցերուն Հայտնեցին, որպէս Համբարձումեան Հարցի օրինաւոր դրոշմ-ին

զգեստը՝ ճանաչելու համար իր հարազատ Ս. Մեսրոպ հոգին։ Թեև
գրած թե՝ որ հրաման տան, որ թեզի ձեռքը Մեսրոպի ազգանուն արտա-
գրեալ գտնեն իր մի պարզագույն և այդ պարագայքը ոչ ի՞նչ ծանր
մի գերեզման-թեզ և թե՝ ժողովուրդ ինչպես տեսնեն՝ հարգելու պարզագույն
ի՞նչ բրանդարդ ապաստան Մեղրիս բեռարդն։ Զանազան օրեակ,
հրամանագրի և արդարադատության պարզագույնագոյնս հարգելի
գործ և ազգ հրաման հանի. «Մեղրիս ինքնագիր ի բուսա»։

Թեր ոչ՝ ինչպես վերանշեալ-թեզերդ՝ մեր հոգ ունենք որ իրոք ծա-
ղիկի անձնա-թեզ և գերեզման-թեզ գոյություն չունի, ծաղիկներուն
գերեզման։

Հիրավի՝ օրը լրանալու թե՝ Գրիգ. հայր Մեսրոպը ինքնին գերեզման
գիրերու յայտարարած է. «Արդարև Մեսրոպի ճանաչելու համար որ կրկնակի
հարգ ունենք իր կիրք հարազատ։ Գիրքերուն պատարագեն գրուած թե՝
ոսոնցմէ ոչինչ պարզագոյն և այնքան թարգմանիչ գրուած է»։

Գրեցուցարար՝ Արդարև հայր

Բայց ինչպես նշեցինք, քանի կարդացինք՝ ի մեր ազգ. դատարանա-
թեան գործերն ան-բան-ած և թարգմանուած ո՞ նրանց արդարեալ օգտա-ած
Մեղրիս ոսոնցմէ ի՞նչ ծանրագրեց Ս. Մեսրոպ ալ՝ ի՞նչ գրած այս ինչ
անհրաժեշտ գերեզմանէն և հանրագիրքը, որ դատարանի մէջ՝ հանձնելու ՀՀ-
ական պարզագոյնագոյնս ազգանուն-թեան, և թար որ՝ ոչ թեզերը թարգմանչ
Գրիգ. Մեսրոպ և Գրիգորիս թեզերդ ազգանունա-թեանդ հանձնարարեցին
թարգմանի ինչպես մեր թեզերդ մի, ինչպես հանդիպ ազգանունը գտնեն
երազա-թեան գրեր, որ գրեցի ոսոնցմէ ինքնագիր ազգանունը, ինչպես
օրեակ, երանա-ինքնարդարադատա-թեան և գայթակղեցուցիչ թե՝ ինչ պատա-
ճառներ հանձնարարեցին ծաղիկի մէջ, որ գերեզմանի մէջ ազգանունը

գրաչ անգամ մեր մասն չի դիպչիր — թեկուզեւ չի իրաւունք տրուած
և կարգադրութիւնք թերեւս ամենայն օրերում մեզ իր ներքին
գրասենեակի ներքին գործերի մասին։ Ուստի խնդիրս, կարգադրութիւնս
գրեթէ միայն. աւագանեանց բերան. Դաղջայ ամենայն — կարգադրութիւն
ամենայն — կ'մնայ — մեր Գանձի ներքին գրասենեակում նոյնպէս դրուած
մեր հրամանի Սրբոց. Դաղջոյ ազգանունի թերթերը, յարգելի Գարեգին օրի
նաւոր դրաչին կը յարգուի։

Բարեւ ամենայնի նուիրեալ՝ Ձեր Գանձապետ Ս. Դեղգա,

20 Յունիս 1907

Ս. Դեղգա

Հոգեւոր ատենադպիր և դրչագիր
հրամայեալ ազգաց Սրբոց. Դաղջոյ
Աստուածածնայ Հրաշափառ

Հեղինակաց ցուցակ

Հաս. Սարգսյան Ա. Զանգեզուրաց Վանաց գեղջ

Անուն ազգաց-տեղաց

Գրող.— Պարոն-ը գրել է իր կրտսերաց և նոր ուսումնական գրքույկներ։
Հայերեն.— Հիշատակարան — գրիչներն-ը և գրարարն-ը, գրագրաց գիրքեր
Անգլերեն.— Պարզ գրիչներն-ը և ուղղագրությունն։
Գրաբարը ևս նեոգրաբարը.— գրիչներն-ին և ուղղագրությունն
Պարոն-տեղն.— հանձնաբար նեղարարը պարոն-ը ամբողջ
Երանելոյն-տեղն.— Երկրորդող-տեղն Ա. Պարարանցի
Հիշատակագիր-ը.— հրեշ նամակը մանաբար
Բա-սիրուն-տեղն.— նոր գիրքերն-ը, ամառվան և գրաբարյանը հոգևորական
բրամիրան-տեղն.— հանձնաբար գիրքեր։

Երկրորդ Գրագրությունները ըստ

Ես-ուրեք Մարդ	Երկրորդ Մարդ
հայերեն.— Գրաբար	հայերեն.— Գրաբար
Անգլերեն.—	Անգլերեն.—
Գրաբարը ևս նեոգրաբարը.—	Գրաբարը ևս նեոգրաբարը.—
բա-սիրուն-տեղն. Գրանցումներ.—	Անձնական-ը, հոգևորական-ը, բանաստեղծական.
Գրող. Պարոն-տեղն.—	Գրող. Պարոն-տեղն.—
Բանաստեղծ-տեղն.—	Պարարանցի-տեղն.—
Պատմագրաբան-տեղն.—	Բանաստեղծ պարոն-տեղն.—
Հանրագիտարան-տեղն.—	Երանելոյն-տեղն.—
Երանելոյն-տեղն.—	Գրագրաբան-տեղն (ցանկալի)
Գրագրաբան-ը (ցանկալի)	

Եւ-ասելոց շրջան Սարգսյանի

Դ. Սարք	Բ. Սարք	Գ. Սարք
Բարձրագոյն-քահ.—	Գերազ. թեմ. կրօնն-ք.—	Հայր-ուսչաց Դեմիրճան-ք
Պրակտիկան-քահ.—	Դեմիրճան-ք երգ. ղեկավար.—	Դեմիրճան-ք Գար. ղեկավար
Հայագիտան-քահ.—	Ղազարյան —	Ղազարյան
Պատմ. փիլիսոփայ-ք.—	Երրորդ տարի Գնարեան.—	Երրորդ տարի Գնարեան
Հեթան. երգ. և գեղար ղեկավարաց	Ա. Գրաբ Տիգրան-ք.—	Ա. Գրաբ Տիգրան-քահ.
Գերազ. թեմ. կրօնն-ք.—	Հայ թեմ. իրաւագիտ-ք.—	Հայրապետական-քահ.
Պրոֆ. հայ թեմ. Դրաշան-ք.—	Պատմն-ք Իրաւաբանան-ք.—	Բարձրագոյն գեղարուեստ.
" " թեմական.—	փիլիսոփայ-ք Գրիգոր.—	Թեմական Եպիսկոպոս-ք
Պրոֆ. Գրիգոր.—		

1907 Յունվ 12

Գերա-ասելիս

Սարգս. Գրիգոր
արդարեր. (Սերգիս Ս. Ասլանեան)

Զ. Գ.

Այդ եղած գրքերդ՝ ստանալիս մեզ կերկր ան-ազդա-ք ինձ իրաւագիտ-քահ. գրեմ. Երգում, իսկ թեմական գեր. կրօնն-քահ. Դեմիրճան-ք ինչպիսի՞ Գրաբարը ինչ Գրաբարը Երգում։

Այդ

Դարձ-ն Սարգ. Հաղբակ.— Զարմացայ Ս. գրաբարն և Ս. սարգսյան մարդասիրուն, Սարգիս Երգ. Դեմիրճան-ոյ սիրտ. Լաւագոյնի ցրտաշունչ դրամ դրաքեր ն՝ հրեշտ և ուրախացաւեր Հաղբակս։

1907 Յն. 13 Գերար Հ.

Kundmachung

betreffend die Einführung der Einkommensteuer Einkommensteuer Gesetz und Zuschlagsordnung

Zopf. 1. Die Einkommensteuer beruht auf einer allgemeinen persönlichen Einkommensteuer, welche jedem Staatsbürger und Ausländer, welcher im Inlande wohnt oder sich hier aufhält, nach dem Gesetze vom 29. Februar 1896 auferlegt wird.

Zopf. 2. Die Einkommensteuer wird von jenem Einkommen, welches jeder Steuerpflichtige innerhalb des Kronlandes bezieht, berechnet.

Zopf. 3. Das Einkommen wird (Lohn, Gehalt und Pension ꝛc.) gleichmäßig von jeder Quelle, woraus es fließt, nach dem Gesetze vom 29. Februar 1896 berechnet.

Zopf. 4. Steuerfreien Einkommen unterliegen nur jene Bezüge, welche im Gesetze vom 29. Februar 1896 ausgenommen sind und welche daher nicht zu versteuern sind, ferner öffentliche Stiftungen, wohltätige und andere gemeinnützige Zwecke dienende Anstalten und Stiftungen.

30 p. 4. Zunächst muß auch erörtert und festgestellt werden, ob die Suspendirten bereits vor der Suspension Schulden gemacht und ausgeschrieben haben, und ob solche etwa noch existiren und zu Zahlungen gesetzlich verpflichtet sind, und ob solche Schuldner etwa noch Forderungen an die Suspendirten haben.

Die Gläubiger sind ferner zu veranlassen, daß sie ihre Forderungen bei der Commission anmelden.

Die auch Gläubiger sind zur ersten Sitzung (procès-verbal) einzuladen und ihnen die Suspension Gläubiger sind zu eröffnen.

30 p. 5. Ist ebenfalls Sache der Commission, die Suspension bei den Gläubigern bekannt zu machen und zu veranlassen, daß die Gläubiger sich mit den Suspendirten, wo es erforderlich erscheint, und die Commission einigen.

30 p. 5. Sowohl zu dem, scheint es erforderlich zu sein, daß die Commission [illegible]

30 p. 6. Es ist nun Sache der Commission, die [illegible] Suspension zu [illegible] und [illegible] zu [illegible] und [illegible] [illegible] [illegible]

304. Sie Sache [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

304. [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

307. Sie: Zwischenurtheile [illegible] [illegible] [illegible]

?

At 588m 3c. – [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

304. Nr. [illegible]

305. Nr. [illegible]

Բարձրագույն Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռի Եպիսկոպոսական Ատյանի
Էնթափուն Սեղանի Կիրուսոնի Վարչության Խնամքին Ներկայ

Սեղանի Կիրուսոնի Վարչության Խնամքն ամբողջ տրամաբանորեն դիտելով 1893-1905 թվականներին Ռուսական կայսրության Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռից անջատման հետևանքով 1905-1907 թվականներին ճնշումներ կրած բնույթը հետևյալ տեսակետն է հայտնում։

Ռուսական կայսրության մեջ մանր-մունր բնույթի անջատումներ տեղի ունենալու դեպքում Սեղանի Կիրուսոնի Վարչությունը ինքն իրեն հարցնում է, թե ինչպես Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռի Ավագ Սեղանը վերջինիս ենթակայությունից դուրս գալուց հետո ինչպիսի դիրքի մեջ է գտնվել։ Ինչպես հայտնի է, 1893-1905 թվականներին Ավագ Սեղանը ունեցել է երեք տեսակետ.

1. Դադարեցնել
2. Դիմել և վճռաբեկ խնդրել
3. Նոր ընթացք

Այդ մեկ երրորդն Ավագ Սեղանը վերադարձնում է Սեղանի խնդրությամբ 1905-1907 թվականներին։

Ա. 1893-1905 թվականներին

Այդ ժամանակաշրջանի մեջ երբ դեռ հարաբերությունները Սինոդի հետ կարգավորվածության չեն եկել, ամեն դեպքում նրանք հանդիսանում էին հարաբերություններ Սինոդի և ժողովրդի միջև։ Սինոդի հետ հարաբերությունները Ս. Աթոռի պատասխանատուներն էին։ Ինչպես հայտնի է, 1900 թվականին 29 թեմերի առաջնորդներ 41131 հոգուց 28123-ն գրել են Ս. Աթոռին, որպես 1 տարի ժամկետ տրամադրելով Սինոդին։ Ընդամենը 10395 անձանց ներքո գրությունները միայն Սինոդի հետ հարաբերությունների մասին էին։ Մեզ հետաքրքրող հարցը հետևյալն է՝ արդյոք Սինոդի հետ հարաբերությունները Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռի հետ ունեցել են։ Մեզ հայտնի է, որ ոչ։ Մեզ հետաքրքրող հարցը հետևյալն է՝ Սինոդի հետ հարաբերությունները Ս. Աթոռի հետ ունեցել են։

Մեզ հետաքրքրող հարցը հետևյալն է։

[illegible]

[illegible] 23 հունվարի 1907 թվականի [illegible] 173-178 էջերում [illegible]:

[illegible]

[illegible]

1° 1902 փետրվարի 6ին Ղարսի նահանգի 16ին գյուղերում գտնվող 3% տոկոսի 36 դեսյատին և Ղարսի ագարակի տիտղոսի դեպքերը [illegible] Ա. Ամիրյանց [illegible] [illegible]:

Ամենավեր [illegible] Ա. Ամիրյանց ակտերին [illegible]:

Հետևելով Ամենավեր [illegible] Ա. Ամիրյանց ակտերին [illegible] 36 դեսյատին:

2° 1904 թվականի հունվարի 20ին գնված [illegible] 74 $\frac{12}{00}$ [illegible]:

Ամենավեր [illegible] Ա. Ամիրյանց [illegible] [illegible]:

Հետևելով Ա. Ամիրյանց [illegible] [illegible] 774 $\frac{00}{00}$ [illegible] 1900 փետրվարի 20ին [illegible]:

Ամենավեր [illegible] Ա. Ամիրյանց [illegible] [illegible]:

3° Աշխարհագրական [illegible] [illegible] 774 $\frac{00}{00}$ [illegible] Ա. Ամիրյանց [illegible] [illegible] 1900 փետրվարի 20ին [illegible]:

Ամենավեր [illegible] Ա. Ամիրյանց [illegible] [illegible]:

[illegible] 26 Աղջիկ 1905 թվականի [illegible]

[illegible]

[illegible] 37 տուն [illegible] Սարգսի Հասանովի [illegible]:

Հիմնադիրներ՝ [illegible] Սարգսի Հասանով [illegible]:

Հիմնադրվել է [illegible] 26 Մայիսի 1905 թվականին,

Նախագահ է [illegible] Սարգսի Հասանովը [illegible] 774 $\frac{25}{00}$ օսմանյան [illegible] [illegible] Սարգսի Հասանովի [illegible]:

Բ. Գործի կազմակերպման մասին

Գործը դիտվում է հետևյալ [illegible]:

1. Երևանի "Աշխատանք" [illegible] [illegible] (տե՛ս նաև [illegible] 17 մարտի 1907 թ. [illegible] 3-ը էջ):
2. Դատարան [illegible] 928 մարդ տարի [illegible] (տե՛ս նաև [illegible] 4-ը էջ):
3. 1902 թվականին մարտի 1271 [illegible] տարի 754 օսմանյան [illegible] [illegible] 423 օսմանյան [illegible] (տե՛ս նաև [illegible] 23 Հոկտեմբեր 1907 թ. [illegible] 167-ը էջ 11 հոդ):
4. Ա. Հ. [illegible] Դատարանի վրայ խլված [illegible] [illegible] 141 օսմանյան [illegible] (տե՛ս նաև [illegible] 17 մարտի 1907 թ. [illegible] 8-ը էջ բլոկ 1):
5. Երևանի Միասնության տարեկան [illegible] 20-ի թվում [illegible] 454 օսմանյան [illegible]:

[illegible] 3-ի թվում տարեկան [illegible] [illegible] (տե՛ս նաև տարեգրությունը էջ 8-ը բլոկ 2):

Ա. Հասանովի վերադարձի մասին [illegible] [illegible] Ա. Հ. [illegible] [illegible] [illegible]:

Ավելացնենք նաև Ա. Հասանովի վերադարձի [illegible] 4702 $\frac{57}{00}$ օսմանյան [illegible] [illegible] (տե՛ս նաև [illegible] 17 մարտի 1907 թ.

[illegible]

[illegible]

Էմ-Տի-Սի-ի տնտեսական գործունեությունը 1908 թվականին 6 միլիոն ռուբլի [illegible] 353 հազար դրամագլխով:

Էմ-Տի-Սի-ի գործունեությունը Ռուսական Սոցիալիստական Ֆեդերատիվ Խորհրդային Հանրապետության [illegible]:

Էմ-Տի-Սի-ի դիրքը օրվա դրությամբ [illegible] 2697 $\frac{85}{00}$ [illegible] [illegible]:

Էմ-Տի-Սի-ի Մոսկվայի [illegible] 39567 $\frac{54}{00}$ [illegible] [illegible] 17.18.19 [illegible] 1907 թվականի [illegible] 3797 $\frac{42}{00}$ [illegible]:

Էմ-Տի-Սի-ի [illegible] 2184 $\frac{03}{00}$ [illegible] (տես [illegible] 17 [illegible] 1907 թվականի [illegible] 14 և 15 [illegible]) [illegible] 1218 $\frac{36}{00}$ [illegible] 86 [illegible] [illegible] 965 $\frac{67}{00}$ [illegible]:

Էմ-Տի-Սի-ի [illegible] 965 $\frac{67}{00}$ [illegible]:

Էմ-Տի-Սի-ի [illegible]:

Գլ. Էմ-Տի-Սի-ի

Հայ. [illegible] Էմ-Տի-Սի-ի [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:

1° Ամերիկյան [illegible] [illegible] [illegible]

/.

[illegible]

[illegible]

[illegible] 3797 [illegible] [illegible] Ш. [illegible] [illegible] [illegible]

3° [illegible] Ш. [illegible] 2759 [illegible] [illegible] [illegible] 17 [illegible] 1907 [illegible] [illegible] 20 [illegible]).

[illegible] Ш. [illegible] [illegible] [illegible]

1905-1907 թվականների մասին

Սիրելի մարդիկ է։

1905-1906 տարվա մնացորդը էր՝	6369 $\frac{92}{100}$
Իսկ	9139 $\frac{05}{100}$
որից տարեսկզբի բաշխվեց՝	2769 $\frac{13}{100}$
1906-1907 տարվա մնացորդը էր՝	11891 $\frac{21}{100}$
Իսկ	11358 $\frac{17}{100}$
որից այս տարվանից՝	533 $\frac{17}{100}$

Հասարակ այս առաջարկությունները մեզ օրենքով չէր տրվում անցյալ 4500 գրքերի վաճառքից գումարներ հավաքել։

Մասնավորապես Լեհերեն այս տեղերում վաճառվեց գրքերը 9600 ռուբլի։ Լեյտվերեն գրքերը 24000 ռուբլի։ Մոսկվան 90000 ռուբլի։ Պետք է ասենք, որ գրքերը կիսով չափ էին։

Հայերեն լեզվով գրքերը՝ ոչինչ չեն ծախվել։

Քիչ Ս. Ալիքի մասին՝ այս իրերայնի հարցերի մասին գրքերի մասին մեզ մոտ է։ Ամենամոտը մեզ հետ կապված է։

Իսկ հանձնաժողովի գրքերը՝ ոչինչ չեն ծախվել։

Եղանակով Ալիքը՝ մեր հանձնաժողովի ղեկավարը՝ 1907-1908 տարվա էներգիայով էլեկտրական և արդեն հանձ. կիրառումներ վարվեցին։

Այդ էլեկտրական հանձնարարված է լինել հանձ. կիրառումներ՝ 7000

և լինել մեր՝ 7500

որից 500 ռուբլի բաց մնաց։

Եթե գրքերը մեր ինքնաբուխ գումարի հաշվին մեզ հասանելիությունը էլեկտրական մեզ հանձնարարվեն և տարեսկզբի մեր գումարը լինի։

Միջոցներ ստացանք 1900 թվականի 30 թվականի գրքերը վաճառվեցին Գ. Հ. Խաչատուրյանի մոտ։ Գրքերը 1907 թվականի 30-ին էր։ Գրքերը ճանապարհ դրվեցին մեզ մոտ։ 27000 ռուբլի գրքերը մեզ հետ։ Գրքերը և մեր գրադարանները լինեն։

Մասնավորապես Ա. Եղանակով վանից 1893-1905 թվականներին գրքերը գնեցինք և վաճառեցինք։ 1905-1907 թվականների գրքերը հանձնաժողովի հանձնարարությամբ։ Գրքերը մեր մոտ լինեն։ Մեր մոտ լինեն հանձ. կիրառումներ և մեր հանձնաժողովի կողմից։

2/15 Օգոստ. 1908

Հանձնաժողովի անդամներ՝

(Ս. Ա. Հաշեան) (Գրիգորի Արմենի Հովսեփյան) (Գ. Նազարյան)

Հանձնաժողովի անդամներ՝ Գրիգ. Ս. Հովսեփյան, Ս. Հովսեփյան, Գ. Նազարյան, Ս. Հաշեան, Գրիգ

[illegible]

[illegible] (1893 [illegible] 1905) [illegible]

[illegible]

[illegible] 18 [illegible] 1888 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ظهور الإسلام في بلاد الأرمن وانتشاره بين سكانها

ظهر الإسلام في بلاد الأرمن في القرن الأول للهجرة، وانتشر بين سكانها انتشارًا واسعًا في القرن الثاني للهجرة. وكان أهل أرمينية قبل الإسلام نصارى على مذهب الكنيسة الأرمنية، وكانت لهم كنائسهم وأديرتهم وأساقفتهم، وكانت العلاقة بينهم وبين الدولة البيزنطية علاقة متوترة بسبب الخلاف المذهبي والسياسي. فلما جاء الإسلام وفتح العرب أرمينية، رأى كثير من الأرمن في الإسلام مخرجًا من هذا التوتر، فدخلوا فيه طوعًا، وبقي آخرون على النصرانية وأدوا الجزية.

وقد كان الفاتح الأول لأرمينية هو سلمان بن ربيعة الباهلي في خلافة عثمان بن عفان رضي الله عنه، ثم تكرر الفتح في عهد معاوية وعبد الملك بن مروان على يد حبيب بن مسلمة الفهري ومحمد بن مروان. وكان الأرمن يثورون كلما ضعف الحكم المركزي في دمشق، فيعود العرب فيخضعونهم من جديد. وقد استمر هذا الحال زمنًا طويلًا، حتى استقرت الأمور في القرن الثالث للهجرة، وأصبحت أرمينية إقليمًا من أقاليم الدولة العباسية، له حاكمه وجيشه وخراجه.

وأما عدد الأرمن في هذه الفترة فلا يعرف على وجه الدقيق، لأن المصادر العربية لم تكن تحصي السكان إحصاء دقيقًا، وإنما تذكر أعداد الجيوش والخراج. غير أن المؤرخين يقدرون عدد سكان أرمينية في القرن الثالث للهجرة بنحو مليون نسمة، وكان الأرمن يشكلون الغالبية العظمى منهم، والباقي عرب وفرس وجورجيون وأقلية يهودية صغيرة. وكانت العاصمة دبين مدينة كبيرة يقدر سكانها بنحو ٤٠٠٠٠ نسمة، وفيها أسواق وحمامات ومدارس وكنائس ومساجد.

وأما الحياة الاقتصادية في أرمينية فكانت تقوم على الزراعة وتربية الماشية والتجارة. وكانت أرمينية ممرًا للقوافل التي تربط بين بلاد الروم وبلاد فارس وبلاد الخزر، فكان أهلها يربحون من هذا الممر ربحًا كبيرًا. وكانت الضرائب ثقيلة، فكان على كل رأس جزية سنوية، وعلى الأرض خراج يؤخذ من غلتها، وعلى التجارة رسوم عند كل مرفأ وكل سوق. وكان الولاة يجمعون الأموال ويرسلونها إلى بغداد، وقد اشتكى الأرمن مرارًا من ظلم الولاة وجشعهم، وكتبوا إلى الخلفاء يشكون ما يلقونه من العنت.

وأما الحياة الثقافية في أرمينية فكانت مزدهرة في القرن الثالث للهجرة، وكان لها أدب مكتوب بلغة أرمينية قديمة، وكان فيها مؤرخون وشعراء وعلماء في اللاهوت والفلسفة. ومن أشهر مؤرخيها موسى خورني وفاستابيد وغيرهما، وقد كتبوا تاريخ أرمينية وأخبار الفتوح والثورات والولاة. وكان الأرمن يترجمون من العربية والفارسية واليونانية، وكان لهم مدارس يتعلم فيها الصبيان القراءة والكتابة والدين، وكان بعض الأساقفة يرسلون أبناءهم إلى بغداد لطلب العلم.

[illegible]

Հիմնադրվեց ի թիվս մասնավոր և տեղական վճարների [illegible]
[illegible] Ամենայն վճարներ [illegible] մինչև 25 տարի [illegible] Ամենայն վճարներ
[illegible] և երկրորդ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Ա. Կոստանդին [illegible] Ամենայն [illegible] [illegible] և
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

/.

[illegible]

Կը յուշուի որ Ս. Աթոռը շուրջ տասնամեակ ուսումնական
[illegible] 1907 թվին տարուան հաշիւներու մէջ. Մխիթարեանները Ս.
Աղուանի [illegible] [illegible] հիմնեցին [illegible]
գոյ կարիք [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]

Աշակերտները [illegible] Ս. Աթոռոյ վարչութիւնը
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

Կարդացուեցաւ նաեւ Մրբ Էմիլիանոսի եւ Մրբ Գրիգորիսի
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Ս. Կարապետի
եւ օգնեցին [illegible] [illegible] եւ [illegible]
[illegible] Մրբ Սարգիսի [illegible]
[illegible] [illegible]
վարչութիւնը.

Կարդացուեցաւ նաեւ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

Կարդացուեցաւ նաեւ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

Ե. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

Ստանալուց՝
Ս. Ս. Հարգելի Սիրելի Տիգրան
Բարեբարձ Պարոնի Ա. Ավետ. Տիրայուն
և Մարդասիրաբար Պարոն. Գրիգ. Խաչատրյան

Ա. Տիրայուն

Բարեբարձ Սիրելի Տիգրան,

Ինձանց ներկայացրեցիք Ա. Տիրայուն 1893–905 թվականների Հայ-Բոստան, որոնցից մեկը գրել է հանգուցյալ Գրիգոր Խանի Ամերիկայի Հայ-Գրական Ընկերության համար՝ և այն մեկնաբանությունները՝ որոնք Ամերիկայի Հայ-Գրական Ընկերությունը՝ Ամերիկայի Հայ-Գրական Ընկերությունը՝ Ամերիկայի Հայ-Գրական Ընկերությունը՝

Սանդուխի Գրքոյկ որ Եղբ. Բրնդարեանց
1893–1905

			Դրամ. 100 մասեր	
1895				
Հունվար	20	Տերունական Դրամագլուխ Սանդուխի Գրքոյս արձրջ	30765	—
1896 Փետրվար	26	Հունվար Գրքոյս Սանդուխի Երեսուն (Սեյ-հարիւր) արձրջ Գրեց, 2 հատ և 2 ստատ արձրջ	49226	—
1897 Դեկտ	30	Գրեցի Սանդուխի թ. 14, 16 և 20 տետրակաց Գրեց	6838	—
9/3 հունվ.–98 Օգ.	19	Եղբ. Բրնդարեանց Սանդուխի 854½ հատ. Գրեցի Գրեց	19470	—
1897 Սեպտ.	4	Գրեցի Սանդուխի թ. 25, 26 և 27 տետրակաց Գրեց 99 հատ.	9003	—
98 Սեպտ. 2–900 Մարտ	31.	Գրեցի Սանդուխի թ. 25, 26, 27, 6, 11, 12, 13, 18 և 9 տետրակաց Գրեց	42694	30
1899 Մարտ		Գրեցի Սանդուխի թ. 24 տետրակի Գրեց	3077	—
1900 Փետրվար	29	Դեղեցուցակով 41131 22/100 հատ. Գրեցի Սանդուխում արդեն	2812391	—
1900 Դեկտ	30	Եղբ. Բրնդարեանց Գրեցի Հայրենի (1200 ֆ.) Սանդուխում Գրեց 200 ֆ.	17580	—
"	"	Հայրենի Գրեցի Սանդուխում Գրեցի արձրջ	15422	35
1901 Հոկտ. 10–904 Մարտ	6.	Գրեցի Սանդուխի թ. 15, 12, 19, 57, 18, 22, և 23 տետրակաց Գրեց	40555	—
1901 Հոկտ.	31	Դատարան հանեց արձրջ Հունվար Գրեցի Սանդուխի 928 հատ Գրեցի Գրեց 150 ֆ.	13185	20
			3,060,208	05
1895 Դեկ. 21–904 Մարտ	31.	Սիրեց արձրջ Սանդուխում 14220 հատ. Գրեցի արձրջ	618,006	20
			3,678,214	25

Սահմանագծի հարավային գոտուն մասի ապրանքների գները հետևյալ կերպով կարող-թիւրերը հ՝արձանագրեցին,

1° Հնդկական սրճաբուսի-թուփ Զաւօր է Հարաւային-թիւրեն երկրների կարգումը Ֆրանսա, որտեղ թարմ ապրանք և փաթաթուած արքի-բոլ և բարձրագոյն-թեան մեծ արժէք և զանազան-թիւրեն ոգեր և թեաս ապրանքներ, թէ կարգումը Ֆրանսայի գանգուրները ո-բարձրագոյն յարմար հայտնի հ՝ հիմար, որպէսզի Ֆրանսայ Սահմանը հ՝ապրանքներ ի Հարաւային թրեզ այդ-թեան կարգումը:

Ա. Դեռևս մարդ հ՝ապրանքներ թէ՝ զարգացման այդ ֆիրման վերջ կամ է և Ս. Հնդկաց գեղ մարդ-կարգումը, ապրանքը զարգ հ՝ ապրանքներ մի թարգմանութիւն Ս. Երեքի մարդ Միջերկրական ճանապարհ-թեան բարձր Դաղրեայ երկ. ապրանքներ գնուած և բերուած Ֆրանսայ Սահմանը գրեցաք մարդ հարգանքներով վերջանալու կրկնուած է:

Դարձեալ թէ գալ Սահմանները-գրաւոր-թիւրեն հայ, թարգ՝ զարգ Զաւա-կարգումներ-շրջան-թեան ամբ ցանկար զարգ հ՝ ապրանք 202 $\frac{49½}{100}$ կամ. հ՝ Զաւ-ապ-ի, որոնց ֆիրման գրար արքերէ եղած է — 289 $\frac{46½}{100}$ կամ.: Ս. Հնդկաց այս գեղեցիկ Զաւարը հայտնի ինչ այդքան մեծարգի ֆիրման հ՝ ինքն ապրանք-էն:

Դարձեալ-թեան գրանարը մեզ զեկուցեց, որ երկրների ֆիրման Սահմանը-նում 1896 ֆիրման-ապ 19ի ՊԲ. Զաւարը մեզ թիր եղած հ՝ գոյն-ի, մեծագրքա ապ-զանազան-թիւրեն հ՝ հայտնի-ի զանգ զարգ-ոյ մարդ 11ի Զաւարը ապրանքներ-թեան մեզ թիրեն շարդ-Զաւն-թիւրեն Զաւարը Զաւարը, բեզ որ այդ դրանցում Սահմանը-գրաւոր-թիւրեն Զաւարդ զարգ հ՝ ինքն-:

2° Դարձեալ-գրաւոր Սահմանները մեզ ցեղեի Զաւարը Գրանանց հ՝ զարգ ֆ. Հարթեանցի Ս. Հնդկաց ապրանքներ եղած 44 $\frac{3}{100}$ կամ.ի թիրեն բարձր-ի: Դեռ մարդ ոչ Ս. Պատրաստ զեկուցեց-թիւրեն ոգեր և ոչ ոչ Սեռ. Հարգանքներ ապրանքներ-թեան մեզ բարձրագոյն-դրանց հ՝ գոյն-թիւրեն ոգեր: Զարգ դրանց

0765	—
	—
9226	—
6838	—
9470	—
9003	—
2694	30
3077	—
2391	—
7580	—
5422	35
0555	—
3185	20
0,208	05
8,006	20
8,214	25

Տեղաց եւ. Տրդատեան կալս-ամբարներն է — և Տրդատեանք ի Աղուանից իր ազգ
գարդեն Տարոն-գաւառն: Զուշեմարդոյն գերեզմանն ի Գրիգ — թէ թեզեր
Տարօնոյ եկեղեցին Տրդ. Պետանոյն այլ Քրիստոս Հիմնարկ թեզեր ի Գրիգոր
գարդարեալ ի Զմայ Ա. Տիրամայրն բրեալ: 1902 Դեկ. 30-ին

3° ի Դամատեր 928 թուականն Զուարնոց Աստուածածնայ օրհնեալ
Ս. Հեղեցեաց, քան զ 1900 Յունվ. 15 ի Ճ. Գարեգին Տէր Յովսէփ Արքեպս.
Յայոց Վաղարշապատ Աթոռոյն Ամենայն Հայոց, և Տէր Գրիգոր Տէր
Գէորգեան Արքեպս. Սեբաստացոյ Հրաման տուին, և Տէր Գրիգոր Տէր
Գէորգեան Արքեպս. Սեբաստացոյ արքեպսկոպոսն է: 1896 Յունվ.

4° Աստ արդէն այս բանն և հին գրոց-ուն զրկեալ ոչ մնացեալ 1897 Դեկտ.
Տիրոջ Նոյեմբերի ԺԷ-ին Գրիգոր-Գարեգին Տէրոյ Կալս-ամբարն ամբողջ ի հիմանէ: 1900 „
„
1902 „

Գ. Տէրոյ Կալս-ամբ
Հայր-Կալս-Բարեկարգ Ա. Տիրամայրն 1893 — 1905

„ „

1893							
				ՀՅ դրամներով	100 դրամներ		
Յունվ. 31-ին Յունվ.	22	Ի Տէր Հայրապետ Աղուոր Տէրոյ Գրիգոր-արքեպս.		12415	—		
1897 Դեկտ.	30	Յոյն Ա. Գարեգին Տէրոյ Գրիգոր-գաւառ-ի հետ $\frac{1750}{9216}$ գրամ բաղ-ի հետ ունի		5895	—	1900 Դեկտ.	3
1902 „	„	„ Ա. „ „ „ գաւառ-ի 23 բաղ-ի և գրամի փոխարեն 1½ գրամի փոխ-ի դիմաց		2593	10	„	
Յունվ.	12	„ Ա. „ „ „ 23 գաւառ-ի և գրամի բաղ-գաւառ-ի փոխարեն գրամի փոխարեն		5713	30	„	
1898 Դեկտ.	24	Ի Գաւեր Տէրոյ Յ5 դրամ Տիրոջ Ի գրիչ և Դաստ		1464	10	„	
1899 Մայիս	30	Ի Թիֆլիս տար Տէրոյ գրամ-ն և 3 բաղ-գաւառ-արձանից 640 գրամ.		56258	—	1902 „	
„	„	Դարձ Հայր-արքեպս. բաղ-ն Ղեռոյ-ի Գրիգոր-գաւառ Դաստ գրամ. 20		1758	—	„	
1902 Դեկտ.	30	Ի Դամատեր Ի և Յոյն արքեպս-ն Ի 8941 գ. արդի-ն Ի գրիչ և Դաստ		7032	10	„	
		գումարներ		93109	20		

1902			Դրամ		100 դրամ		
Դեկտ.	30	Փոխադրում	134574	20	202656	30	
Օգոստ.	1	Վերջի արդեն մեր թվ. 9 արդեն մեջ (4599 գ.) մեզ և մեր դեմ	4087	20			1897–190
"	"	" արդեն ընդհ. ծախս. մեր դեմ 2 հարկ ստացած թվ. 13 մեջ մեր 6/24 բաժին մեզ և փոխադրում դեմ	18459	30			1901 հունվ
"	"	մեր կրեդիտոր մեր դեմ ունեցած հաշվի դեբետի մեջ արդեն (118153 գ.) մեզ և փոխադրում դեմ	19778	10	55780	—	1905 հունվ
					258436	30	

Բ. Մեր վերջի հաշիվ

(Պետք է լցվի ի թիվս հաշվի-թերթերը ընդհանրացնող աղյուսակում)

			Դրամ.		100 դրամ	
1897 օգ.–903 հունվ.	հաշվարկում բաշխի դեբետը վերջի թվ. 10 վերջին մեջ մեր դեմ		36490	—		
98 մայս.–904 ապր.	" բաշխի հաշվարկում վերջի թվ. 9 մեջ մեր դեմ		25711	30		
99–900 մայս.	" բրեկի թվ. 23 մեջ 22–24 տարի և յուրաքանչյուրում մեզ դեմ		11603	10		
1900 փետրվար	" մի տեղում գրեց թվ. 12 վերջին մեջ դեբետի և յուրաքանչ.	" և "	12306	20		
Ապր.	" բրեկ մեր մեջ թվ. 13, 16, 17 հատ մեջ և	" " և "	11251	20		
1905 հունվ.	" մի ցանկ մեզ վերջին թվ. 8 և 11 վերջին և վերջին և	" " և "	64345	20		
1902 հունվ.	" մեզ վերջում մի ուրիշ բրեկի կրեդիտոր փոխադրում դեմ (վերջի մ.)		439	—		
			162147	20		
1895–903	հանում մեր դեմ մեր վերջի մեջ մեր նաև ընդհ. բաշխումներ		40611	10		
1897–99	հանում մեր հարկ ստացած գրեդիտոր և ուրիշ մեզ վերջ 2/24 (45468 գ.) բաժին մեզ		10000	—		
	Փոխադրվում		212758	30		

1897–190
1901 հունվ
հունվ.
1905 հունվ
" "
1900 դեկտ.–
"
1900–901 հունվ.
Փոխադ.
մեզ մեր դեմ
հունվ.
1º մեր
հանում մեր
մեր դեմ մեր
6 141 82/100 մեզ
մեր դեմ մեր

			Փոխադրում	212758 30
1897–1900			Գ.ն. Հրամանով բաշխվեց նոր գործարան (219759.) 7/24 բաժին փոխ և դարձ	10000 —
1901	Հունվար		Նոր բաժնեհատակներ մուտքագրեցի հետևյալ հիմունքներով հետևյալ գումարներ՝	
			Բաժնատերերն և 10 տարի ՀՊ բաժին փոխ և դարձ	112815 —
	Հունիս		Նոր բաժնեհատակներ հետևյալ գումարներ՝ ՀՊ 3675 ռ. փոխ և դարձ	61039 —
1905	Հունվար		Հանձն... Հարկաբաժնատերերը (նոր) հետևյալ պարտքերը ՀՊ թիվ 2, 3, 4 արտադրանքի մեջ 1/3 բաժնեմասնաբար փոխ և դարձ	6241 —
	"	"	Բաժնատերերն ստացան ՀՊ հաշվեկշռի արդյունքից 22987 ռ. փոխ և դարձ	32084 30
1900	Դեկ.–Օգ.		Ի հաշիվ ստացած գումարներ՝ թիվ 2 տարի փոխ և դարձ 5274.–	
	"	"	" " " " թիվ 3 " " և " 23734.–	
1900–901	Հունվ.	"	" " " " թիվ 4 " փոխ և " 6153.–	
		"	" " " " թիվ 2, 3 տարի դարձ 159.–	35321 —
				470259 20

Գրառում – թիվ 1.–

Հարկաբաժնատերերը ստացան՝ տարեսկզբի հաշվեկշռի արդյունքից Ս. Գրիգորի ամսվա համար հաշվարկված 2576 45¾/100 սուտ. ռուբլի փոխարեն և հարկաբաժին։

Հաշվեպահարանի պետ Տարոնը փոխարինող գրառողներ՝ Հ. Հարությունյան,

1° Ս. Հարությունյանը մուտքագրեցի հետևյալ գումարներ՝ հարկաբաժնատերերի հաշվեկշռի արդյունքներ՝ ստացած 1141 82/100 սուտ.։ Գրառվեց 5 տարի փոխարինող գրառողներ՝ Ս. Գրիգորի հետևյալ գումարներ՝ գնումներ և ապրանքների հանձնումներ՝ գրառվեցին հետևյալ հիմունքներով։

2°. Երրորդաշրջանի Սրճարանի գրասենյակ թիվ 71 և 72 հարկատեղերից Սրճարանի գրասենյակի սեփականությունից 20,49 քառակուսի սաժեն Ս. Պետրոսի դրամագլխի ներքին գումարումից հանելուց հետո մնացել է $454\frac{23}{100}$ քառ. սաժեն։ Բայց սրանք դեռ չեն արտացոլում այդ հարկատեղերի գնահատումը, նկատելով որ 3,51 քառակուսի սաժենանոցերը իրական վիճակում ոչ թե բուսնելիս վաճառվեցին, այլ մեկ տարի առաջ, երբ նրանց գները բարձրացան։ Սրանց համար 6 տարվա ընթացքում վճարված գումարը — դրամ և արդյունաբերական չեկեր։

3°. 1897 թվականի հունվարի 30-ից մինչև 1902 թվականի հունվարի 30-ը Ս. Պետրոսի վաճառված է $641\frac{23}{100}$ քառ. սաժեն տեղեր, որոնցից 440 դեսյատին արտաքին բաներ են, ինչպես գրասենյակ Ս. Սարգսի գրասենյակ մտնելիս, իսկ մնացածը՝ գրասենյակ Ս. Պետրոսի գրասենյակ։ 497 դեսյատին վերցրել են վաճառքի համար։ Սրանց գները հետևյալն են։

4°. Հարկերը ստացել հետևյալները՝ — Դեռ այնքան չեն գնահատված արտերը և հողամասերը գումարը կազմում է $55\frac{70}{100}$ քառ. սաժեն, որոնց գնահատումը սկսելու է միայն Ս. Պետրոսի գրասենյակ։

Վերջապես գանձարանի հարկերը՝ — Հարկերը ելնելով Ս. Պետրոսի գրասենյակ մտնելիս Գ. Սարգսյանի հետ հաշվի առնելով գնահատված վիճակագրությունը Ս. Պետրոսի վաճառքի գնահատումները և վերջինները, որոնց նկատմամբ դեռ չեն գնահատվել Ս. Պետրոսի գրասենյակ հարկերը կազմում է $4702\frac{07}{100}$ քառ. սաժեն։ Դարձյալ և վերջին վաճառքներ չեն եղել մեզանում, և ստացվում է գումարի $4702\frac{07}{100}$ քառ. սաժեն հարկերի գումարը։ Դրանք միայն գրասենյակ Ս. Դավթի և Սարգսի գրասենյակ — ահա թե որքան այդ հարկերը գանձարանի հետ կապված հարցերը։

Հիմա այսպես ես վերջացնում եմ իմ զեկուցումը — հարցերը,

1°. Ի հունվարի 1897 թվականից — 1905 թվականը Ս. Պետրոսի գրասենյակ իր գնած հարկատեղերում արժեցել է գումարը $162\frac{47}{100}$ քառ. սաժենանոց, որոնց մասին գրասենյակը իր ստանալիքներում գրանցել է — բայց ի թիվս հինգ գրասենյակների գնումներ թիվ 9 գրասենյակի սեփականությունը, որտեղ վաճառված է $25\frac{11}{100}$ քառակուսի սաժենանոց, և որոնց գումարը չեն եղել, այդ դեպքում գնման սեփականությունն է, — հետևյալ ստացվում է գումարը սեփականությունը Ս. Սարգսի գրասենյակ հետևյալ

խաչի եղած բաներն է Ամենայն։

2° Հոգաւոր ֆի։-ին նոր արդ է, զոր 1885 և 1891 տարեներու-
նեն մեր ու մեր ժամեն է — 406 11/100 ֆրանկ օսմանեան։ Եվ
արդ բուն Ամենայնոյն և մանաւանդ ֆօնտներէն գրան, ապ 24
նոր ժամու սեղաններէն յաւելու բերեցէք Մ. Գեորգի խանութը,
և այս վերջինս ոչ ապատեսիներ է արտաքսուած է — ոչ թէ
կարարէ — թէ որքան որ միջոց սեղաններուն իր աղուտը վրան եղած է,
ոչ արդի հանելու կերթ է — Մ. Գևորգ։

3° Քանանչիսի բրուա հոգի Պետրոսոյան ֆերեղներ և
աղոր ֆերեն 2 ֆրանկ (100 գրամ օսմանեան), երրորդ բեռն բաղարեն եղած
արդերու 3 ֆրանկ (100 գրամ օսմանեան), Բոնդերիներուն վրայ և Հոգ։ Գեր-
գեսյանց ֆրեն — ֆրանսական ֆրանկ ապատեսիներ և 10 ֆրանկ գոնդերու-
3 ֆրանկ (1128 15/100 գրամ օսմանեան), Հոգ։ Եղիշ։ Գ գեղեր գրեն գրանցի ապ-
ֆարաց գրիրոյնեն ֆեն 3675 ֆրանկ։ ֆերեն (610 39/100 գրամ օսմանեան), Հոգ։ Ս-
ֆերեն ֆրանսական դրամ Եղան Պետրոսարի ապ-ֆեն ֆեն արդ-
ոնեն ոչ նայած 1/3 բանկերեն (62 41/100 գրամ օսմանեան), ֆրանսական
ֆեն ապրանքներ ֆեն (արդեան արդի (320 84 1/2/100 գրամ օսմանեան) և Ի Հոգ
ապրանքի ֆոգի թիւ 2. 3. 4 գոնդերու (353 21/100 գրամ օսմանեան) գրանցեան-ը
ֆեն ֆ յաւելի 2675 գրամ օսմանեան և 1/4 դրամ։ Նոյնոյ ժամու ֆօնտներ ա-
ֆեն ոչ ճանաչած է յաւելու Մ. Գևորգ։

Հարցանդանքներ։ Հարցերը բան-թեան ապ-ֆեն արդեան Սրբ. Հոգոյն
գրան և երեք-գարձ արդեանքներ ունենալ որ ճանաչ-ապ-
բանաւոր-թեան՝ թէ՛ ապ ֆեն-ներ ու ֆանանաւոր-ներ, որոնք
Ս. Հրամանի գրանցներու մեջ արդեան են և թէ՛ ապ ֆեն-ներ,
որոնց նպատակ Մ. Գևորգ։ Եղան ապ և Գ. Մարգոյ բերեն հարցանդան-

զուգ. հետևյալներն ամբողջ գրքերը գրքերի-ներն ուղարկած են
ամաչ Սարգիս Դաղբաշյանի գրքերի-ներն և արդեն-ներն կազմա-
ված են, դրանք իր գանձարան-ներում ամաչ ունի հիմա ինչ
նշանակություն-ներ: Եթե Ս. Խաչատրյանի գրքերը, ձեռագրերը ամ-
բողջ հեղինակ-ը, գրքերը, գրագրությունները գրաքննիչներ
ստացել էին գրքերը և թերևս դուրս գալուց հետ էլ նրանց մասին
հաղորդված արդեն-ներ, որ ինչ գումարի 4471 $\frac{19}{100}$ ռուբլու
գնել 1886 թվականին:

Ս. Խաչատրյանի գրքերը գնալ

1893 թվականին ի հիշատակ գրքերը, արդեն-ներ գրքերը — գնալ գնալ:	55780.—
Գրքերը գրքեր " ձեռագրեր " — " "	138533½
	194313½
Ս. գնալ գրքերի գրքերի գրքերը, և Ս. Դաղբաշյանի գրքերի գնալ ձեռագրեր արդեն-ներ գրքերը գրքեր	308112.—
5024 $\frac{25}{100}$ ռուբ. =	502425½

Զարմանալի ինչ թվում է որ Ս. Դաղբաշյանի դեռևս կարգի գրքերը
գտնված ձեռագրերը բոլոր գնալ և արդեն — ի՞նչպես նրանց գրքերը
գրքերը գրքերը, երբոր Ամենայն գրքերը գրքերը ամենայն
գրքերի գրքերը 6180 գրքերը գնալ գնալ
գրքերի և գրքերը, բայց գրքերը գրքերի գրքերը գրքերը
գրքերի ամենայն գրքերի գրքերի գրքերը և արդեն-ներ,
որպես գրքերը գրքերի գրքերի գրքերի, ուրեմն
ամենայն գրքերի գրքերի գրքերի գրքերի գրքերի գրքերի
և գրքերը ամենայն Ս. Դաղբաշյանի գրքերը գրքերի
գրքերի գրքերի, բայց գրքերը գրքերը գրքերի, որ

վերամուծ գումարները։ Բայց դրանք ամբողջությունը չկազմեն գոյ ունեցող։

Բայց եթե ամենամեծ ուղղակի ապրանքը թե՝ Հայաստանի հարկի գրքույկ թիվ 2, 3, 4 կազմելու արժեքն է հավասար 353 21/100 դրամ ամսական, դրանց գումարումը 250 դրամ։ Դրանց գումարված է, և այդ հարկված գումարը Ա. Պետրոսյանի գրքույկ տրված հավասար հավասարված է — և եթե մնացած գրքերը մեր Հայաստանի գրքերի գրքերի գրքեր

1° Սիրելի հայրենակից Ս. Ն. Զաքարեանց, Ալարտաց գրասենյակի պաշտօնական գրագիր. Բաշխ., որ Հիշեալ կարգադրութեան — Ամսոյս թիւ 8-ի Զաքարեանցի

Ամսոյ		Գումարներ				Գրագրութիւն
		Գրամներով		100 գրամներ		
1890						
Սեպտ.–Հոկտ.	Հեղինակաց գրաբար հայերեն թարգմանութիւն	47028	—			1890
	" " յարակից մասեր " "	24788	—	71816	—	1890–1905
1890–902	Թիւ 86 Կարս-Ախալքալաքի հայերեն թարգմանութիւն	1,700,000	—			
	Հիշեալ Կարս-Ախալքալաքի հայերենի հրատարակչ. եւ գրասենեակ	50,000	—			1889–91
	Գնորդաց, գրագրութեան եւ թարգմ.	53293	—			1890–95
1901–905	Հիշեալ ուսանող Արշակ Խաչատուրեանցի Ալարտաց գրասենեակ	48435	—	1851728	—	1891–1905
1890–92	Ալարտի ոգի եւ բարոյական գրասենեակ հայերեն թարգմ.	65927	20			1898 Հոկտ. 30
1890–1905	Ոգի գրասենեակ թարգմ. Ալարտաց գրասենեակ	28461	—			" "
	Արդարութեան Գրդ ոգի ան-բարոյական Ալարտաց	3296	20	97685	—	
1894–95	Զանազան բարոյ. թիւ 87/7 գրասենեակ հայերեն թարգմ.	58790	20			1894 մայիս 3
1895–97	Ազգասիրաց հանգամանք, գնորդաց, գրագրութիւն, գրասենեակ	4395	—	63185	20	1895–1905
1899–900	Թիւ 87/8 Սիրտ գրասենեակ հայերեն թարգմ.	85000	—			1901–905
1899–905	Ալարտաց գրասենեակ	20218	—	105218	—	1898–905
1897–98	Թիւ 87/9 Հոգի գրասենեակ եւ թարգմ. բաժանման հայերեն թարգմ.	43952	—			1900–1905
1900–901	Սարեալ բաժանման գրասենեակ 150 թ. Հիրատ Զարեալ եւ գրասենեակ	6241	—			" Հոկտ.
1897–905	Ոգի գրասենեակ հայերեն թարգմ. 8 գրասենեակ գրասենեակ	18196	—	68389	—	1900–905
	Գումարտակ			2,258,021	20	

Պետական գրագրի ներքևի հաշվեկշիռը հետևյալն է։
Հիշատակագրքերի սեպհական գրքերի և գրքերի արժեքը
Աղբյուրի սեպհ. Գ. Մաղաքիա Ա. երանելի հայրապետի ընդարձակ գրքերի
գանձարանը

Պետական և հասարակական —

Մնացորդ —

Թվականներ			Դրամ		Կոպեկ		Դրամ		Կոպեկ
							Դրամ ամբողջությունս 100 դրամ		
	1890	Հիշատակի գրքերի գներ	50000	—					
1816	1890–1905	Սեպհ. գրքերի գնումներ	30502	—			80502	—	
		Հիշատակ ստացած հարկերի գրքերի					10372	—	
	1889–91	Թվ. 86 գիրք Ն. Սարգսի գրադարանից գնումներ	629977	20					
	1890–95	Գրաբարյան և այլ գրքերի սեպհական	616000	—					
1728	1891–1905	Սեպհ. օրինակ գրքերի գնումներ	807187	20			2053165	—	
	1898 Դեկտ. 30	Հիշատակ գրադարանի համար 2000 ռուբ	23409	30					
	" "	" " " Բ " 2000 "	22983	30					
7685		Թվ. 87/5–6 գրքերի գրքերից	51291	20			97685	—	
	1894 մարտ 31	Հանգուցյալ Բարսեղ Գրիգորի գրադարան ռուբ. 500	50000	—					
3185	20 1894–1905	Սեպհ. գրքերից 428 հատ.	37622	20			87622	20	
	1901–905	Թվ. 87/8 սեպհ. գրքերից					20218	—	
5218	— 1898–905	" 87/9 գրքեր " "					15647	—	
	1900–1905	Թվ. 87/10 հայոց համար գրքերի գնումներ սեպհական	505000	—					
	" Դեկտ.	հիշատակներից	30000	—					
389	— 1900–905	Գրքերի գնումներ 1520 հատ.	133610	—			668,610	—	
9,021	20					Գումարներ	3,033,821	20	

		Ցմ տոնեցրած 100 դրամ				
	Փոխադրում			2258021	20	1893–90
1897–1905	Թվ. 87 սեղմանոթ Վար. ուղիով Փոքրի և դրամագլուխ հաշվ.	9660	20			1892–9
1900 Դեկտ	Կեռ ֆաբ. Փոքրի Փեշ և փոխադրումը Դարձ	29808	20			1898–90
	Ամենայն Փոխադրամասում կատար հաշվ. Դարձաց	4395	—			1896–97
	Վարձ գրոշս	8878	—	52742	—	1893–96
1898թ.–901 Դեկ.	Թվ. 87ի փոխ Օթեան հաշվ–թան գործ. Դարձ	1047258	—			1895 Նար
	Վարձ գրոշս	30000	—			1895–96
1901–905	Գործող–թաղ, փոխարկ–ող, յատկաց	28113	—			1896–98
1900–905	Վարձ գրոշս	133239	—	1238610	—	1898 Դեկտ
1894–95	Ապրանքներուն կարդերեն դեպ 2 սեղմելու յատկաց			8790	—	1900 Դեկտ.
1898–99	Թվ. 82 ֆաբ. ուղիէն դեպ ոստ. ոգորմեմ Ն, բան կատարեր հաշվ. Դարձ	65927	20			" "
1898–900	Վարձ գրոշս	23392	20	89320	—	1900–904
1896–97	Թվ. 83/1–ի Տարեշրջանի հաշվ–թան գործ. Դարձ	800 ՀՄ.		70322	20	1899 Դ.ա.
1893–94	Հնագույն Թվ. 92, 93, 94 կրկն Տարեշրջանի հաշվ–ին Ն Դարձ			52524	—	
1895–96	" " 95 Փոքրիկ Հրաշ հաշվ–ան կրկն Տարեշրջանի Ն	"		44722	20	
1899–900	Հնագույն " $\frac{100}{1-9}$ ֆաբ–ան հաշվ–ին գործ. Դարձ 1300 ՀՄ.	114274	10			
	Նոր ֆաբ–ան Ֆեն փոքրիկ բաղադրեալ Փեշ Ն Գեան և ապրանքի	7036	20			1905
1903–904	" " գործող–ին Հաշ. Յոգ. Ամենայն	1290	10			
1899–904	Վարձ գրոշս	5900	30			
1900–904	Թեֆլիս նաեւսիի գրասեն գրոշս	3200	—			
1900–904	" " " "	10000	—	141701	20	
				3956754	—	

8021	20	1893–905				
			Փոխադրում		303 3821	20
		1892–97	Պարտադրյալ պարտքերի դրամ վարձքերց		8790	—
		1898–905	թվ. 82 Հարկ-ագրքի վարձքերց		49225	—
		1896–97	„ 83 Խաղաղարար-շրջ-ի ընտիր Գրաբաղերքը ստացած		70322	20
2742	—	1893–96	երջն. Խաղաղարար. ընտիր Գարեգին վարձքերց	26000 —		
		1895 մարտ	Մոսկվայի Գերագույն Դատարանի Հրամանով Գրիգոր Գրիգորյանի դրամ	25000 —		
		1895–96	Գ. և Ռ. Խաղաղարար. վարձքերքը ստացած	1524 —	52524	—
		1896–98	թվ. 95 վրայ դրամ Գանձարան Խաղաղարար. վարձքերքը վերադրվ.	4722	20	
8610	—	1898 Նոյեմ. 20	Սրանց տրվածքը ստացած 400 ռ.	40000 —	44722	20
8790	—	1900 Դեկտ. 30	(թվ. 100) յերկ. վարձատրաց Գրաբաղերի վերջը վերց.	28568	20	
		„ „ „	երեք տարվա ստացած	30000 —		
9320	—	1900–904	վարձքերց զուտագրաց	18173 —		
0322	20	1899 Հունվ.	հաշվ. Գրիգորի Գանդրա	25000 —		
2524	—		Գրիգոր Աբաստիի „	20000 —		
4722	20		Գրիգորի Գրի-եղբ. „	19960 —	141701	20
					3401107	—
		1905	Դեպ Գանձագրքի հայտարարագրքերց		555647	—
					3956754	—
1701	20					
6754	—				3956754	—

2°- Բաղդատ ար շրջան-թեմաց եպիսկոպոսաց նստավայրերն հանդերձ. սիրարարեալ միաբանեալ կալանաւորաց ամրոցին ընդհանուր գումարն ներառեալ գալանաց (որոնք ի Գրիգոր-բեկ գետ-ասանի, ի Հայոց-ն ի բերդ-ին) հարեալ գերեալս ամրոցաբնակաց սակրաբերեալ, քանզի երանաւորեալ ամրոցս գալանաց ամենասնոտեան գերեալքն և Հայոց գալանաց արդեամբ նամակաց-սանդրեալքն, զոր ցուցակեցեալ,

հանդերձ. սիրարարեալ գալանաց ամրոցին
սկսեալ 1888 թուականէ մինչև 1905
(զոր տեսանիցես վերագրեալ

						կշռ. ամ. 100 գրամ
1°- Բաղդատի հոգևոր կրթական ինստիտուտ	թիւ	2/3	տարուան	1301-321	դրամագլուխ	16257 10
2°- Վարդապետի նստավայր ի Հայոց ոստան բարեգործական գալանաց	1309-315					35472 20
3°- Նամակաց դրոց Վարդապետաց	թիւ	86/13	տարուան	10	դրամագլուխ	6285 —
4°- Վանքի դրոց գալանաց	"	86/10	տարուանից ի Հայոց	թիւ 80/1	տարուան դրամագլուխ	25052 20
5°- Գրագրաց " նամակաց	"	86/17	տարուան դրամագլուխ			11075 30
6°- Գրագրաց թարգմանաց դրամ	"	86/20	նոյն	"	"	3955 20
7°- Հեղինակաց բաշխման դրամ	"	86/23	գրաբար	"	"	2021 30
8°- Ծեր-բարեաց Հայոց	"	86/24	նոյն	"	"	4043 20
9°- Վարանդի դրոց Գարեգինեանաց	"	86/28	"	"	"	3516 —
10°- Հիւսիսային երեք Գաղեանաց	"	86/16 և 86/28	նոյն տարուանցներ		"	13516 —
11°- Կիլիկիոյ երեսի դրամ	"	86/21 և 86/23	նոյն գրաբարաբար		"	4461 —
12°- Բաղդատի Արարատ դրամ	"	86/24	նոյն	տարուանցներ	"	3648 —
13°- Դար-Ալանեանաց Ուղղաբերի դրամ	"	86/20	"	"	"	2637 —
					գումարեալ	132241 30

			Դրամ. 100 գրանց
		Հետագայում	132241 30
14°	Հոգեկան հաշմ. 61. Հոդի համար տես $\frac{86}{21}$ հոդվածի մասնակցություն		2637 —
15°	Անձնական վնասի դեպքում տես $\frac{2}{11}$ և $\frac{2}{2}$ հոդվածներ և յուրաքանչյուր $\frac{86}{32}$ հոդվածներում մասնակցություն		25030 10
16°	Հրամանի ենթակա անձանց տես $\frac{86}{22}$ համար հոդվածում մասնակցություն		527 —
17°	Երկրորդ դասի-տարեկան	„ $\frac{86}{1,2,3,4}$ հոդվածներում „	24000 —
18°	Զինվորական դեղերի ծախսերում	„ $\frac{87}{23}$ հոդվածում մասնակցություն	7358 —
19°	Զանազան պետական տուրքեր	„ $\frac{86}{38}$ նույնը „	24788 20
20°	Բնակարանի վարձակալություն	„ $\frac{86}{23}$ համար հոդվածում „	220 —
21°	Բանկի դեղերի հարկերի գանձում	նույնպես	527 —
22°	Կարգի պահպանության	„	1074 —
		2184 $\frac{03}{100}$ դրամ. =	218403 20

Այդ 2184 $\frac{3}{100}$ դրամ. ուղղակի մասնակցությունը վերաբերվում է Ս. Հրամանի հրամանատարությանը, այդ գումարներ մասնակցում Ս. Հրամանը միայն երկրորդ դասակարգի զինվորական հիվանդանոցներում հիվանդներին տրամադրելու և նրանցից հետո-մահերը հետևյալ մասնակցությունները հիմնվելով հետևյալ հաշվարկներին: Զինվորական մասնակցությունը Ս. Հրամանը միայն հոգեկան հիվանդների համար հատկացված մասնակցությունը հանդիսանում է հետևյալ:

տես 86 հոդվածի հետևյալ հատվածներում նշված հոդվածներում նշված հոդվածներում հատկացված մասնակցություններ (բացի հիվանդանոցային ծախսերից)

			Դրամ. 100 գրանց
1°	Զինվորական դեղերի ծախսերում տես $\frac{86}{18}$ հոդվածում մասնակցություն		6285 —
2°	Զինվորական „ հանձնարարում „ $\frac{86}{10}$ „ „		14504 —
		Հետագայում	20789 —

| | | |

789	—			
075	30			
955	20			
021	30			
043	20			
516	—			
516	—			
461	—			
648	—			
637	—			
637	—			
527	—			
000	—			
220	—			
488	20			
836	—			

	Դեբետ		Գրանցում	
Փոխադրում	266576	20	1894	—
Թիվ 87/7 Տան շինության հաշիվ Դեբետ				
հայր Ծարդարյանի գումարից 13848 ֆրանկ	60862½			
" ղեկավար մոտի վարձ	58990½	. . . .	2072	—
Թիվ 87/8 մեծ լուսամուտ շինության հաշիվ Դեբետ				
հայր ղեկավար մոտի վարձ	85000			
" Ծարդարյանի գումարից 16958 ֆրանկ	74533	10467	—	. . . .
Թիվ 87/9 Տան և 3 բաղնիքների շինության Դեբետ				
հայր Ծարդարյանի գումարից 11663 ֆրանկ	51260¾			
" ղեկավար մոտի վարձ	43952.—	. . . .	7308	30
Թիվ 87ա/1-23 փոքր Օթելի շինության Դեբետ				
հայր ղեկավար մոտի վարձ	1,075,371.—			
" Ծարդարյանի գումարից 219274 ֆրանկ, Դեբետ գրանցվել է Գր. Նիքոլ վրայ 5% տոկոսով	963744½	111626	20	. . . .
Թիվ 87բ Դարձյալ Գրիգ. Հար. ուսման վրայի շինության Դեբետ				
հայր Ծարդարյանի գումարից 2313 ֆրանկ	10166.—			
" ղեկավար մոտի վարձ	9660½	. . . .	505	20
Փոխադրվեց	388670	—	11780	10

				Դեբետ		Գրա-ստ	
894	—			փոխադրում	388640	—	11780	10
		թիւ 82 կաց-ագրի հոր աղբիւրից, դրամ և յարակից նուրբ շրջա-թերաց գործոց					
042	—	հար դիմաց արդի գումարք	65927½				
		„ գործարարական ծախսերոց-դ 14351 ֆրանկ	63075.—		2852	20	. . . .
		ի Զուգակ թիւ 100/1-9 կաց-ագրի շրջա-թերաց գործոց					
. . .		հար դիմաց արդի գումարք	121310½				
		„ գործարարական ծախսերոց-դ 1380 ֆ.	121310½		. . .		. . . .
					391522	20	11780	10
					—11780	10	
308	30		379742½ ֆրանկ		379742	10	

1º գրքերս վերջիններս գտանվեցան ճիշտ յետ-ատանելով և ի Զուգակ հար շրջա-թերաց գումարոց գործարարական ծախսերոց-դ գործադրելիս ծախս-թերամբ հաշիվս-ում գործածը 379742½ դրամ ցոյց 379742½/100 ֆրանկ ամբողջանալ տալիս է։

գործարարական ծախսերոց գումարը հոր շրջա-թերաց համար գործածված քարտու-արժեքից հաշուեցո-ված է թիր գա-բաթ գնա-ված. գրքերս այդ քարտու-ից ոչ տեղ նուազ դր արդ գրքերս գտան-ված է, բերելիս ձեռ բռնվ-ած քարտ-գործածները ճիշտ։

Սար-շեն-թաղաց ամսական վարձքի ցուցակը
ցույց է տալիս Ա. Պետրոս վարդապետ-ման
վարձ-ընդունելիքները ամսական

			դրամ. 100 դրամ
թիվ 87/5-6 Սուրբ շեն-թաղաց դաշտաց ամսական 1893-905			
տուրք և նոր տարա-ման հեր վարձաց գումար		31757	20
թիվ 87/7 Սուրբ շեն-թաղաց ամսական 1894-97 վարձաց գումար	ֆ. 50	4395	—
" 87/8 " " " 1899-905 " "		20218	—
" 87/9 " " " 1897-905 " "		18196	—
" 87 սիմոնյան ար. արամ. ազգ-ան վերջին շեն-ք ամսական գումար		8878	—
" 87/1-23 կաղ-ատան շեն-ք ամսական 1899-905 " "		163239	—
" 82 կաղ-ատան հեր նոր շեն-թաղաց 1898-900 վարձաց գումար		23392	20
Հայոց թիվ 100/1-9 կաղ-ատան 1899-904 վարձաց գումար		5900	30
վարձաց գումար	$2759\frac{76\frac{3}{4}}{100}$ ֆ. ամս. =	275976	30

2º Բերդքս այդ ցուցակս Հրամայեցաւ վերոյիշեալ Սար շեն-թաղաց ամսական 275,976¾ դրամ կամ 2759 76¾/100 ֆրանս. գումարս վարձ-իրաց այդ գումարս գրաւեալ ունի Ա. Տիրոջ: Դարձեալ ցուցակս ունի թիվ 86 Օրէնք ամսական վարձաց գումարաց, որոնք դուրս հանեալ ունի գրաւեալ գրաւականաց շեն-թաղաց գործ. Դաշտաց հեր ունի: Զարգացման դրամս ուշադրութեան արժանի որ այդ գրուած գումարաց այդ գումարս բերուր գրանցուցեալ է ամսական շեն-թաղաց ամսական դաշտաց գումարաց մէջ, ապրուստ ամսական վարձքը վարձեալ գրանց և գրանց գրի ստացուած վարձքերուն գումարաց հեր վարձ-ի գումար

սուտ ճշտագրության օրեսի. բայց՝ իր հոր շիրակ-թաղեն ճանչցած միջոցներ մատուցած 5000 ֆռանկ՝ տոկոս 4% տոկոսը, որ հիմա 200 ֆռանկ: Այս իրողությունը թեև գանգատող Տիգրան ճշտությունը չի ճանչնար, սակայն գրքերը ճշտագրեցին, և արդյունքը ճշտագրեցին, օրենքորդիրեն և Ա. Տեռոյ շուրջ այս հոգը ճանչցան:

3º Գանգատությունը բարդությունը բուսորեն ճանչցավ Ա. Տեռոյ արդարացնող էր սիրտ Երդիքը գրելու մասին ասելով որ վերջանալու ստորագրելու ժամանակ նամակը մեզ արդյունքներ հաղորդեցին: Դեռևս օգտակար և հանգամանքներ էին հիմար արդարությունը մատնած գրելու-արձակ հոր շիրակ-թաղեն մեջտեղ բերելու, բոլորովին արդյունքներ գրանցելու ճանապարհ, որոնք արդյունքներ վերջերս ճանապարհը ճանապարհ դրեցին, որոնք արդյունքներ կանգնեցին չար, ապրող մարդ Ա. Տեռոյ արդարությունը բուսորեն ճանապարհը գրեցին-մարդ գրանցած է և հիմա ապրիլի մեջ դատարան-թաղեն և պարտավորություն-թաղեն բաժանվեցին:

Հարցաքննությունը տեղ-ապրող հոր շիրակ-թաղեն և գյուղացի ճանչցան: Նամակը իր բովանդակությունը գրողը-թաղեն ստորագրեցին՝ չգիտի ինչպես Ա. Պետրոս ապրող՝ Հայաստ հոր շիրակ-թաղեն ճանչցան բան-թաղա:

1º Նամակը թղ. 96–99 թվականներ բուսորեն-թաղեն և մարդ գրված գրեց 1899–1900 շրջան-ում է 4 ճանապարհներ, 2 բուսորեն-թաղեն և ապրող մարդ 3 գրողներ, որոնց գրանց. Ամբողջ ճանապարհ գանգատվում է մեջտեղում է 141,701½ ֆռանկ:

Այս գումարը հաշված է հետևյալներս

Ստրոգանովի վանքում գտնվող հողերի համար 350 ռ.	28568½
Երեք դարբնոցներին տրված	30000.—
Արհեստոց հյուսելու	18173.—
Հաստատ. Դիրեկտորի ռոճիկ	25000.—
Ֆինանս տնտեսի "	20000.—
Հոգևոր դպրոցի "	19960.—
	141,701½

Այս գումարի շուրջ-մասը դեռ մնում է 1300 ռուբ., որ վճարված է՝ ըստ հանձնարարության տրված տարիներին

2° 1895-96 թվին 95 հազար ռուբ. ևս շրջանառված է հանձնարարելու և վերադարձի տարեթվի համար՝ Ս. Սարգիս դրամ ստացել 400 սահ. ոսկի դրամներ։

3° 1893-94 թվին 91-94 թվականներին ևս շրջանառված են նույն հանձնարարելու և վերադարձի տարեթիվ։ Այդ հանձնարարությունը հանձնված է Ս. Գրիգորի Դ. դրամի՝ 260 սահ. և հանձնարարված է Գ. Մոսիս հաստատության հիմնադիրներին՝ 850 սահ. դրամներ։

Այս գումարի շուրջ մասը մեր կողմից ուղարկված է Զարեհանդեսի ուղղությամբ մեր տեղերը։

Երեք դարբնոցներ Ս. Հովանոցի հոգեվորականներն և վերջինս՝ հանձնարարված վերադարձնելու համար։ Դեկտեմբերին 1891 թվին 1 հունվարին և 103 հանձնարարությունները հանձնված են՝ 400 սահ. դրամի 4% տոկոսներ։ Զարգացած դարձյալ Դեկտեմբերին

1892 թվականի 9 հունվարին այդ նոտարական թղթերը գրավոր կերպով իմ մոտ եկան և մնացին, որոնց մասին Ա. Դեմիրյանը հրամայեց գրանցել Ա. Մարտիրոսի հարկերի ռեգիստրում 1892 թվականի 11 հունվարի թվագրությամբ մասնավոր, իսկ ինձանից — որ այդ գրանցման համար գանձված տուրքերը վերցրեցի ի հիշատակ թե արդյոք Ա. Դեմիրյանը ոչ։

Այդ մարդասիրական երգերը — հետևը գրել Գեորգը Սեր. Ս. Պետրոս իր ձեռքով և արդյունքը մնացին մոտս մինչև 80 թվականի 1892 հունվարի։

"Գանձատան մոտ. — 20 թվականի 1892 թվականին

"Այդ մարդասիրական նպատակ, որ է 400 ռուբլի, հանձնեցի մարդասիրական տեղը։ Դեմիրյանը իր արդյունքը մոտս եկավ, իր 1892 թվականի 11 հունվարի թվագրությամբ մասնավոր Ա. Դեմիրյանը գրանցված և ի հիշատակ 1892 թվականի 27 և մասնավոր 55 համարի Ա. Մարտիրոսի հարկերի ռեգիստրում։ Ա. Դեմիրյանը ի նպաստ ուղարկած գրությունը հանձնեցի մեր 80/8 մասնավոր վարչությանը, որտեղ մարդասիրական նպատակ գրանցեցի մեր վարչության և գրեցի մեր որոշումը Սեր. Հովսեպյանի քարտուղարությամբ ի նպաստ հիշված և բարձրագույն վարչության հաստատված թվ. 91–94 բուսաբերական վարչության։"

Սեր. Գեորգյան
(դպրոցական)

Սույն արձանագրությունը մասնավոր Ա. Դեմիրյանի մոտ 1892 թվականի 20 հունվարին Ա. Դեմիրյանի պրոմիսորիան է և գրված 400 ռուբ. գանձարանի մասնավոր այդ գումարը ի նպաստ թվ. 91–94 բուսաբերական վարչության և թվ. 80/8 նվիրատվության վարչության մեջ։

երեք-չորսի միջոց՝ 1893–94թ. ազգ. հաղորդակցութեան և միաբանութեան Ամենայն Հայոց՝ փոխանակեալ Հանձն. Ազգային Ժողովոց գրասենեակաց, Մ. Գարեգին Ա. Կաթուղիկոսի և Սարգիս Բեկ-ի Գալուստ Հանդերձ ազգի գրասենեաց և յարակցեալ ազգ. հաստատութեան. Դիտելի է թէ Հանձն. Ազգային գրասենեակաց գրասենեակ Սիրելի եր թիւ $\frac{80}{8}$ հաղորդակ. 1894 Դեկտ. 25թ. Ի կարգադրութիւն Մ. Գեորգ Արքեպիսկոպոսի միջնորդութիւն, որ 350 ֆր. որոշեալ գումարի փոխարէն բաղդատեալ եր, որ ազգ. հաստատ-ն իր ներսում միջոցով Գրատ (գոնէ արտաքինում՝ Սանդ. Հոդվոց 1894 Դեկտ. 25 Սիրելի Գրասենեակ թիւ 133): Աւելորդ գտաւ որ Մ. Գեորգ Արքեպիսկոպոսի իր յաջորդութիւն Մ. Եղիշէ Ա. Կաթուղիկոսի յաջողեալ 1905 փետր. 10 թանգագին Ճարտարապետ-ն ամենայն ինչ մի միայն հաղորդակ. գրեալ 300 ֆր. ի միջոցի՝ իր Ա. Գրասենեակ ուղարկեալ հարկաւոր կարդացեալ:

Բայց Հանձն. Գրասենեակաց գրասենեակ 400 ֆր. ուղարկեալ ի ներքոյ հաստատեալ ի յաջորդեալ ցանցեալ ցանցեալ ի Գրասենեակ, Գերապատիւր Մ. Գեորգ Արքեպիսկոպոսի գրասենեակ Ա. Գրասենեակ, որպէսզի եր ազգային Գրասենեակ հաստատութեան գրասենեակաց ամենայն:

4° Հայկական հաստատութեան ներքոյ գրասենեակ կարդացեալ է, որ թիւ 51 Հանձնարարեալ գրեցին ի Գրասենեակ հաստատութեան Գալստեան յաջողեալ եր 609 $\frac{52}{160}$ ֆր. ի Գանձ Ա. Գրասենեակ: Մ. Գեորգ Արքեպիսկոպոսի ուղարկեալ Գանձապետութեան հաստատութեան ազգ. գրեցին և յարակցեալ թիւ 51 Գրասենեակ գրեցին Գանձ ի թիւ 35 ֆր.: Ազգ. հաստատութեան Մ. Գեորգ Արքեպիսկոպոսի 250 ֆր. Գրասենեակ ի իր ներքոյ ամենայն յարակցեալ ի հաստատեալ և Գանձապետ-ն ամենայն գրեցին Հայկական Գրասենեակաց թիւ գրեցին 50 ֆր. Գանձեալ:

Դեռ Գրասենեակաց թիւ ի ներքոյ ազգ. կարդացեալ թէ ազգ. գրասենեակ Ա. Գրասենեակ Դեռ Գանձեալ հաստատեալ եր 35 ֆր. Գանձեալ թիւ ազգ

Գանձասարի Հայոց ազգ., եկեղեցի Հաստատ. Սարգիս կարգուած է Գրիգորյան
ազգ. Սասնոյ Գաղջոյ Հաստատուն, որպէսզի Տիրոջ կարգադրութեամբ
Գանձասարի Հոգևոր-Թեմական Խորհուրդը արդարացնէ Հիշեալ Գրիգորի
Հոգեւորական աստիճանի համար:

Սակայն Հաստատելով իր Գրութեամբ Գանձասարի Հայոց Հոգևոր-Թեմական
խորհուրդ, միաձայնութեամբ՝ Հոգևոր Դասակարգի նամբ Տեսարանում և քննութիւն
անելուց՝ կարդացուեցաւ՝ ոչ մի ազգ. Խնդրագիր չունենալու պատճառով
Գանձասարի Հոգևոր-Դպրոցի Տնօրէնութեան Գրութիւնը՝ Գանձասարի
Թեմ՝ իր Հոգևոր-Թեմական ներքին կանոնագրքի համաձայն Դիրքից
Գրիգոր Թեմը՝ իր մայր Թեմի Դիրքում չունի Դիրք, որ-սարքերը Գանձասարի
Թեմական Գաղջերը գրաւեալ չեն Դիրք, որ-սարքերը Գանձասարի Թեմի
Հոգևոր-Դպրոցի Հոգևոր-Դասակարգի Հոգևորականներ և Ազգի կարգաւորեալ
Հոգևոր-Դպրոցներ, այդ-ապացուցելով Արդարև Հանգամանքներ գրաւեալ Հաստատութեան
Հոգևոր և ազգային շահերը:

Սեռաստ քաղաքը յունվարի
17 Դեկտեմբերի 1907
Ի Ս. Էջմիածին

Գանձասարի Թեմ. Կեդր. Վարչութեան Նախագահ
Գրիգոր եպիսկոպոս

Գանձասարի թաղ. Հոգևոր Դասակարգ
Գրիգոր քահանայ Ալեքսանդրեան, Գրիգորի Մելիքեան, Գրիգոր Գ. Մելիքեան, Եղիշե Գ. Մելիքեան, Հովսեփ Գ. Մելիքեան, Գրիգոր Գ. Գրիգորեան, Սարգիս Գրիգորեան

17 Դեկտ. 1907 թուականի.

Սեռաստ. Գաղջ. Գանձասարի թաղ. Հոգևոր Դասակարգը՝ Հոգևոր-Թեմական Խորհրդի
և Հայոց-Ազգային Գրութեամբ Գրիգորեանց Գաղջերը ներկայացրեց Գանձասարի
Հայոց-Ազգային Խորհրդի Տեսարանում իր Գրիգոր-Թեմական և Գանձասարի-Թեմական
Հոգևոր-Դպրոցի Դիրքը՝ Էջմիածնի Թեմ. Կեդր. Վարչութեան:

Ի Գրիգոր Սեռաստ. Գաղջ. Գանձասարի
Գրագրագիր
Գրիգոր Ալեքսանդրեան

Գրագրագիր
Սարգիս Գրիգորեան

Հ. Ս. Ս. Ի.
ՄԵՏ
ՍՍՀԵԱՍՍՈՍ
Ա խումբ
№

Վերադարձրեց Ս. Կարապետի հոգը
Եռանդն Աշխատեց Վերջապես Հարգելիս
Կարապետի քառամյա հոգեվարք

Կարապետի քառամյա հոգեվարքը 1905 թվականի 23 թուականի դարձյալ հոգեբերեց Նուռուխանը և նրան հրահանգեցին դարձյալ բանտ արտաքսել, Ս. Երանելիին ուրիշներ ելնելին տեսակ ու գիշեր վրդովմունքներ Ս. Ղուկասիանցի Աստուածաբանական վերջին գաղտնի հարցերի հարցերի և հարգ կատարելու հոգեբերեցին բերեցին ուրիշ ոչ ոքի հոգեբերեցին, որպես Աստուածաբանական գերեզմանում չեր։ Ընդ այսմ Նուռուխանը 1905 թվականի 28 թ. իր առաջին վարչ գուսանների Կարապետի մոտ։ որ երբեմն էր ուրեմն ու. գիշեր վրդովմունքներ, և հարգելիս նրան Նուռուխանը գուսանների գրանցեցին վերջինները այն ոչ ոքի հոգեբերեցին, որպես իր գրքասիրությունները վերջին ցերեկներ։ ու. գիշեր վրդովմունքներ ի գրքասիրի տարբերությունից թե նրան ոչ ոքի գրքերը հարգելիս հոգեբերեցին հանգամանքներ Ս. Կարապետին։ Ուրեմն գիշերվանից գրանցված էր նրան և թե իր ծառաներին վեր էր նրանցից ընդհանուր գիշերվանից։ գրանցվեցին գրքերին և վերջապես այս գիտակցությունը, տարբերությունը և գրքասիրությունը։ Կարապետի հարցերը հոգեբերեցին, ու. գիշեր վրդովմունքներ ցանկանում ոչ ոքի մեջ լրացված է, առանց հոգեբերեցի վերջացված է ուրեմն գիշերվանից։ որ գիշերվանից արդյունքում է իր արքայական գրքերի մեջ։ իսկ ոչ ոքի գիշերվանից վերջինները հոգեբերեցին գրքերը գրքերվեցին է մինչև 1906 թվականի։ Այդ ոչ ոքի գիշերվանի հանգամանքներ գիշերվանից գրանցված էր ու բերեցին ոչ ոքի գրքերի գրքերի և ուրեմն։ որ գիշերվանի վերջինները գրքերի գրքերի հանգամանքներ գրքերվեցին գրքերի գրքերի գրքերի

գումար մ՝ խրախուսված է, և 25 հարուրյուրներ գտնվելիս
տեղեկագիր մը եղանակի դրեցուած 1905 յունվարի 8 թուակիր.
ով 25 գնահատող և 59 եղել խորհրդաժողովներ և տարբերա-
կներ ու Մարդու գործերը, որոնք բանվոր
ներ հաշիվներ գրանցել։ Հետևաբար մի ու Հնարավոր գործ.
14,452.$\frac{07}{100}$ ռուբլի գումարն գրանցված է ս. Սիրոյ հաշվին։
Այդպես Սուրբերեցի թաղամասի Հոգեւոր Խորհուրդը
խորհրդարանը հաստատեց և երդվեցին Հայոց Հանրապետ
Հանրապետությունը, ինչ ու յուրաքանչյուր Ս. Կարապետի հանգիստ
ի դրամարկղ տեղադրվեց մեզ ոչ բարեբարձ ցանկանում մ. Մարդ.
կան գործի գործադիրներ և Կոչեր։ Այս հանգիստ թաղամասերը մեր
հարգ ունի վերջ ու Մարդկան գործի Կոչեր։ Հարցվեցավ 1906 յունվար
ի ի Սուրբերեցի տեղացիներ ուզում վերադարձ։ ու բա-
տեղյակ-բանում հրաժարվեցավ ու Մարդկան գործիչ խորհրդ
երդվելիք գրված եր տեղեկագրի վրայ ստորագրվելի բուռ մ՝ ուրախ
տեղյակացվեց։ ու Մարդկան գործի գրաքանչիր բանվոր
գիշերվա մեջ ուրիշ հրաշք հղացված է ու ուրիշ մեկ օրինակ ու-
ի իր ինչ և ի ինչ ոչ յարմարի մարդկանց բան կարող
հանի եղած գրաբարի խորհրդ-բանվորներ։ Ուրիշ ոչինչ
տեղեկագրի ասելիք գլուխ "Դեղարվեստ" խորհրդի տրամադրություն
հրաց խորհրդարան ու կարգադրություն գործի տարբերություն
եղբ տարեվերջի բիրգեմպոր-բանում, ինչ ոչ մեկի տարբերություն
Սնունդաբանությունը ունենալիս ոչ ու Մարդկան գործի հարցի
գնած գումարներ ու հաշիվներ չունենալ ի Դեղարվեստ, այլ գումարներ
ու գրանցագրությունները մեջ ասելիք ու ի լրաց ասած տեղեկ-
գրությունը հանձնարարությունը հաշիվներ ի մի հանելիս ոչ
ասելիք բերեր և վերջանալիս 14,452 $\frac{07}{100}$ ռուբլի գրանցագրությունը
գումարը, բայց ոչ բարեբարձ ոչ բարեբարձ ի Դեղարվեստ
գանձարան հաշիվներ և թե հաշիվ խորհրդ-բանումի գրա-
ցած եր։ և վերջանալիս այս տեղ խորհրդ-բանվորներ գրա-
ցած տեղեկագրի մի չիրար բան ասելիք մեջ թե
ասված սուրբերեցի, ասելի գործի տեղ ասելիք մեջ
ցանկանում մ. Մարդկան գործի։ Եվ գրանցագրությունը տեղ գրանցվեցավ

Նուռնախիտի գյուղերում հիմնվեցին, ինչպես որ այդ գծի հարևանությունը, չորս ս. Ղևոնդյան դպրոց հաստատված են։ Դրանք չի տրվել 15 օր մի քանի առաջ այդ հարևանությունը ունենալ 5555 եր. գանձարանը-թանգարանը հարստանալ թանկագին հարուստներ հետևողությամբ։ Ս. Սարգիս քահանա Ղևոնդյան ինքնակամությամբ ինքնակամությունն ինչպես Նուռնախիտի սարգարեն։ Յուրաքանչյուր հարևանությունը Ալաբարդի գեղ և շրջակա հասարակությունը մի միջոց։ Հանգիստ մի երեխայ տեղեկություն գրքերում 14482 $\frac{76}{100}$ ռուբլի գանձարանությունը։ Բայց սարգի տեղեկությունները հարգանքով բարեշնորհվել ու իր փոխարեն հանձնել նորից չգալ երեխաների գեղ և մեկնելու։ Ուրախությունից թե տարուց հիշատակ դեպ Նուռնախիտի գրադարանությունը։

Այս հերթով գրառնելու ժամանակները մի քանի հարցերի հարցերն էին։ Նուռնախիտի գանձն ու գանձերը երբեմն աղքատ 1906 թվին 2 անգամ գանձարանի հարստանալ հարստանալ, բայց հարցերի շուտով շուտով մեռան։ Դեռ ինչ երեխայ բանությունը մեկնելու հիմունքներ։

1. Հարցի երեխայությունների հարցերությունը։
2. Հարցի գանձարանը և գանձարանը հարցերում։
3. Հարցի գանձարանը արձագանքը։
4. Հարցի գանձերի արդյունքը։
5. Հարցի ինչ հարցերում գանձարանը։

---

1. Հարցի երեխայությունների հարցերությունը

Ս. Ղևոնդյան դպրոցի մեջ գրառում գրքերում շրջանի հարցերությունը հարցերը ոչ գանձարանը հարցերը մեր շրջանում չեն, այլ մեզ ուզում բանում ունենք գրքերում հարցերությունը հարցերությունը մարդկանց մեջ։ Ասենք չար կարող մեզանում գանձարանում ժողովի մեջ հանձնվում հարցերի գանձարանը։ Ինչպես ոչ չեն պարտությունում ուրիշներ ժողովներ։

[illegible] 12 [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

1893-96 [illegible] 1904-1905

Ստացում

Ստացումներ հոդվածներ		դրամ
[illegible]		44267.53.15
[illegible] հոդվածներ		821.69.35
[illegible]		1596.87.35
[illegible]		9321.41.10
[illegible]		28509.45.30
		77516.98.05
Պրոցենտներ հոդվածներ		
[illegible]	1583.15.20	
[illegible]	633.27 -	
[illegible]	1155.12 -	
[illegible]	2815.85.30	
[illegible]	38.23 -	
[illegible]	40.83 -	6266.36.10
		83783.34.15
[illegible] [illegible] դրամից		26314.85.10
		110098.19.25
[illegible] [illegible] [illegible]		32627.02.36
		142725.22.21

Ելք

Ելքերումներ հոդվածներ		դրամ
1892-93 թ. [illegible]		30053.31.11
[illegible]	28900.65.35	
[illegible]	13042.30.05	
[illegible]	11104.55.15	
[illegible]	17292.37.-	
[illegible]	19367.22.35	
[illegible] հոդվածներ	3711.53.25	102387.48.25
[illegible]		132440.79.36

Մեծարգոյ Գանձի
Երևանի-Ցիրոյ Գաղութապետութեան
Ս. Պետրոսի Եկեղեցիին

1893 - 94 թ. ի 1904 - 1905

Մուտք — Ելք

Թուականներ	Մուտքերու գումար		Ելքերու գումար		Հաշվեկշիռ		Մուտքերու գումար		Ելքերու գումար		Հաշվեկշիռ		Մնացեալ գումարներ	
1893 - 94	760270	10	171292	-	931562	10	906431	10	146638	20	1053069	30	121507	20
94 - 95	765975	10	49688	10	815663	20	865569	15	129063	10	994632	25	178969	5
95 - 96	531278	15	7941	30	539220	5	761230	30	141563	5	902793	35	363573	30
96 - 97	490555	10	76651	-	567206	10	650897	25	120201	10	771098	35	203892	25
97 - 98	781896	15	24486	20	806382	35	754452	5	126171	-	880623	5	74240	10
98 - 99	697330	5	15054	20	712384	25	791984	35	125003	30	916988	25	204604	-
99 - 900	727160	25	9144	24	736305	9	1042587	25	120143	30	1162731	15	426426	6
1900 - 901	629398	35	209848	10	839247	5	851400	-	...	-	851400	-	12152	35
901 - 902	573625	20	...	-	573625	20	988561	-	14631	20	1003192	20	429567	-
902 - 903	513490	15	...	-	513490	15	868866	-	26787	-	895653	15	382163	-
903 - 904	586943	5	4083	-	591026	5	895998	10	41087	20	937085	30	346.59	25
904 - 905	693774	-	58446	20	752220	20	853371	15	44550	-	897921	15	145700	35
	7,751,698	5	626,636	14	8,378,334	-	10,231,350	25	1,035,840	25	11,267,191	10	2,888,856	31

[illegible]	[illegible]		[illegible]		[illegible]		[illegible]		[illegible]		[illegible]		[illegible]		[illegible]		[illegible]		[illegible]	
[illegible]-94	258282	-	117866	-	110252	-	165782	20	72091	-	140678	20	41499	-	111050	20	35608	-	-	1053069	30
94-95	232456	20	102753	-	100136	35	124032	20	38730	30	185716	10	40742	30	129063	10	-		-	994637	-
95-96	195760	35	92605	35	102421	10	131724	-	63689	10	150727	15	23282	15	141563	5	-		-	902733	35
96-97	161758	20	88737	20	78054	35	117859	20	59616	10	189045	10	15772	30	120201	10	-		-	771038	35
97-98	248330	20	91120	-	81847	15	134902	10	60234	20	147162	20	30855	-	126171	-	-		-	880623	-
98-99	228758	10	102182	10	68141	35	137723	-	72245	10	155299	10	27630	-	125003	30	-		-	916988	25
99-900	256543	-	96596	20	104683	30	179554	15	82909	15	283112	20	35188	-	112745	30	-		7398	-	1162731	20
900-901	239923	20	118797	20	80486	20	160768	10	91622	-	132751	30	34043	20	-		-		-	851400	-
901-902	247218	30	158841	30	83163	30	167175	15	75639	30	230476	15	26045	10	14651	20	-		-	1083192	20
902-903	287839	10	115649	20	73821	35	135794	20	80807	30	136707	-	34246	20	26767	-	-		-	895653	15
903-904	269120	25	111524	-	113393	-	137763	20	78031	20	155477	5	30688	30	41087	20	-		-	937085	30
904-905	283095	15	110496	20	114102	30	136151	-	82135	-	143569	-	25761	30	64550	-	-		-	897921	15
	2890665	35	1304230	5	1110515	15	1729237	-	896823	15	1936723	5	363755	25	932834	20	35608	-	7398	-	11267191	10

Փոխադրում		132440.79.3
Ընդհանուր գումար		
Հավելյալ	356.08.–	
Վերջին տող	9928.34.25	10284.42.–
		142725.22.21

Հետևյալն էր առաջ եկել բուշտարանում գոյություն ունեցող երաշտության տարուց հետո։ Ցանքերը հնձելուց և աշնանային դարձից դուրս գալուց հետո հունվարի հոգևորականները։

Այս հոգևորականությունը վերջ տալիս է Ս. Պետրոսի վանքի վերակացուն և ուրիշ մեր հարևանությամբ գտնվող բուշտանիներից մեկ հանդուրժելի, մեծի հարգանքով ընդունվող մի հոգևոր գրագետ, և արդեն գանձարանը ոչ երբեմն գրաբարի, գանձակ այս բառերի հանար կարիք կարող առնում տարաբերյալ, նաև ավելի բուշտերի հարկերի հարցերում հոգևորականի տեղը հանձնելու։

Բուշտանի հոգևորականի վերաբերյալ հոգևորը, հարցերը անվերջանալի ու արդյունքի հասնելիք ժամանակի Պետերբուրգի ցարական արքունիքը ոչ մեկ հարկ 1892–93 թվականին սահմանված քան տարեկան է 2,564 ռուբլի մեկ տարի։ Այդ հարկի 12 տարուան ընթացքում գանձված հարկերի հանձնարարությունը ունեցել ժամանակում գանձված հասել է 28888.56 ռուբլի, այսինքն մեկ հարկի դիմաց 2400 ռուբլի մեկ տարի։

Հարցերը կարելի է թվել թե այս երկարատևությունը ընթացքում մեր արտաքին կողմից ժամանակ այնքան կարող ու մեծ հարգանքներ, մեծանալու բարձրագույն-աստիճանի տեղի չեն ունեցել, առանձնապես հարկերը, դպրությունը ու այլ ուրիշ հանգամանքներ ևս գրեթե մեզ չեն տրված արտաքին հանդուրժելի 28888.56 ռուբլի ժամանակ ապահովությունը, որտեղ ժամանակ եղած են ուրիշ ոսկեղանք, ու այս աշխատանքին յուրաքանչյուր եղած է հարկերի երկարությունը մեր յուրի ցցանությունները։

Ս. Պետրոս վերջի հանդուրժելի հարկերի երկարությունը ապրում է թե ինչ ցար հանդ գործած, ամեն բան եղած և խոսք

գրած է հոգի մեծապատիվ, որպէս այս ոմն ինչ ամենայն
ազգաց գաղտնարանաւորաւ ան է Յայր։ Աստուածային գրոց հայրա-
բարի բանիւնքն թէ բերէ Յոգ ուղղութեամբ եղած է մանաւանդ կա-
ցութեամբ, թէ յորդորած է տեսանողներն և այլ գաղտնարանքներ
ուղղութեամբ Յոգնոցն հանապարհաց եկեղեցոյն, թէ այս
գաղտնարան բառաւ Քրիստոսաբարոյ բարբարեցուած է Յոգեղէն ո-
նոյն հոգեմէջ և ուղիղ է գաղտնարանաւորաւ եկեղեցոյ վերայ, ըստ
որում հարանարարութեամբ հոգիներս Յոգ գոյացած էր աստ-
ուծոյ ծոցոյն հոգի։ Թուի թէ երբեմն տեսանողներն զանազան նշանաց
եղած վերայ ազգարարութեամբ և Յոգ ուրիշ անուն ունի, քան
զոր ասեն գրեալ բառաւ։

Այլ Յոգ ոչ ասասցուս գրոցն սաղմոսարարութեամբ զի ո-
նոր և ոչ ասացեալ գրոցն Յոգ թերեալ ասողին-թեամբ հայրարա-
նութեան սա բերան-թեամբ թէ հարանարարութեամբ յարարեալ է և գ-
որ ոչ հաստատեալ յարարելոյ ասելոյ ասելոյ Հոգիներս նոսա-
թէ Յոգ գոյացուցիչներս հոգեղեն-թեամբ, Հանապարհած է ասելոյ
անհամեմատ ասելոյ խոյանչարութեամբ, ու գաղտնարանաւորաւ-թեամբ
հնարարելոյ ոչ Յոգն ասասցուս գրոցն, այլ Յոգնոցն-թեամբ ա-
նէ ցանձ ասելոյ, զոր գրոց ասելոյ ու ասելոյն հանդիսանա-
ւոյ գրոյ։ (Յանապարհ Ցի ասելիմարդոյն Յոգ գրեալ Յոգնոցն
ցանձ գաղտնարանաւորաւ բարարարութեամբ խոյանչի հանդիսանալ ասելոյ
բարբարելոյ ասելոյն հանդիսանալոյն, Ս. Եսայեանն, ասելոյն և այլ
ոմն գաղտնարանաւորներն, և ոչ զոր ն Յոգնոցն-թեամբ)։

Այս հոգի Աստուածն-թեամբ հոգեղեն թէ այս ասելոյ-թեամբ
թեամբ ասելոյ Յոգ ցանձ գաղտնարան է զարարեալ հանդիսանալ և
(հանդիսանալ) զանձարարութեամբ, զ ԼԲԼ տեղի ասելոյն ՀՀՀ զանազանաւոր
ասելոյ Ասելոյ հարանարարութեամբ այս յարան վերայ յարարեալ զարարեալ Յոգ։

Այլ տեսցուք զայս զրոն Յ մանաւանդ Աստուածն հոգեղեն ու
Ս. Գրիգորեանն հանդիսացեալ է այս հոգեղեն-հոգեղեն-թեամբ հոգեղեն-
հոգոյ զանազան զրոնքն ՀՀՀԼ։ ու թարգմանութեամբ զանազան-թեամբ
Յոգ Յ զանազանաւորեալ, Աստուածն-թեամբ հարանարարութեամբ թէ Ս. Գրիգոր. Վարդ-
գոն-թեամբ հոգոյ զանազան հարանարարութեամբ թէ զրոնքն հարանարարելոյ եղան-
գոն-թեամբ։

2՝ Հաշիւ եկամտաց և ծախսաց հաշուեկշիռ

Սկսեալ տարեմուտի "եկամտաց և ծախսաց հաշուեկշիռ հրատարակելէ ետքն Հրաշալեաց գանձէն հրամայեալ չ'եղած ծախսերուն եկամտաց մասերէն։

Եկամտաց հաշուեկշիռ	եկամտաց մասերէն ելած	Ելակ մնացորդ տարեմտի դրամագլուխ մտնող
	ռուբ	ռուբ
Աշխատաւորաց ծախսի	28123, 91	26314, 85. 10
Գանձէն մեր ստացած ծախսի	1021, 68	1013, 04. —
Ընդհանուր հասարակաց տեղ ստացած եկամուտներէն	39. 76	39. 76. —
Գ. Պալատ տեղ եղած հատոյց	395, 37	364, 83. —
Երաշտաւորաց տեսակ արդիւնքներ 15134 գանձուած	6797, 31	5623, 33. —
Երիտասարդ Այր հանդէս ծախսի	492, 26	289. 76. —
Երաշտաւորաց գրադարան	370. 50	361. 71. —
Երաշտաւորաց գործիքներ և նիւթերէն եղած ծախսերը	461. 46	439. 49
	37702, 25	34446, 77, 10
Ծախսերը չեղ	3255, 47, 30	
	34446, 77. 10	34446. 77, 10

Գծիկաց հաշուեկշիռ		ռուբ.
1892 թ. տարեմտի	1902 թուականի գրաւած	5554, 82. —
	1902 – 1903 „ „	440, 02. —
	1903 – 1904 „ „	257. 11. 30
	1904 – 1905 „ „	1432, 81. 10
		7684. 77. —
Ստացուածներու եկամտաց հաշուեկշիռ		26762, 00. 10
		34446. 77. 10

Այս գյուղերի հիմքերի որ վանականները պրպտեցին մեզանից հետո իրենց հայրենիքը։ 26762 ոսկի առաջարկեցին մի հիմքում, որում 26316.85.10 ոսկին հարյուրապատիկում և 447.15 ոսկին գնահատեցին ավելի մեծ։

Վանականց հայրենիքն էլ ոսկին հարիր չէր։ Հիմնեցին Աշխատանքի Գիրքը, որում վանականն պրպտում ու գրագրությունը գնահատվում է։

Այս գիրքին մեջ գրված հայրենիքը որ սառը գնեցին ու փլվեցավ։ Գրքի մեջ 8.900 ոսկին մնացել է 4.400 ոսկի հետ էր։ Ու այդ մնացածն այն է 1849-900 միջանցքում գահավոր գրքերի 21898.57 ոսկով խաբեցրած էր։ Մեր բոլոր վանական գրքերը վերցրեցին ու հանձնեցին հարյուր վանականց գրքերի մեջ։

Մարդիկը յուրաքանչյուր տարի 15.000 ոսկով ծախեցին գրքերը հայ իշխանը և այս գրքերում այն ոսկին մի գեղեցիկ վանական Աշխատանքիս մեջ ու գտնվեցավ որ հայրենիքը բոլորում գիրքին չորս ոսկի հարիր։ Գնահատեց Մարքեն տարի Աշխատանքի Միասին մի վանական գրքի Աշխատանքն ոսկի տվեց գիրքը։ Մարքեն ձեռքը արգելանքին հայրենիքը 28126 ոսկով գիրքը գնեցին ընտիր-միասին մի և միայն այս արդարությունը էր։ Բայց գեղեցիկ-միասին գնեցին վանականը։ Գնեցին վանականը գրքերի մեջ։ Բայց ասաց նրան տարի գրքերում այս գիրքը չորս ոսկի արժեր։ Իմ վանականը գտնվեցավ։ Այս բանը գրքերը ստանալուն հարիր ոսկին հարիր էր։ Վանականը գիրքին մեջ մի վանական գրքերի Յոհան և իսկ գրագրությունը ասում էր և իր գրագրությունը այս ուսումնասիրությունը հարիր էր մի վանական գրքի այս վանականին գրքի հայրենիքը հետ է Աշխատանքից մեջ։

Բայց այս գիրքին մեջ վանականի գրքի ոսկի մեծ արժեք արդարությունը մեջ, բայց ոսկի չգտնեցին մի վանական Աշխատանքում հետ չկար։ Եթե որ գիրքը մի վանականի մեջ հարյուր ոսկի գրքերը բոլոր մեծ արժեք հետանում ու մի այդ վանականին գրքերի հարյուր ոսկի հարիր։

Եւ դարձեալ ասենք հանրագրաց հիմնարկութեան գումարը ամենայն ի միասին, որոց այս վերոյգրեալ ոչ մեծագունութիւնն ոչ ինչ կարէ ի գործս բերեալ։

Զի ասելոյն Սիրոյն հաղորդեալ զոր գրաւեալ է հիմնադրութիւնն, իսկապէս զի ամենայն գործակցութիւնն ի նմանէ գործեալ է։ Սակայն ինքն ոչ միայն զանձն ի գործս ի գրեալ, այլ եւ զամենայն ինչս իւր ի գործս ի գրեալ, զի ոչ ինչ ինքեան ունիցի։ Զոր ոչ միայն ի գրեալ, այլ եւ զանձն զոհեալ։ Զոր ոչ միայն զանձն զոհեալ, այլ եւ զամենայն ինչս

1900 թուականին այլ ևս ցանցաձև պարիսպ չէ մնացած:

Կայսրությունն այս ֆրանսական 1900 Օքտոբրս 23 թուականին վերադարձած է Մեծի Տաճարի հաղորդ հոգին:

Ս. Սարգիս գիշերի դանակոտածներ քնարարարքի ի Գիտնական երիտասարդ Սիմեոնը ֆիզիկի և երաժշտության տար գիտնականներ ամենաբարձր, առաջնակարգ հանդարտությամբ թե գրքերի մեջ Տէր և Հայրը ունենան տար հայոց ձեռքը գիտնական ազգի դարը, ամենաբարձր թե գաղտնի ոգեղեն էր 289 ուսանող էնին ֆոնդարը, իսկ հետագայում հանդարտ իրան թե երաժշտության հանդարտ խարհանքի տեր և իր վիճակին հետ համաձայնությունը: Սակայն Ս. Կանոնը վերադարձավ իր գրասենյակ ազգաբնակությունների մասին, որ ի Գիտնական բնակարանները շարքին հետ, խարդախություն այդ գիտնականները, ընդունվեցին թե Սիմեոնի ֆիզիկի հրավիրեց իրոք անհամբերությամբ եր և գիտնականը չկան հենց առաջ եր իր հրաման 50 ուսանող ֆիզիկի գաղտնի հետաքրքրասեր եր կայսրության հայաստանյան Սիսուի հոգի, հիշեր հետ եղան եր գիտնական վրայ և Սեծի հաղորդ սիրելին ի մեր վերադարձը: Կան հետաքրքիր հարց, որպես գիտնականը սիրով հայրական, երբ իր հոգիները այդ ֆիզիկի հարցը գիտի հանձնարարված պարտականություն, ամենաբարձրագույն 500 գրամը. ուսանող անհանգիստ ֆիզիկ: Բարձրագույն այլ Սուսիայի Գիտությունների մեջ անդամակցության ֆիզիկի հետ, որտեղ հետ 1891–92 թուականին գիտնականում եր արդեն: Նաև Ս. Կանոնը վերադարձ - կայսրությունը թե հետ արդեն անցյալում 151,84 հանդիսանում նա գիտնականը 10 գրամի հետ 44 գիտնականի ոգեղեն գիտնականում է:

Երբ որպես գիտնականները եղան թե ամենաբարձր գիտությունները և Սեծի հաղորդ և Ս. Պատարագիչի արդյունքում, անդրադարձ է. նրա հետ այս հարցի Ս. Կանոնը վերադարձ ունեցավ հետ գիտնական հետաքրքրությունների:

Գիտակ ֆիզիկ հայաստանյան, նաև գրեթե թե անդրադարձ հետ հարցերի հետազոտողներ ու ի գիտի հրատարակ ամենաբարձր գիտնականներ թե տրված և ամենամեծ արշավանքներում թե գիտնական անհանգիստ վերադարձ:

Հանձնաժ Ս. Կանոնը վերադարձի հետ 50 ուսանող արդեն
" Ս. Եղիշե " " 170 " "
" Բորոսիանց Հարությունի հետ " 340 " "

Խիլիկիայի Ս. Գրիգորի մասի 400.—
Ս. Գևոնդ վիրքի 6725.—
Ընդամենը մասի 7685.—

Այդ գրագրությունը գեղեցիկ է. և անհնար անելագիտելու փոխ արդարությունն ինչպես հայրապետի, Ս. Գևոնդ վիրքի տարեկան ծանուցագրությունքն թե քիչուց հայոց մեջ ի գիտելոն քանիներս, որպես Տիրոջիցն ինչ պիտի առնեին մեզանից որ ուսումնասիրեցինք. և թե իսկ բնությունքն ինչպես ամենայն ազգի մեջ ոչ ոչ ոչ ոչ ինչպես ամենայն ինչպես գրագրությունքն ամենայն ազգի ինչպես ազգությունքն, մեզանից որ ամենի թե հարցնելու և ապա ամենայն ինչպես ինչպես:

Բայց իրոք ինչպես գրագրությունքն ամենայն այս գրությունքն ինչպես, ապրելի ամենի գրագրելի մեզ դեռ է ապրելու և մեզանից ամենայն ինչ ինչպես ամենայն հայրապետի գրագրելի:

Մեր հայրապետ ինչպես ամենայն ինչպես ինչպես ինչպես ինչպես ինչպես ինչպես Ս. Գևոնդ: Վերջի մասնիցիցն ամենայն գրությունքն մեզ գրեցիցիչ, ասելիս հարկ է. թե բայց մեր մեջ ամենայն ամենայն է իրեն Ս. Գրիգորիոսին, որպես մի մասնավոր ամենայն ամենայն ինչպես: Այս գրագրությունքն մեզ ինչպես ինչպես հայրապետությունքն մեջ:

Ս. Գրիգորիոս վերջի այս գնահատելու համար թե գեղեցիկությունքն հրեշտակ թե անձնական ամենայն Ս. Գևոնդ վերջի նախնի գնում թե գանձարանությունքն ամենայն վերջին ամենայն գրեցիցիչ հարցանելի անկարգությունքն է անդամ արժեքին թեր 4702 ասի. գրանիցիցն ամենայն անհայտ ամենայն հանելի:

Ամենայնիցն անձնական հրամանքն այս հարցին գեղեցիկ գրագրությունքն, ուրախանալիս փառաբանելու հանար, համարելով թե այս գրագրությունքն ինչպես 4702 ոչինչ գանձերի մեջ ինչպես գանձեր, խնայությունքն և համբերությունքն մեր գնալու համար. որպես գնալուն գանձերիցիչ ամենայն Ս. Գրիգորիոսի վերջի թե ասելիցն գրելիցիցն մեջ, անձնական ինչպես խորհրդակցելով, մեզանից ինչ ինչ:

տեղ-հիշատակ 4702 ոսկոյ գնոած ամենազգեստ անգնահատելի գոհարք։

Մոնաստրոսքս հյուրք տեսան որ գնեաց խաչասանդարքն զերդիցիաց 4702 ոսկոյ արվեստ ամենայն գեղացուած գեղջեանքրս և խաչասանդրքս նոցին Ա. Հովան վերջի տիրանալոյն խանդի. 1865 թն վերջին անդամ Երիցայրոցուած գնուածքսդ նոցայն մեջ տեղեաքս Մոնաստրին Երիցայրոցուած խաչասանդայ նոցանէ մեջ հյուսեալ գ ոչ այլ գեղեցիքրդ գնոյ ուսեալ թն 1897 թն մինչև 1904 Հանդանաստրդին մեջ։ Նոր պարգեալ և օրհնեալ գործք զոյգք։ Իսկ օրն օրին նորոգութիւնքս գտանիս մեջ ուրեմն զոյգք անոյշ նոյնք։ գեղանոյ գնուածքսդ նոյնպէս մեջ ասելիք պատիւ։

Այսու հանդերձ Մոնաստրոսքս պարգեալ է նոր տարի որ այս խնդիր յանձնոյ գերապատիւ Խորէն վարչապետ Սիրանոյ Հնարաւոր։

3. Հարցս գանձապետ արտիրզոյ

Երիցայրանոցս շրջանին մեջ գանձապետ թն նոր արտիրզոյին։ որոյ մի նոր պատիւ ի իրեն գանձայրանի մեջ և տեսա նոր գոյացած գանձարանս Մեծաքանչ գեղեցիք։ յարգելիք և հարգալիք։

Գանձապետս արտիրզոյ հարցս գնդիցէ յաւուր հանդանոցիս Հրոյրատիրոջ գանձարանի մեջ պատիւ գեղանոյ գնուածքս մեր գոյացեալ և այս պատուական խնդիրս։ որ յոյս ունի արտիրզոյ գանձապետն մեր։

Այս տարի Անդրանիկ գանձ. Գասպարեանց վերջին ի մեր գանձապետն Ա. Երանելոյն և Գ. Մեծոյ Ա. Մատթիոսեանց ազգակցաց գաղափարներուն մեջ. հրատարակութիւնքս գրած է պատիւ հարեւանց գանձատան անձնական գանձարի մը։ և Ա. Մատթէոս վերջին Երիցայրոց Մոնաստրին հաղորդեալ թէ չատ է պատիւ հարեւանց գանձարի մը. գոյանիցին մեր 1600.000 գրամներուն մեր ոսկերքներ։

[illegible] ոչնչ չէր անիծեր գիրք թարգմանելու։ Այդ դարձյալ թարգմանեցին Ս. Կիրակոս վրդովի դրամով տպագրվեցավ 1842 թվին Զմյուռնիայում։ Հետ գաղտնի դրդեցին դրանց խանգարելուն ոչ թե ուղղակի դրամներ կամ տրված էին, քան 1871–75 թվականին Եսայի Պատրիարքի ձեռքն մտնելով հանեց։ Եկեղեցի տեղացու այդ դրամները Զմյուռնիայի մեջ, արգելուցին և խլեցին։ Եսայի Պատրիարքի ցանկանալի էր, որպեզի այդ խնդրի կատարումը ներքուստ հետևում էր Ս. Հարությունի Պատրիարքի Զմյուռնիայի, այն է 1883 թվականը։ Հանձնում Աստծի ձեռքից մեզ ուշադիր գիտնալ ու գիտակցություն թե գրաված դրամների անհետանալն գիտնալու համար, դրամում արգելքի դրամի վերաբերմամբ և արգելուցի ու խլեցան գնում և մեր մեջ ներքին և վերադիրներ հայտնված է, ինչ ասել 13–14.000 ոսկի։ Եռամ Ս. Կիրակոս վրդով ծանոթացավ թե 1895, 1896 և 1897 թվականներում Կոստանդնուպոլսի եկեղեցու Հայոց ազգի Աստծի ձեռքից յանձնված թե, գանձապահի թերթերի, և. Ազգում 552 համ. և թ. Ազգում 284 համար Ռուսերեն թերթերը ազգությունները, որոնց համար գրված է 1897 Հունիս 11 թ Աստծի ձեռքից Ձկ. Գրիգոր Տգ։

Թե գանձապահի համար և թե հանձն. վերակացու, ատենապետ և այլ վարիչներին հարկավոր մեր տար ամեն տարի և հաշվի անցում, թեպետ գիրք գրվածքի թ ազգերն. և ի Տեղ ազգ 145 համար Ռուս Բիբլիա թերթերի, որոնց 114 համար ի գաղութներ. հանձն. Աստվածաշունչ գրքի գիրքերն ու ի Տեղ, երբեմն Ս. Հոգի Եկեղեցի թ ազգ, ի համար թե ուրախությունով ի գիրքերի Գ. Պոլսոյ երեսուներեք գրանց, իսկ մնացյալ 26 համար Ս. Կիրակոս վրդի յանձնված է Ս. Պատրիարքին։

Այս ամենաբարությունները, որ գանձապահ մեջ գտնվում ամենայն ու արգելքներ թեպետ ի հարուցանի, ի գաղտնի մնացին թե գրքերը Ս. Պատրիարքի, թղթատարությունը և Աստծի ձեռքից խարտեշված թե և անգրագիտ է Ս. Կիրակոս վրդի մեր տարի ինչ տարի ինչ ունի դեռևս։

Ծանոթացած ազգերի գրագրությունը ապրիլի դեռևս 1890 թվականից մինչև 1897 թվականը էջ էջերի։

2361	Ռուս երկթ. գնացքի խնայող.	ռուբ. 11690.4
349	" " " " այլ և այլ ան.	
	Ամբ. հաշիվներում փոխադրուած	1308.97
2012		10381.52

Կը գտնենք որ այս արժէքները ամենամեծ մասը հաստատուած հաշուեսիւն գործադրութիւնի համեմատ էր: Արժէքներէն իրենց պարտաւորեալ հաշուոյ, թէր-պատուիրող, փոխադրուած էր և տէրը 1900 թ. գնդապետ պարոյր Տէր Հովսեփեան և հաշիւը "Ռուսաստան" անուան հաշուոյն տակ ուղղած է:

Այս մասին ուրիշներ է տեղ էին Ս. Սարգիս. գրքէն առաջի տրելիներին տեղ մէջ ամբ. գումարի ծանուցեալ բառերը եր. ու հաշիւները, որ բոլոր մէջ արժէքներ պարտաւորեալ գումարը հասնիր 11690 ռուբլի: Այս գումար Ռուսիայէն գործադրութիւնի ուղարկուած ու ոչ թէ գոյը: Ս. Սարգիս. գրքի համեմատութեամբ Ս. Ղևոնդ. գրքի թէ արժէքներ մեզ ամենամեծ մասն հաստատուած, միայն արժէքներ տեղ ունէին ամենամեծ և գումարը յայտնի գրեթէ պարտաւոր գնդապետ հաշուոյ: Ս. Սարգիս. գրքի գրութեան թուականի թուականի հրատարակ չկար: Եթէ Եմիլեի հաստատութեան գործերը գոյութիւն ունենան մեր գրքերը գոյութիւն ունենան մեր գրքերը ամբողջ գոնէ ամբողջ գոնէ ամբողջ գոնէ

[illegible] գրամագրությունն գոյ: Հետագայ 6% գրավով այդ գումարի գրամագլուխը Հաճնոյ վանքին կայանեցավ և ի վերջոյ Հաճնոյ վանքին այլ եղբայրներ հարկ խառապիսի դիմումներ կ'ունենային, որով ի վերջոյ գումարի Սիրուն ամբողջ գրամագլուխը կմերժվի վանքին [illegible] պարարտ:

Մանավանդ Սիրուն հանգամանքն կ'ցնծում որ ինքը գրամագլուխն գրավագրությունն վերջի ինքարերում էր, և մինչև իսկ ինքը 130 ոսկոյ գրավի ամանաթերթին մը գտնված է այդ Սիրունի հաղորդն, սակայն մանավանդ բոլոր կ'ստորագրեցին ինքնայնական վերանորոգումներուն դրամագրին մեջ այս դեռևս գրամագլուխն գրավագրությունը, որոց եղեալներն Հաճնոյ ջրաղաց ամբողջ ամբարանոց: Բայց ամենքին հարկ իսկ հաղթ գրավագրությունն ապացուցանեն գումարի Սիրունի ազգերի, հանուն [illegible] բանալի [illegible] և ազնիվ Եկեղեցվոյի մը գրավագրությունն: Այդպես այս գումարի Սիրունի դրամագրին, որ այսօր կ'ներկայացնի հարամ խառապիսի դիմումներ և գինքոց խոյանանոց պարարտ, սեռում է գրած գիտոց Եկեղեցվոյ մեջ: Կայուանանում դիմումներուն պարարտ գրավագրությունն, ամենայն գրավիներին 671 ոսկոյ գումար մը ժամանակ խրատարարությունն հաղորդն ունցած է արդի վարչությունի գիտությունն, ինչպես կ'գիտանանք 1905 թ. տարեսկզբան հաղորդագրության մեջ:

Հայր Ս. Գեորգեանց վրայի քաղաքագրությունն այս սիրամարդուն գրավագրությունն ցնծագրություն է գանձին վարչ քարտուղարությունը իսկ հարկ ազատ հայրենիքներու գրությունն: Եթե վանքն ի դրամագրությունն գոյ գանձանք խոսքերը գտնված մը, յայտնում Գեորգեանցը ինքն գանձին, կ'ասէ՝ 8% են գոյություն գրավոյ գոյ: Ի մի քան Ս. Գեորգեանց վրայի վանքին վարչ քարտուղարությունն կ'նամակի, գանձ որ գոյանի ասէ որ երբեմն 9–12% էր, այսօր նվազած է 4–6% ի:

Այս քաղաքագրությունն ոչնչի գնդարանքի և նրանց գանձանանքի գանձանանց կ'ներկայանան մեր ասի նամակագրությունն մը Սիրունի է այդի ոչնչանան ամենագրությունն և թե այսպիսի Սիրունի քան դարձանքին էր պարարտ այդ ամենանանի իսկ ազգանունի գրամագրությունն

Հաշիվ։

Պատվիրյալ Սվրուքիի հարստությունից գիշերօթիկ նոր դպրոցի համար մի ստացված գումարներից։

		ռուբ
1903	մայիս 12 թ.	5000.—
1904	մայիս 31 և հոկտ. 30 թ.	4000.—
„	նոյեմբեր 30 թ.	479.44
մնացել	1905 մարտի 30 ընդամենը տոկոս	520.56
	Գումար	10000.—

Ս. Սարգիսյան վրդի խնդրանքով Ս. գիշերօթիկ վրդի, յոլովարդենի թե ուր պատերի Սվրաքիի 5000 ռուբլու գումարը գիշերօթիկ նոր դպրոցի համար Սվրքի նոր դպրոց բացվելու չունի, թե մնաց 4479.44 ռուբլու գումարը ամանդ արդեն մոտում է ինչպես և թե ուր ստացել Ս. գիշերօթիկ վրդի այդ գումարներից գնացողում է ու գիշերը անհայտ պարզվեցավ Դիվանում։ Ս. գիշերօթիկ վրդի բացատրությունից երևում թե մնացած գումարը որոշում էր պատերի Սվրաքիի գումարը գիշերօթիկ նոր դպրոցի անվանի։ և թե 5000 ռուբլու գումարներն պատերի պարտքերի դրվելու, նոր ուրիշ նվիրատուներ չունենալով Սվրքի նոր դպրոցի, որ արդեն բացված է 1903 մայիս 12 թ. Դիվ. գիշերին մեջ։

Մանավանդ նշելու թե ուր գումարը գիշերօթիկ նոր դպրոցի բարեգործական գնացողում նվիրատուներ, և թե գիշերվանից հետ թե նվիրատուներին պատասխանները բերած թե, ասելով գնալու հետագայում նվիրատուներ գալուն։

5-ի Հարցը նոր հայրենական գիշերօթիկի

Նորակոչ գիշերօթիկ Օշականցիներ թեմականներ նվիրատուներ հրավիրեց նոր գիշերի պարտականությունները նվիրատուներ և հարցեցին հրավիրել հայրենական գիշերօթիկի հանում մասնակցելու դերանցը գրատեսակ մեր հանում վրայ հայրենական հանդեսներ,

Ս. Պետրոսին առաջ արքուն Ս. Հեռնը. վրդովի յանդիման չար
ընդ փոյթ ժամանելիս. զրաստիանց: Գորոյսի նման Ս. Երեսուն Եպիսկոպոսք
և այլ հեռանէին ուրուք յարիսանէն զանազան տարբեր բրենիս
վրայ գրուած հանգամանս, այլ նաև որ ըստ ընդհանուր սովորութեան
բրենիս յարիսանէն հանելոյ հարկաւոր եղեալ բրենիս,
և ոչ ներեալ Քրիստոսի հայ: Այս բնութիւնքն ամենեքեան
ունին յաջին քանի բրենիս գրուած, վասնզի մեզ ցուցանեն, թէ
քանիսն հանդերձ վասնզի հայ այլոց տեղ գրեալ:

Այս է ոմն Երանելոյն Հարանեանց հայրապետին
աշխատասիրեալ, ուստի Ս. Սարգիս վրդովի անհարկի տրտմեալ
բրենի ցանէ, երբ նկատէ թէ Ս. Հեռնը վրդովի թէ զանազան
այլազգեաց ժողովոց. փարատուելոյ Աղիքսանդրիոյ ժողովոյն և
նոր հայազգաց ընդունելոյ:

Ս. Հեռնը վրդովի հարանեանցն մեջտեղ և սուրբերն
հանգիստ բնակեալ էին Տիրոջմէ, հայազգիներդ,

յ Երանելոյն թ. 86 տեղ օրէնքը. մէջ 4100 քառ. խնդրելոյ
վրայ գրուած 37 հաղորդս, մէջ տեղ և մէջ
ոչոր գրուածքս, հիշեալքս չեն յարիսանելիք,
վերջալոյսն Օրէնք:

" թ. 87 երեք Օրէնքս. մէջ 2500 քառ. հան-
դերձ վրայ գրուած 18 հաղորդս. և 18 քառաց,
14 գրուածքս. հիշեալքս 2 յարիսանելիք. վերջա-
լոյսն Օրէնք:

" թ. 83 վերջին վրայ 7 գրուած և մէջ զզողոյսս.

" թ. 83 " " 8 հաղորդս.

" թ. 82 հայազգեաց մեջ մէջ աղօթքի. երեքն
յարիսանէ և յարիսանուած տարբեր և գրուածքս.

" Հաղբատեանց գրիչին մեջ 2 գիրքս.

Բ. Հոգոյն թ. $92\frac{100}{1-9}$ հայազգեաց վրայ 12 հաղորդս.
2 քառաց և 3 գրուած:

Սակայն Օրէնքին գիրքերս ժամանակաւորեալ է 1890 թ.
և գիրքն Հաղբատին սարքուած է 1895 թ. իսկ վերջ Օրէնքս
սկսեալ է 1898 թ. և վերջացեալ է 1901 թ.:

Այս շինությունը Էմրտամոտ իր վերջնական նպատակին այս ունէր. Տեր Ա. Հեռնը վրդովի Երթևեկությունում է Սասունքումը: Ա. Հիրատ գտնելով մեզ կ'ցիրուցան Տեր շինությունը նորից վերանում խանի մը դարձնելու:

Ըստ Էությունը թէ 1875 փետրուար 20 իր Ա. Հեռնը վրդովի Սասնոյ Ազգային Երթևեկությունում է Ռեմ Օթելին վերաբերեալ նպատակ մը, որ ապրեցնելու մեզ արքունաշրջանում է, բնչպէս Ա. Ռուքիոս վրդովի ալ կ'նուրաստ էր գրեթէ ամբողջով: Այս նպատակն կ'ցուցնուր որ Ռեմ Օթելին շինուած, գոհոր և ամէն բնչ շարունակուս նոնար ծախսաց գումարը կ'ելնէին 17.000 ռուբլի. յորմէ Տեր 2700 ռուբ. գոհուսաց պարտք Տեղում կիրեր: Այս արքունաշրջանում մեզ ըսուած է թէ 2700 ռուբլոյ պարտքը 3-4 գոյքեր կ'վճարուի նուագներով և ապրուստներ Հիրատ Տեր Օթելին 500 ռուբ նուագ հանձնայ, բայց մնացեալ 500 ռուբլոյ խնդրեցին:

Երբոր Օթելին նոր մամանակ ալ էրբ 1900 թ. Դիրքայարը առարկում էր 5850 ռուբ ծախսերով, Ա. Հեռնը վրդովի նպատակ մը Երթևեկությունում է, որ Ազգային Ժողովոյ 1900 Յունուար 12 թ. Երկրին մեզ գրեանում է ու Ժողովուրդի «գրաւոր» թիւ կրելու. ապրանքներ: Իրարանց Ա. Հեռնը վրդովի տեսնելով շինությունը նպատակին նոր Ազգային Ժողովոյ կողմէ գնահատուած կ'ցոյցարարէ Երգնուցիչ ապրանքները և Երկրորդ թուականները:

Այս իրողութիւններէն կ'երևի թէ Ա. Հեռնը վրդովի նպատակ դարձ նոյնպէս չէ և նախատեսելի նպատակ ոչով չէր գործուիր, երբ կ'ուզէր թէ նպատակ գոյնը կամ խառնուր կ'դրաւի:

Թէև Օթելիներու նպատակները Ազգային Ժողովոյ կողմէ Ռեմ նամամանը Հարեանցուած կրնան նամանարել, այլ արդէն յատկապես և կեանք նպատակներ են, ուստի ոչոր զուած էր շինությունը նպատակներ բնորոշ Երգնուցիչ ունենալ:

Պատմագրի Աղբարները իմ վերջը գանձած գաղտնի Տիրան և. բնորոշ գնած գիրքերը մեզ ունէին, շինությունը

Համայն Ա. Գևոնդ վարժարի 1902 թվականի հաշիվները համեմատած ըստ Գիրքերի.

Ա. Գևոնդ. վարժ. պարտք	ռուբլի
Գաղթ. Գիրքերում գտնվող վճարված դիտելի արժեքն (6202.79 ռուբ.) և մեր վճարված հաշվառված արժեքն (382.67)	6585.46
Աշակերտներէ գանձուած	12480.22½
Ուսուցչաց հրամանէ	3156.53½
Վարձէրէ գանձուած	11910.—
Պատերազմի Սկզբանէն	10000.—
	44132.22

Ա. Գևոնդ վարժ. պարտքեր		
ԱԲՏ օրինի գիրքերէն	18032.93	
Աշակերտից հանելի վճարված գումար	684.35	18517.28
Գրեթ. Միջի գիրքերէն		12386.10
թ. 87 վեց տուն և յարակից տան	4084.65½	
Գնուած դիտելի և զգեստաց	527.62.—	
Աղջիկ և յարակից տուն	893.20.—	
Ապրուստիս սիմիտներ	87.90.—	
թ. 83 ռուբ տարբերութիւն	703.22½	
Հիրուբինի ի Զուպկէ	2467.48	8785.88
12 տարուան տարի գնուած բուն. դիտելի. գիրքերի		
Բնական հաշուէն վճարուց		4702.59
Պատերազմի Սկզբանէն վճարուց գոհար		200.—
		44591.85

Ուրեմն Ա. Գևոնդ վարժ. մնացորդ պարտքերէն հանելով 44591.85 — 44132.22 = 459.63 ռուբ.:

Այսպէս շար Ա. Գևոնդ վարժ. "Արտաքսեալներուն դարձերը խարդախ հաշուետուութեան մեջ 1902 թուականին տրուած 1905 թուականը գանուած ամենայն և դարձեալ վճարուց ի սրոց գումարը կ'ելնէր 1203 34/116 ռուբլի: Այս հաշուետուութեան պարտուելու հարցին մի տեսակ տրաբանութիւնը ետ իր հաշուին Անգամ

Հոգեբանության իրական նպատակ և խնդիր առնելով՝ գործարանի
և գիտնականը պարզում է միմյանց կայն նիստակցությունն
կամ նոսրաց երևակայելի մեջ օրինաչափությունը գործարանի մեջ
գոյ հարցեր։

Գործարանի ե մի գիտությունների խնդրանք նպատակ Ս. գիտնական
միայն չուներ նյութի պետի իրական գաղտնիքներ ուսումնասիրելու, որով
ապրեցրած էր իր անուսումնասիրելիներ հարարել մի վանքեր
պարզաբանել և մի ինքնուրույն բանաստեղծություն նոսրաց, որոնցից
մեկ ինքնուրույն ոսկերչի ու նյութերի չեր մեջ անցնելն վերջել իրենց
միջոցներով գաղտնիքը։ Այդպես գիտնականը նոսրաց մեջ
նշանակեց ինքնուրույն բանաստեղծ, գոհարներ, վանքեր ու ինքնուրույն
միջոցներով վարձեր, որով գիտնականը չարդ գիտությունն այս
նոսրաց նոսրացնելն արդարաչ, մեջ իրական ե նոսրաց գիտության
բանաստեղծ և Ս. Մարգարեն վերջի խորհրդանշանը։

Երբ օրենքներ գիտնականը, նոսրաց նոսրանալը և գոհարներ
նոսրաց և պրակտիկ գոհարներ ե 30419$\frac{3}{100}$ ոսկի. դեռ նշանակ
գաղտնիքի ցույց գիտնականի,

		ոսկի	
Առ օրեր.–	Գիտնական և գոհար	16700.–	
	Մանրերը լրացնելու նոսրաց	300.–	
	Անուշադիր նոսրաց և գոհար	500.–	
	գաղտնիքների և նոսրաց.	532.93	18032.93
գումար	Օրեր.– վարձ յոթի նոսրացնելու	5550.–	
	Սոխար	300.–	
	Գիտնական	4922.58	
	Նորոգումներ	281.13	
	Սոխար	1332.39	12386.10
		Գումար	30419.03

Այս գաղտնիքն գիտնականի գոհարներ 2482.32 ոսկի.
նշանակ 27936.71 ոսկի։ Երբ գիտնականի գաղտնիքները նոսրացրեց
մեր 6600 գաղտնիքներ։ Ուրեմն մեկ գիտնականի նոսրացրեց
$\frac{27936.71}{6600} = 4.23$ ոսկի։

Ամենայն իրական գիտնականը գաղտնիքի միայն բեռ. այնպես որ
այդ իրական գիտնականի մի նոսր ունի մեկ գաղտնի երբեք չարի. Ամենայնիվ

շինված էին արհեստական քարերով, որ Երևանի մեջ հասարակ բան է. մի քանի տարի առաջուանում պատմում, պարտքը հասարակ քար էին և գեղեցիկ կիրակ շինում, Ֆիրուզները երբեմն և շինելու ներքին մասերը չնչ-հանդարտելու պարզ էին:

Այս պարտությունների մեջ վերոգրյալ 4.23 ոսկի մեզնից գինը հարկադրվեց չէ, ասենք ուրիշ շուտուրդ, արդյունքն ուրիշ նպատակ և գոհունակ ուրիշ հասարակ հրաշքներ, իմ այս շինությունները որոշում տարածվեցի մը վրայ Ազգարարարդ գրանցումներն և փոխանակ 4-5 գարի երկարելու, բարձրանալիքներ երբեմն գարիներ ասարդ, ինչ որ հարուցի էր:

Բայց Ս. Գևոնդ վրդի գրասեր ծանոթությունով, բնքն ան-Յարմ տարուցեն հանգանիսի իմացած գրում է Մեծ Օրթլի շինա-թյուն ծանոթանալ, և պարագաներու Բերդաստ, այսինքն քարանձի-ների և գրանցարան պարզանում Երևանի Բերդում շինանոցների փոքր ի շատ առաջ էլած էն. իսկ փոքր Օրթլի գաղի հաղորդումներու-շինությունում հանած էն սովորական պարզագծերդ գար երբեմն վար-դանագրերդ, և վերջանալի ձեռքի ուղիղարանությունը մեր հաղորդ գանձարանի մը յանձնած է:

Քիչերի պարզանում է մանավանդ այս երբեմն հարգանոցը արդարացած արդյունքը: Մեծ Օրթլը գաղի հաղորդումներով գրքեր-գրանում էր երբեմն 1366 ոսկով, փոքր Օրթլը գարձյալ հարգա-գանձերով 641 ոսկով, որոշ երբեմն հարգանոցը գարձած հասարակ էլած է խնայված 2007 ոսկի: Սակայն այս գանձերը բարձրանալի ասարձած մեջ հրաշք, և արդյունքի ձգձրկա հաշիվ մը վերցնելի, հինգարդերեն 1750 ոսկի գարձած հասարակ մը, որոնք չերեցվոց հարգա-թյունում, ապահովագրությունում են մարդերը բեր 100 ոսկի, գնաց հա-սարկը միայն 1650 ոսկով: Մեկ հոգնի հանգանիսի գիտակներ արժեքը բեր 35.500 ոսկի, որոշ հասարկին ասը կ'գարձնի 4.65%: Երբ հանգանիսի ներսի հարգանոցարարը բեր 200 ոսկի, հասարկին ասը միայն 4% է: Այս է ասեն Օրթլերդ ար-գարարանում արդյունքը:

Գարոյ այն ասարձանում թե փոքր Օրթլի մասին էլ Ս. Գևոնդ հաղորդ օրինաստ որոշումը, Ս. Գևոնդ վրդի գիր

Տարեմուտը ընդունվեցավ 1900 Հունիս 12 ի Հր. և 1901 Հունիս 12 ի հզ. էջերը, յորս նաղուտներ ներմուծուած է, ինչպէս ըսուեցաւ, մեր ամբարտաւանութիւնն ոչ թերագոյն քան զանազան ազգաց ազգայնոց գաղափարը օրուան խնդիրը եղած էր և զայս տեսնելով մեր ազգայնոց մասնաւորապէս, երբ շինութիւնն ցեղասպանութիւնը, վերջացաւ 1898 թն սեպտեմբերի, նաև ուրախութեամբ և երախտագիտութեամբ նաղարարութիւնն շինութիւնն ընդունուած էր և Ա. Պարոյրեանցը ամբողջ տեսութիւնն ամէն օր հայերէնի և ամէն գիշեր նաղարարութեան վրայ խառնուելու շինելու։

Այս բարդագրութիւնները ցոյց կուտան որ փոքր օրէնքի շինութիւնը ծանրաբեռնուց և տեսութիւնի անկիւնաքարեամբ եղած չէ, և Ա. Գեանցը վրայի ի բեռնաւորուած գործուած չէ։ Իրերէն է ասելն որ անհնարութիւն էր նոր շինութիւնն ցեղասպանի ասանդ խանգարուած նպատակաց ծախսաց գանձերն տեղաւորելու, և արդարև ասանդներն գնդեցաւ փոքր օրէնքի շինութիւնն, որ գործը 14400 ռուբլի նշանակի, ի հետևանս նաղարարաց գիրքերն արժէքը թէ 2000 ռուբ. և որոնց վրայ նուազագոյն գրեանց նաղարարաց թէ 520 ռուբ։ Տարեկան ասի նշանակ 3.6% ։ Ամենայն դէպս փոքր օրէնքը արդիւնաւորութիւն չէ եղած, թէև չգիտի գրեանց նաղարարաց թէ անհնարաւոր էր խառնուելիք այս շինութիւնը։

Օրէնքներուն տեղի գնդեցաւ յ'Երևանայ թ. 87 գիրքերի վրայ խառնուած գումարներ, որոց նաղարարաց ծախսուած է 4084.65 ռուբի բոլոր գրեանց.

Բուն շինութիւնն ծախք ռուբ	3396.26
Վերջին գումար	688.39
Գումար	4084.65

Այս գումարներուն շինութիւնն հետևանքն Ա. Սարգիսեան վրայի խառնուիլ թէ պաղպանութեան արդիւնաբերութեան գրաւած չէ և Ա. Գեանցը վրայի նոյն ևս գործուած է բոլոր խոնարհ, ուստի և տեսութիւնը չ'մերժէ այս գումարը, և արդարև անձամբ Ա. Սիրուսոյ ուղիղուն նոյնքան վրայ խառնուած էին, չ'ասելու, մինչև նոյնի արժէքին

[illegible] գիտիրը գրատուն վիճակի մեջ գտնուած եւ Ս. Սիրուց գնուած գիրքերը:

Ս. Հովնան վրդովի իր գրատուն խնամքոտութիւնն մեջ հրատարակ թ. գրքերուն շինութիւնն սկսնուած պակասաց եղած է թ. 37 գիրք. Ասոնց գերիշխանագոյնն կը նուիրն գրատարարութիւնն գաղութը գրաստրելու պիտի: Վրդովը ցուցուց թէ գրքերուն շինութիւնը մի արժէք խարխապոյ եւ յայտնի գրքի խրատանելիր գնուիրուած արժէք 5.6 եւ մինչեւ 12 ֆրանկ: Քրդի գրքերը բաղարդանքի իրենց շինութիւնն համար եղած ծախսերը ամբողջ գիրքերուն համարութիւնքեր են, եղած, եւ թէ այս գրքերուն գնումնեն նուրն արդէն բանիկս խորհրդարանութիւնքեր հարդարուած են Հոգեւորականաց մեջ:

Մանաւանդ չի՞նար խրախուսել որ այդ շինութիւնքերը պարարուած ճշգրտուն ուսումնց գիրքերուն եւ նամակներուն Հոգեւորականաց եւ Ս. Պատրիարքին, մանաւանդ որ այս գրքերի մեջ մի՞ն հոգեւորական գիրքերն յարձակուած են. եւ հետեւապէս արդիւնք է Ս. Մեսրոպեան վրդովի արձանուն վիճակը:

Այս գրքերը իրենց ընդարձակութիւնն կը հասնին թիւրիք 2500 գրաս. գնուած գրատարարներ, խրատանելիր. գրքերուն արժէքը համարելով տրուի 20 դրդ տարեկանի

Հոսքի շինութիւնն եւ գրասրի . . ռուբ 4086,65
Գիրքի արժէք - - - - - - - - - - - - " 500.—
4586.65

Ասոնցմէ գարձեալ նուագրի նշանակուած է թիւ 100 ռուբի. տարեկան վճարելու 30 ռուբի այլ եւ այլ ծախսերու համար, մնաց հաստատ 170 ռուբի, որով հաստատ ամբողջ ծրագիրն 3.8% եւ ոչ 7%, որպէս կարդացաւ Ս. Հովնան վրդովի:

Յոպպէի շինութիւնքերը գնալով, կարդացուի որ գաղութին արեւելեան մասն մեջ Երուսաղէմի գաղութի Ներսէս Ամերիկա վրդովի վարձքերուն վրայ Սիրուած եւ խարխլուած եւ մեջ հոգեւորականութիւն գարձեալ Սիրն բանաստեղծութիւնքերուն տեղ. իսկոյն գաղութացուած են Ամերիկայի Յայրապետութեան տիրապետութիւն համար 8 տարեկան եւ Սիրուն վրդովի տիրապետ-

Համար երեք հաղորդաց, 2 խուցերի և վերև 3 դռան։

Այս շինությունց ծախքերը եղած են	ռուբ
8 հաղորդաց շինությունի ծախք	972. 46
4 հաղորդաց, 3 խուցերի, 3 դռան	1213. 04
Մոհրովի Աղաբեգովի ուրիշ ծախքեր	303. 98
Գումարը	2489. 48

Քանի Ս. Սարգիս վերջին վերոգրյալ ծախքերն 1213.04 ռուբ. որ ընդել է 1500 գաղջ. ռուբ. պետք է հանվի 1200 գաղջ. ռուբ. Հայոց Հոգեւոր Սիրուց Ս. Գարեգինին վերջին գնած է մի հաղորդաց, 4 խուցերի և 3 վերի դռան համար հարկավոր նյութերի վճարած է տվյալ 1200 գաղջ. ռուբ։ Սրա հետ թ. 5 հաղորդաց վարձերը հաղորդ մեզ չեն անցած և Ս. Գևոնդ վերջին գրությամբ է հրամայեց Ս. Գևոնդ վերջին այս տարի իր գրության մեջ հայտնեցնել մի արդարությունս հարկավոր էր Հոգի Տեր Հովսեպեան 1200 գաղջ. ռուբ սահմանված է, բայց եթե յուրաքանչյուր շինությունց համար 100 գաղջ. ռուբ. ևս վճարված է, իսկ թ. 5 հաղորդաց վարձքաց համար հայտնի մի այդ հանգամանքն Ս. Սիրուց վերջին յարմարված և սակայն դա որոշիչ համարի հանդերձը չի՞ արել, հարկավոր գրուած մեջ տեղ հանված է, որով վարձքերը հաշվարկված են եղած գրածի վերայի վճարված։

Ուստի խնդրեմ հայտնի մի գոյություն այդ սահմանված հարցերը բայերը գիտեր հայտնի, Ս. Սարգիս վերջին արդարությունն մեր պարզ բնությունի վերջ հայտնեցնելու։

Այս հրամանագրի հարկավոր գրքերի համար 5 մի ռուբ, որով առանց վարձի սահմանի գիրքին արժեքը և գրքերի արդարացված ծախքերը. արդեսնց քանակը հասնում մեր 6% իսկ հաղորդի հարկավորված գրքի և ուրիշ ծախքեր, սակայն հասնում է 5%։

Հերոսաշեն բնդայ հարկավոր աղջիկի և հաղորդաց և հարկավորության սիրելիներս Ս. Սարգիս վերջին տարի մի աղջիկի համար հանգամանքն Սիրոյի Հոգոյ հանգամանքն Յեռ բերված չէ, և այդ հաղորդի մեջ անդրդի

և պետք էր որ Ս. Սիրոց գրատարաց մեջ արխիվարիաման չլլլնար մեկնելու ելնելուն ուրիշ գործողություններ կատարի արդի ելնի գրատարաց մեջ։ Ինչ նոր նոր այս գիտուն գործողություններն առաջին անգամ, և իմիջիայլ շինությանց հաշվոց մեջ ունենք, թուրք որ Ս. Սիրոց համար հայտնաված էր։

Յետ քննության այս հաշվոց և յետ հրամայի կենդանի գործառնության, անհրաժեշտ կատարեցի որ շինությանց համար Ս. Գևորգ վիրջի ծիծաղացված հաշվոց մեջ չէր հրամայի միայն մոտարկեր, շինությանց ծախքերը չհաշվանցրեց։ Կան և 6% տոկոսի գրամատուց տոկոսները հրաժարված էին հաշվառմեր, ասելի այս հաշվերդն ոչ կատարած վերադարձուց հրամայի մեջ առանց ճշտի արդիանալիությամբ գրաված։

Քննություն

Ս. Գևորգ վիրջի հին գրքերուց

Անցյալ ի մեջ բերել Ս. Սարգիս վիրջի առաջին գրությունն, որով 20.000 ռուբլի ասելոց չեղած կ'նշվեր մի մեկ հայտանիշան վարձիերու հրամայի հաշվոց մեջ։

Առաջին ընդարձակ տեղեկությունը կ'գտնվի հաշվեր, գրություններ և առարկություններ, որոնք բոլոր մի քանի կերպով մեն համար հարկավոր էին։ Ս. Սարգիս վիրջի կ'գտնվի շատ անգամ քար տան և կ'տրվին հրամայի հաշիներ և կ'ջնջեն հիշատակը, քանի որ կ'ցանկանան անհրաժեշտ գտնվի և սրանք առաջի դեմ ալ տեղեկություններ և հրամայի ընդ գտնվող մնացյալ։

Ընդհանրապես տեղեկությունքն գիրուսարարությունց, համառոտագրությամբ ալ կ'գտնվին հաշիներ ու հաշիներ, որոնց վրայ Ս. Սարգիս վիրջի կ'ցանկանան վարձակալության առարկաներ։

1° <u>Հիշատակներ</u> գիրքի մեջ կ'գտնվի Աղա Հարությունի Սարգիսյանցի խոստացած 9500 մանեթի, Աղա Սարգիսի ծառայությունի հրամայ 500 մանեթի դասերի և Երևանցի հանգ. Յակոբ Սարգսյանի մի քանի անգամ 200 մանեթի խնդիրները։

Սեպուհի խնդիրը յարուցանվեցաւ դէպի հիմ. քանի որ Ս.-Մարիամ վանքն ինքն ալ չ'նուազարձրէ մի 8500 մանէթի մօտաւոր Ս. գանձը վանքին յանձնուած է Ս. Պետրոսբուրգի։ Երբորդ խնդիրը ենթադրութեան արժանի չէ, քանի որ Աշտ. Սեպուհի ծաղկաբերանցի 500 մանէթը միւս Սիոնի գրադարանի համար նուիրուած, այլ գրքերուն հաշուեցողին մէջ ներառուած է։ Երրորդ խնդիրն ալ, որ յուսարարութեան պարտականաց հարցն է, չ'վերաբերի 1893 թուականին, և քանի մի նուիրատուութեանց մէջ ներգրեալ գրքերի հաշիւն անցած է։

2. Հարցն համար. Եւրոպի Պետրոսբուրգի. Այս քիչերն մէջ բրնաւոր մինն Հայոց Եկեղեցիի Հարիւրամեայ պարապի մը շինութեան համար 130668 ռուբլիի մարդոց մանրամասնութեան խնդիրը։ Այս մարդիկ 1890-91 թուականին և յետոյ մանաւանդ վերադարձաց հաշուոյ մէջ։ Ասոնք շինութիւնն եղած է Հայոց Սիսուոյ Ս. Լեւոն վանքի տիրոջմամբ և հաշիւը պարբերաբար անոր քիսակ։

3. Համանգրաւոր թ. 86 Սեմարանի Գիրքին, յորում Գաղջ. Գիրքերուն քարտերուն մարդոց 10101 և 5030 յանձնած գիրքերուն վերաբերեալ գիրքի վրայ խառած յայտնութիւն և յետոյ մէջ կիրառած ոճի շինութեան խնդիրը։ Այս երեքն գիրքերուն մարդոց 8117 ռուբլոյ, որոնցի շարք 54 քանիներ խարխուլ հանգրուանք, որ նպատակաւոր էին մէջ մէրնի, իսկ 6 մարդի առանց մարդոց մնացին տեղիք, համառաւորապէս մի գիրքի Ս. Լեւոնց վերաբերեալ գրքերի ցանկաբերութեան չէ խառած։ Իսկ գիրքերն Օրէնքի շինութեան, խնդիրն արդէն լուսաբանուած է և անհրաժեշտ է նոցին թողել։

4. Հարցն համար ուսումնարանի։ — Հանդ. Գառնիի վերաբերեալ Պետրոսբուրգի 200 ռուբլոյ գումարը տրուած օրէնքի գումարի տարեկան շինութեան համար անցած ցրցաբար, պէտքնուն պարտուցոյ Հայոց։ Երկրորդ Հանդ. Սեմարան Եւրոպի վերաբերեալ արտիրագրերի խրիչ ինձ անցած են, և քանի որ այս արտիրագրոց գումարին շինութեան համար Ս. Լեւոնց վերաբերեալ յանձնարարեալ որոշումի ենթակայ է, տիրոջութեանց ընդդէմ է խարեութեանց։ Ասոր համար են վերանոր Սիոնի Հարիւր վերաբերեալ, կարդալի Գրիգոր պարոնայի, և Պարիզի Անդրանիկ վերաբերեալ ուղղեալ արտաքսուած խնդիրները։

[illegible] վերջին կյուղեն թե չունեմ օրէցի տակի հաղարանքներուն զի-
նքեան յարգանքով է։ Գալով Խիստիքիին և Վիքիոյի մոտ ունի
[illegible] Ս. Հեռնոյ վերջին անառակ վրայ գրա-
տիոնս խնդրելն։ Ազնիւրաբար է գրեցուցիչները։

5։ Հարցը Եշիի գաղթի և նաչվոյի ազգաբնակ.— Խրատելի
Ս. Մարգիսեան վերջին գրեցուցածները թե այդ հայաբնակներ ազգի չեն
[illegible], բայց պատմութիւնագրաբանները Ս. Հեռնոյ վերջին կ'ցուցնեն
նոր և ոչ հերքելիներ չէ գտնուած։ Երաստաշխոյ փերեմարդությունը
դրան վերջ տալ հաղորդութիւնն։

6։ Հարցը վանական արժիքներ.— Այս խնդրին արդէն
[illegible] ա հարցումներ զրած էին թե արժիքներ նոր ա-
[illegible] վանական հայած է հարցաքննութիւնի դեղերեն հարցա-
[illegible]։ Ասելով Ս. Մարգիսեան վերջին 11960 տարի ընդհանուր քանանցին
[illegible] ոսկի այլ և այլ տեղերեն հարգաց ուսանելու ելիներ։ որոշ
[illegible] հրդեհներ։

7։ Հարցը [illegible] հարգանքի.— Ս. Մարգիսեան վերջին
[illegible] թե սիրաց էր հարցանքի վանականը։ որ իր ընդհանր հարցա-
[illegible] արդիականներ հայաբնակ տեղ և գիրքերն արձիներն ալ ոչ զուտ օրէ
[illegible] վրայ էր։ Իսկ Ս. Հեռնոյ վերջին իր տեղ մանրամասնորեն
[illegible] թե խնդրին հաղորդութիւնս էր հարցին ալ գիրքերն
[illegible] մի անձնուիրելի եղած էր և որոշ տեղ տարաբ
[illegible]-ին բառարանին վանականում էր արդիներ։

8։ Հարցը [illegible] տեղ արդիներ.— Ի նարդ խնդրին
[illegible]։ Հարցը։ Գիտութիւնն հայրիկան մանրամասն վերջին գիրքի, գարա-
[illegible] և տիրոջ անիրաւած մարդ մասնաբանութիւնն։ Պետի ե-
[illegible] թե վանական վերջին տեղ երիտասարդներ գտնուած ե-
[illegible] թե ոչ ուստի բերել կ'ցնոյ պարզ խնդրագրութիւնն։

9։ Հարցը Երիտասի գիրքին խնդրեն արդիներ տիրոջին
[illegible] հարցին։ ազգի գիրքերն վանականում պարզաբան եղած է [illegible]
[illegible] գրագրութիւնը։ և խնդրին սիրաց էր վանականները։ [illegible]
[illegible] կ'պարտաւորի Սեռքին ձեռքով։

10։ Հարցը Սիրամարգանոցներ.— Սեռնարանում գրա-
[illegible] խնդրիներ էր։ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

հիմնել և գիտնան իսկ ճշմարիտ Հայ յարութիւնի
հաւատքն:

11. Հարցը Հոգ գիտութեանց և Հոգեպէս. — Այս գիրքը
մեզ հասած միակն է սակայն թէ հնագոյն ձեռագրաց
այլ հարանութիւն յարգելի Սարգիս Արքեպիսկոպոսի
6000 մանրի հարցասացութիւնքն և հարցը գանձին 608 ոտի
բարձր է՝ որ թարգ. 38 գրչագ. ոտի հարցանի մը դեմ. Հրեշտակ
վերի նաւը Ս. գիրքը վերջի անուն գնով իւր հարցանի հա-
ստատած և յարութիւնն 50 գրչագ. ոտի վերջի գանձուած է և
գիտնալի, այնպէս որ գանձեր մեռ իսկ և Ս. գիրքը վերջի
գտնուած է: Այս գրագրութիւնքն իրենց սարքուածքն հոգեր հա-
յարուած է, գեղեցկագրի է, բոլոր և այնպէս անհարիր, մանրի որ
հարուածք գանձեր գիտցողներն և ամենայն հարցանի հ վերջը գան-
գիր ձեռագրի մեզ է:

12. Հարցը գանձարան և գիրք հայրենեաց. Բնդարձակ
արդեն գտնուած է թէ Հնդիանոցներու գիրքերն գանձա-
նուած և թէ մեր հայրենեաց ուրիշներ:

13. Հարցը պատերազմի Սեբաստիոյ. Այս բնդարձակ պա-
տերազմի ի վերջ և յաջողութենէն թէ ճանաչուած ի Հնդանեաց
յաջողագրքի է: Այս ասելիս Ս. Սարգիսեան վերջի գնդակներուն
գրգռելով թէ Ս. գիրքը վերջի չէ հարուած ի պատերազմ
մեր գնդերեն Սեբաստ, ոչ գրգռագրի պատերազմած, ոչ հա-
գեր գնդած, ոչ ճանապարհաստանեան հանդարտ գրգռուած, այլ
պատրաստած է մեզի ի անձնասիրութիւն գրգռելով, մեզի գոլորշի
աղբիւրաւոր մը գրգռանգութիւնքը, գանձ թէ ճանապարհի մը
յաջողութիւնքը: Լաւ մեզ այս անհաստատութիւնքը վերջի բերած
է և գիտնալիք կարի հարեւանութիւնքն: Ընդհանրապէս
պէտք է խոստովանիլ թէ Ս. գիրքը վերջի մեզ հարցան-
ուած է այնքան ազնիւ հարգանքներ, որ գրգռա-
թիւն ձեռնէ բրդ ասաց:

Այսուհետև Ս. Սարգիսեան վերջի յաջողեալ գիտե-
նալ հարցանի, յորում Ս. գիրքը վերջի օգնեցիր
և հրամանի գանձ գիտութիւնքն հարցանուած հիմնեալ

14452 ռուբ.

Ա. Հեռագրական վարչության պարտքի

	ռուբ
Ա. Հեռագրական վարչության Ս. Պետերբուրգի, գանձարանի գրասենյակի, տեսչությունների, և 11 գրասենյակների վարձերը	34850.10
Ներքին տեսչության և նախարարության բաժանմունքների վարձերը	5666.03
Պատերազմի գրասենյակի բաժանման գոհարաց Ս. Պետերբուրգ վարձ.	427.67
Այլ և այլք - - - -	1056.64
Գումար	42000.44

Ա. Հեռագրական վարչության պահանջքը

Տարի տիպի հեռագրական գծերի նոր	17000.—
Փոքր " " " "	9669.35
Երկաթուղային հեռագրական բաժանմունքների նոր	879.03
	27548.38
Ա. Հեռագրական վարչության պարտքը հանած	14452.06
	42000.44

Աստվածաշնչում անգրագիր հրատարակ այս նոր հիշ. և տրիկ հարկ գրասենյակները գրաղանքներ են անցանելիք և հնարավորություն, և այդքան նաև նրանց միայն մի է 42,000 ռուբլու գումարաչափով մեջ բերանացի 16,500 ռուբլու նվազեցնելիս: Ա. Աստվածաշնչում վարչության պարտքը ոչ ոչի միայնակությունն առանձնապես բնորոշելիս և նոր գրաբար ուրեմն գնումներ նորոգելիս, որպես որ անհրաժեշտ գրաբարանոցում:

Իսկ գալով Ա. Աստվածաշնչում վարչության երկրորդ գիտ. հեռագրերին, անգամ հնարավոր հրամանով ոչ ոչ ոչ գրագրաբանները, որպես հնարավոր առաջին գերիշխանությունը մեջ:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	
[illegible]	5562.56
[illegible]	641.12
[illegible]	9800.-
[illegible]	140.-
[illegible]	1506.43
[illegible]	17650.11

[illegible]

[illegible]	2983.75
[illegible]	180.-
	3163.56
[illegible]	14486.55
	17650.11

[illegible]

[illegible] մուտքագրված [illegible] [illegible] [illegible]
գրած հաշվումներ [illegible] Ս. Պետրոս [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Հանգամանքներում հարկերը	14034
Եվ գիտության միջոց գնում գերեր հարկերը	10549
	24583.

Այս գումարը մեզ չէր 1905 թվականի դիմաց տալիս բավական, որպես զի նրանց չուներինք դիմադրություն։ Այս պատճառով մեր կիր գանձագ ինչ օրինակներ և ուրիշ ինչություններ չունեին։ Որ ցար գանձանի ուղարկեր ինչ, ինչ և մեր տեղերում։ 5755 ռուբլի։ Քանի որ չունեցանք ինչ և գումարեց այս տարվանց ինչերը։ Բերքը չի եղել ոչ մի, ուստի ոչ մի գանձարան մեզ պետք է գումարեն հարկերը։ Ոչ մի։ Որ ցար մեզ հրաման տվեց գանձարանը 1/3 մասը։ Այսինքն 1900 ռուբլի։ Որպես տարվանց ինչերում հարկերը։ Մնաց 3850 ռուբ։ Եվ դիմեցինք այս գանձարանը ինչերի 14583 ռուբլին։ Ընդհանուր գումարը գանձարանը հիշում է 20793 ռուբլի։

Հիմա այս հարցերում մեզ ի գիտություն տվեց մեր ինքնակալության գերագույն, մեր արդեն հարկեր մասին։ Արդարությամբ ոչ հարկատուներ։ Որ հարկերը մեր 56613 ռուբլի։ Ցար մեր մեկնեցի։

Ամբիոնների գերեր	26318
Արդարությամբ	10381
Ոչ արդեն մասեր	14200
Ոչ մի հարկատուներ	2528
Ընդհանուր գումարներ	3156
	56613

Բայց այս հարցերում մեր բերեցինք վերջը։ Ինչպես և մեր հարկատուներում։

	ռուբ.
Ճոր գետաց գետքն և հուշատուն	7685.–
Երեք սիկիզբքուռ վարձքն բանից՝	
մեղուտի և վերայոյն 6600 հատ., 2.25 ռուբ.	14850.–
Ատուրք, շինութեան մասն	3396.–
ուրիշ հուշատուներէ տերատուներէն	1683.–
հուշատուներէ ի մոտոն	2186.–
մեն արքեր եր առուտուն գետքի արժէք	340.–
	30140.–

որոշ վարձք եր հարստութիւնք ստացուած է 26473 ռուբ. և յետ. սուր գրարձք՝ ի 1893-94 շրջանի սկսեալ 21528 ռուբ եր, 1904-905 շրջանի վերայ մեր գանձնաւոր տերունական վարձքերուն հարկն 20743 ռուբլի։

Բնչպէս ի վերս խօսեցանք, այս տեղերուն հարստութիւնը սաստիկ թեամբ է գլխաւորապէս մասնաւոր անձանց ձեռքերը, և մաս մը՝ հասարակաց գանձարանութիւնէն։

Երեսունամեայ շրջանի մէջ մասնաւորութիւնք սեպհականեցան և թագաւորէն հաստատեալ եղած է 83691 ռուբ., որոնք գլխաւոր հաշուով դարձ 6975 ռուբ տարի։ Եթէ տարեկան ժողովը հանուած ցցար ամենագիտելի եկեղեցական գործադրման, և յանձնուած ձեռքերը սահմանափակեցան 7-7300 ռուբլոյ գումարի մէջ, որ ըստ մեզ դիւրին է, 12 տարուայ ընթացքին գումարը 7300 ռուբլոյ հաշուով, կազմէր 87600 ռուբլի և յայտնի է, թէ ինչ վիճակագրական գեղեցիկ հանգամանք պարզուէր հոս։ Բարեկամ կայ ձեր պատասխանատուութիւնը, որ հայրենիքի մասնաւոր առաքելութիւն մը, որ հայրենիքի մասնաւոր առաքելութիւն մը և իր Աստուածին։ Կ'տեսնենք որ ան. դանդաղ գրդեղ ի գերեզմանի եղած է այս յուսի ընթացքին և գլխաւորապէս մասնաւորեալ է խնդիրը Ս. Կարապետաց, այլ ոչինչ շատ։

Կայուածներու գործառութեան հարցին արդիւնաբեր չեր եղած։ Դիտելի տարիք որ ի հարց կուսակցական կայուածոց հաստատեալ է 4 հատ սատանուն 5%։ Ազատ է և գործիքի խնդիրը։ Ընդ այսմիջոց ան. դանդաղ վերայն ուր կայուածոց գործիքներուն ազատ հասանելի

է 2500 ռուբլի: Իրավ այս գումարը ճիշտ [illegible] չէ, քանի որ
ինքնին և նաև ամբողջովին հաշվելիս էլ: Կորուստը հան-
գեցրեց մինչև 1900 ռուբլի, որը տասը տարվա ընթացքում, ուստի
հասույթը իրավ եղավ 2310 ռուբլի, (այս գումարն իսկ այսօր չի բավարար
ապահովելու:) Եթե նկատենք նաև ճանապարհի, հարգելիության,
պահպանության և այլ ծախսերը՝ մնում է 410 ռուբլի, որոնք հասույթը եղավ
նույն 1900 ռուբլի: Այնպես թաղարարներից այս գումարը ևս չնչին-թիվ
համար յուրացնելու դրամագլուխ կարող է:

Այս դրամագլուխը կազմվում հետևյալ գումարներից.

Կարագար դրամ	6585.
Սարա 12 դարաման կոնոց 5% . . .	3241.
Ոչխարների գումար	12480.
Օրիշների և դարման յուրաքանչյուրի արժեք	5500.
Ոչխարի գեղերների արժեքը	1000.
Ուսերգությունների . . .	3156.
Կանանց աղյուսներ գնելու	5300.
	37262.

Սակայն ասենք այս գումարը կկազմի դարարների գրամագլուխ.
[illegible]ը: Որպես 5% տոկոսի կոնոց ոչ կարելի 1900 ռուբլուց: Ուրեմն
[illegible]ությունը և հաշվենք թե որ գիշերվա խարիսխ աղքատությունը
[illegible]քիսներ արգասիքներ են և քանի՞ դեղ գնալու համար: Ընդ որում
[illegible]ման գործառնությունների արտաքին հարկերը: Եթե պարարտ
[illegible] համարենք հոգատարությունը և գիշերվա համար կոնոցներ
[illegible]ը: յուրաքանչյուր գնալիս ոչ ամբողջ դրամագլուխ դեղ ար-
[illegible]ի դեղ գնալու: և դանդաղ աղքատի տեսակ առնելիք գոր-
[illegible]ությունը դեռևս չեր հարց:

Կայ հարց թե որքան գնալու հարմարություն դեղ հարկ գիշերվա
[illegible] դեղ աղքատների քարերը: Գումարը է, բնական արտաքին դեղ-
[illegible]: 4702 ռուբլի: Յուրաքանչյուր տեղում աղքատի եր այդ գումարը
[illegible]: Հանրային ասենք օրինաչափ արդյունքությունը և ինչպես
[illegible] գնալու գործունեի վիճակը: Եթե հանգիստ դեղ-ի
[illegible]ությունը գիտությունների ապացուցած: Կարող դեղ 3000 ռուբ-
[illegible] արժեքությամբ գիտությունը: որոշ գումարը բարդագրելի է:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
26318	[illegible]	7685	[illegible]
10381	[illegible]	14850	[illegible]
14200	[illegible]	3396	[illegible]
2558	[illegible]	1683	[illegible]
3156	[illegible]	2186	[illegible]
56613		340	[illegible]
		30140	
	[illegible]	26473	
56613		56613	

Այս հող

է համարվում թե վերին հարգարքանի 26,473 չափ գոտաց մեջ գտնում 5555։

Այս գործիս համար հողի սխալ հաշվարարքանում մարդիկ կարծում. վասն զի գոհանում հողին 3156 չափ հարգարքանի գոտաց։ Եթե այս գոտաց վերին հարգարքանի պետք ունենան, այն ատեն հարկ կլինի 5555 որ 12 գոտաւոր հարգարքանում մեջ գտնում 6266 ռուբլի քարտեզ հասնիր։ Ես տարբեր չեմ գտնում այս հողը, բայց որ ուրիշ սխալ մը պետք 5555, վասն այս գոտաց համար հարարքանի և հարամ հոր շինարքանց սահմանի գրանում 5555-ը համար, վասն թանգ վերին հարգարքանի չեմ գտնում, և թե պարտաց վերամաց և հոր շինարքանց սահմանի 5555։ Հարամանալուն այս հարերանց համար կարծիք գտնվեցի զարմանք, և հարամ ոչ գոհանում պարտաց վերամ հոր մեջ պետք քարտեզ, բայց թե վերամաց, Յեղիշե Մարգարեանի վերամ գրանիր։ Գուցե վերին հարգարքանի հողին հարամանալ գրանիր։ Ուրեմն հարամ ունենալ սխալ ցմբարամամբ պահանջ արժեքով հաշվանում թե։ Երկու օրինակներում ոչ ամբողջովին վերին հարգարքանի կարարքանի 30419 ռուբլի արժեքով։ Իսկ եթե այս օրինակներում համարվի մեջ գոտաց երեսից գրանում գրանվելիք թեթեւ Ռեմբարդի կարարքանի, որ պետք սպառում չպիտի գնեռ, սակայն ասարդ կարարքանի թե մնայ և սիրելանքանքը վերին հարգարքանի վերին հարգարքանի։ Ուրեմն այս հայեցողով սխալ կլինի երկու օրինակներում. արժեքը մնայ 14850 ռուբլի հաշվանելով 30419 ռուբլոյ։ Ուրիշներ այլ կարարքանում զարմանքի մեջ հաշվանելու 5 գոտաց, աղբերքի և յուրաքանչյուր տասանց, 8 մարդկանց գոտաց և ծառերի կարարքանց արժեքը թեթեւանում 7265 ռուբլոյ, պետք է հաշվանիլ 8170 $\frac{55}{100}$ ռուբլի։ Վասն զի այս կարարքանում երեսից համար վերամաց գրանարքանի մեջտեղ վերին այս գրանի արժան թե։ Սակայն թե պետք պետք է յուրաքանչյուր առն 87 $\frac{90}{100}$ ռուբլի տարարքանց թաղց երկու օրինակներում արժեքը, 187 $\frac{42}{100}$ ռուբլի զբաղարանի մեջ և այլ ծախսոց արժեքը 2։ Եթե արդեն չի յարմարի թեթեւանքը սխալներին, ապա կարարքանի երկրորդ թաղ պետք գրանվում։

	Գումարներ		Ելքերեր
26318	Պետական հարկերից	7685	Հար գների նվազում
10381	Արքունական վճարներից	30419	Երեսուն հազար
14200	Ամեն տարի "	4084	Հազար դրամ ուղարկեց
2558	Ջրի նվազում "	893	Պետի " "
53457		527	Գերեզ. շինարարություն
		87	Տարաբերյալ ավելիկ
		703	Ամբ Տաղարչոյ
		2489	Ծառայող շինարարներ
		46887	
	Կազմում գումար	6570	
53457		53457	

Մեր առաջ նորերս հարցում հանեցինք մի այնպիսի հարց, որ գրեթե հարյուր տարի է, ինչ բարձր հրամանով Ժողովրդական Խորհրդի կողմից քննվում է, բայց մինչև հիմա չի լուծվել։ Գյուղերում ամենամեծ դժվարությունը հանդիսանում է հարկերի մի հարյուրերորդ մասի գանձումը։ Գյուղերում մի հարյուր տարի առաջ գանձվող հարկերի գումարը ինչպես էր, այնպես էլ մնացել է։ Գյուղերի բնակչությունը հարկերի մեծ մասը տալիս է հացով, գինով, գարեջրով, ձեթով, բրնձով, ոչխարներով, ինչպես նաև ոչ մի հարկ չի տալիս։ Կարելի է հանդիսավոր ասել, որ Ղարաբաղի գավառում 6500 ռուբլի հաշվեհամար է, որ գանձվում է։ Ինչպես գիտեք, հանդիսանում է 3241 ռուբլուց 12 տարուան գումարը, իսկ 6585 ռուբլուց վերջ, փոխառնելով 10 տարուան, այսինքն 1895 թվականից մինչև 1905, հանձնարարությամբ գումարը ամբողջ տարվա գումարն է։ Այնուամենայնիվ գանձվում է հանրությունից։ Ամենայն շուտ ես ցանկանում եմ գումարը հանձնել, և մեր տարածքում գանձվում է 5500 ռուբլի։ Դրանից ռուբլուց 35000 ռուբլուց ավելի տարածքում է, իսկ մնացածը 36000 ռուբլի է։ Հարկերից 1440 ռուբլի գումարը է վերցրել։

[illegible] 4% [illegible] 1900 [illegible] 460 [illegible] 1%:

Այս [illegible] գործարանի մեջ [illegible] [illegible] [illegible]

տեղի ունենալ եթե Վշտաբերդի գավառում հայերը տեսան որ նրանք ամենայն դեպքում ոչնչացվելու են, ապա նրանց մեջ կարող է ստեղծվել մի ինքնապաշտպանության գաղափար, որը 2000 հոգի է կազմում։

7։ Այդ տարածքում գտնվող բնակչությունը և տեղի հայ ազգաբնակչությունը հանձնելու է, գնդերի հանձնարարությամբ 3-5 ծառայող պետք է 12-15 թուրքի բանդա ոչնչացնեն։

8։ Հարկ է տարածել գաղտնի, որ այս շրջանում գտնվող հայերի վերաբերմամբ թույլ տրված է եղել 14000 հոգուց բաղկացած և 5500 հոգուց շրջանակներից բաղկացած 20000 հոգի, և տեղի ունեցած 20000 հանձնում չեղել, որ այս շրջանում հեղափոխության նշան ունենալ կարող է ոչ միայն հրաման գալու։

Այդ եթե ուշադրությունը դարձնենք ամենամոլեգնությունը հանձնելու է, նրանք պետք է ինքնապաշտպանվեն։ Ամենայն բարեհաճությամբ ամենամեծարգելի հանձնարարությունը և նրա տեղի հայերի հանձնելու։

19 սեպտեմբեր 1907

(տրված) Սեիդաբեկ ալեքսանդր (տրված) Գ. Խաչատրյան

Հ. Կարգեր